

FEKETE GÉZÁNÉ

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA JUTALOMDÍJAI**

2. kötet

1859–1900

BUDAPEST • 2000

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA JUTALOMDÍJAI
2. kötet
1859–1900**

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRÁNAK KÖZLEMÉNYEI**

**PUBLICATIONES BIBLIOTHECAE
ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE**

36(111)

ÚJ SOROZAT

**SOROZATSZERKESZTŐ:
FEKETE GÉZÁNÉ és VEKERDI LÁSZLÓ**

FEKETE GÉZÁNÉ

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA JUTALOMDÍJAI
2. kötet
1859–1900**

BUDAPEST • 2000

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA KÖNYVTÁRA

Lektorálta: dr. Vekerdí László

**Megjelent az MTA alapításának
175. évfordulója alkalmából**

ISBN 963 7451 08 0 Ö

ISBN 963 7451 09 9

ISSN 0133–8862

Felelős kiadó: az MTA Könyvtárának főigazgatóhelyettese

Terjedelem 17,16 A/5 ív + 30 oldal melléklet

Megjelenés: 2000

A fotókat készítette Láng Klára

Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme

Felelős vezető Roznai Zoltán

TARTALOM

Szerzői bevezető	7
Magyar Hölgyek díja 1859	13
Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa 1860–	25
Dóra-jutalom 1861–	33
Szilágyi-alapítvány 1862–	38
Fekésházy-alapítvány 1863–	40
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Fáy András alapítványa 1863–	44
Sztrókay-jutalom 1864–	55
Oltványi-jutalom 1869–	63
Bézsán-jutalom 1872–	67
Lévay Henrik-díj 1878–	73
Ullmann Károly-jutalom 1880–	83
Magyar Kereskedelmi Csarnok Széchenyi-adománya 1880–	87
Lukács Krisztina-jutalom 1881–	93
Bük László-jutalom 1882–	102
Farkas–Raskó-pályázat 1882–	107
Bulyovszky-jutalom 1883–	115
Kanizsay Károly-alapítvány 1886–	121
Kóczán-jutalom 1887–	122
Rózsay József-alapítvány 1887–	131
Rökk Szilárd-alapítvány 1888–	135
Semsey Andor-jutalom 1889–	139
Bródy Zsigmond-jutalom 1890–	149
Ipolyi Arnold-jutalom 1892–	153
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank alapítványa 1892–	157
Tomori Anasztáz-alapítvány 1894–	159
Pollák Henrik-alapítvány 1894–	162
Forster Gyula alapítványa Forster János nevére 1894–	165
Forster Gyula alapítványa Scitovszky János nevére 1894–	168
Ifj. Vigyázó Sándor-alapítvány 1895–	170
Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár alapítványa 1896–	175
Nyertes szerzők névindexe	179
Summary	190

SZERZŐI BEVEZETŐ

A kötet az 1988-ban megjelent, *„Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtételei”* című munka folytatása, mely az 1859 és 1900 közötti akadémiai jutalmi alapítványokat tárgyalja.

A kezdeti időszak első jutalmai, a Nagyjutalom, az osztály-jutalomkérdések, a drámai jutalom az Akadémia alapítványai voltak, a pályadíjak összegét az első alapítók által ajánlott alaptőkéből fedezte az intézmény. Majd az 1840, 1850-es évektől tudománypártoló magánosok – mint pl. Gorove József, Péczely József, Teleki József, Sámuel Alajos, Karátsanyi Guidó – egyre több különböző, általuk meghatározott célú jutalmi alapítványt tettek az Akadémiánál, egyesek hazafias buzgalomtól vezérelve, mások a hazai tudományosság és irodalom elmaradottságán való segítség szándékától indítva választották a nemes megnyilatkozásnak e formáját. Az Akadémia működésének kezdeti szakasza a nemzeti függetlenség kivívásának, a reformkor nagy tudományos és kulturális intézményei megszületésének az időszaka, ahol központi szerepet játszottak a magyar irodalmi és tudományos nyelv, a magyar tudományosság megeremtésére irányuló erőfeszítések. Ezeket a jegyeket viselik magukon az alapítványok e hőskorában létesített jutalmak.

A kezdetben közadakozásból fenntartott Akadémia a kiegyezés után állami támogatásban is részesült, s további pénzügyi forrást jelentettek az intézmény számára a különböző nemes célokra tett alapítványok, köztük a jutalmi alapítványok. Az 1860-as évektől kezdődően megváltozott, kibővült a jutalmi alapítványtevők társadalmi köre. A magyar szellemi élet reprezentánsai mellett az alapítványtevők sorában feltűntek bankárok, iparmágnások, földbirtokosok, nagykereskedők. Változatlanul dominált szándékukban az irodalom-, a tudománypártolás, a hazafiság gondolata, de már egyes alapítványtevők cselekedetét nevük, emléküik megörökítésének vágya is motiválta. Az egyéni alapítványtevők mellett új színfoltként jelentek meg e téren a különböző intézmények, testületek; bankok, takarékpénztárak, biztosító társaságok, kereskedelmi társulatok. Ennek megfelelően változtak, bővültek a jutalmi alapítványok célkitűzései is, részben azért, mert már a kezdeti időszak központi kérdései a magyar nyelv ápolása, a magyar színház, a magyar irodalmi nyelv megeremtésének gondolata már bizonyos értelemben túlhaladott volt, részben pedig azért, mert az új típusú mecénások a saját érdekszférájuk hasznára kívánták a jutalom-alapítványok révén megszületett szellemi produktumokat kamatoztatni. Így jelentős szerep jutott a meghirdetett jutalomkérdések során, a már megszokott irodalmi, nyelvészeti, történeti témák mellett, a nemzetgazdasági, a kereskedelmi, a statisztikai, pénzügytani és a jogtudományi kérdéseknek.

A jutalmi alapítványtevők nemes megnyilatkozását az Akadémia kezdetben örömmel fogadta, de már a későbbi évtizedek során sok esetben terhet jelentett ezeknek a jutalmaknak a kezelése, az Akadémia vergődött a maga, a közvélemény valamint az alapítványte-

vők illetve azok utódai által képviselt eltérő álláspont között. Nemes szándékból kiindult, de már a későbbiek során túlhaladott elképzeléseket kellett sok esetben a jutalmak odaítélése során az Akadémiának akarata ellenére magáévá tenni. Az akadémiai jutalmak kezdeti pozitív célkitűzései, eredményei a további évtizedek során több esetben formálissá, támadhatóvá és az Akadémia számára teherre váltak. Mindezek ellenére a megalapított, a pénzügyileg rendezett jutalmi alapítványok rendszere a századfordulóig illetve utána is működött, míg aztán az 1918 után kialakult kedvezőtlen pénzügyi helyzet, az Akadémia értékpapírjainak elértéktelenedése hozott e téren kényszerű változást, néhány esetben erkölcsi, szellemi veszteséget sem jelentve.

A kiírt pályázatok témái és a bírálatok szempontjai rávilágítottak az Akadémia korabeli tudományos orientációjára, a testület működtetésének egyik financiai alapjára, a sikeres, illetve az eredménytelen pályázatkirások révén az adott tudományterület hazai művelésének és elterjedtségének szintjére. Az alapítványi-pályázati rendszer változó hatásfokkal ugyan, de a tudományos munka támogatását, serkentését segítette elő.

A jelen kötet az Akadémia 1859 és 1900 között alapított, az akadémiai alapszabályban lefektetett, pályaművek megírásához kötött jutalomdíjait öleli fel. Az összeállítás nem terjed ki néhány ettől eltérő alapítványra, amelyekből kizárólag ösztöndíjakat adtak, fordításokat finanszíroztak, kutatásokat támogattak, gyakorlati találmányokat ismertek el vagy kegyeleti célokat szolgáltak. Továbbá nem szerepelnek a kötetben azok az alapszabályban sem szereplő adományok, melyek meghatározott témájú publikációkra ugyan, de nem alapítvány jelleggel, hanem véges célkitűzések megvalósítására, egyedi jutalmazásukra születtek.

Az összeállítás elsősorban *adat- és forrásfeltáró jellegű*. A bevezető a továbbiakban az akadémiai jutalmazási rendszer mechanizmusára, a kiadvány összeállításával, használatával kapcsolatos gyakorlati kérdésekre tér ki.

A jutalmak, pályadíjak az alapítás időrendjében kerültek közlésre. Az egyes jutalmak történeti bevezetőjét a kiadott jutalmak felsorolása, a nyertesek neve, a nyertes művekre vonatkozó adatok, a bírálók nevei, valamint a nyomtatott és levéltári bírálatok lelőhelyének feltüntetése követi. A pályaművek felsorolása csak a díjat elnyert, „elsőrendű” pályaművekre terjed ki, a dicséretben vagy egyéb elismerésben részesült pályázati művekre nem.

Az 1859–1900 közötti időhatár a jutalmak megalapításának a tényére vonatkozik, maguknak a kiadott jutalmaknak a felsorolása az alapítástól kezdődően tart addig, amíg az illető jutalom fennállt. Így a kötetben közlésre kerülő jutalmak anyaga teljességgel szerepel, átítelve az Akadémia jutalmazási gyakorlatának különböző korszakait.

A jutalmaknak két nagy típusa volt, a *jutalomdíjak és a pályakérdések*. A jutalomdíjak esetében – akár szépirodalmi, akár valamely tudományszakba eső műről volt szó – az adott jutalomra vonatkozó alapszabály kívánalmainak megfelelő művek pályázhattak. A pályázó műnek kerete, iránya, tudományszakja volt megadva, továbbá a pályázandó művek megjelenési időhatára, ugyanis a jutalomdíjak egy részénél már megjelent művek utólagos jutalmazásáról volt szó. A pályakérdéseknél csak a pályakérdések feltevésében volt variációs lehetőség, természetesen ez is csak az illető jutalmi szabályok függvényében. A pályázónak a meghatározott, kitűzött kérdésekre kellett beadni a pályafeleletét.

Mind a jutalomdíjak, mind az osztályok által javasolt pályakérdések az Akadémia évi nagygyűlésén kerültek kihirdetésre, s ezt követően a pályázati felhívás az Akadémia hivatalos lapjaiban és egyéb publikációs fórumokon is megjelent. A *pályázatok lebonyolítási rendjét* alapszabályban lefektetett szigorú szabályok írták elő. A már megjelent művek, azaz az utólagos jutalmazás esetében, a szóban forgó időszak és tudományszak publikációs terméséből a bírálatok alapján került ki az adott jutalomra leginkább méltó mű. A jutalomkérdések esetében a pályázók a megadott határidőre beküldték a jeligével ellátott pályafeleleteket a főtitkári hivatalba, csatolva hozzá egy külön lepecsételt borítékban a nevüket. A főtitkári hivatal, miután megállapította, hogy a pályázat megfelel az előírt formai követelményeknek, a pályaműveket továbbította az illetékes osztálynak, ahol az erre kijelölt bizottság a műveket megbírált, s a legjobbnak ítélt pályamunkát a jelige feltüntetésével és részletes indoklással az összes ülés elé, majd a nagygyűlés elé terjesztette. Ha a nagygyűlés az osztály ítéletét helybenhagyta, a nyertes mű jeligés levelét felbontva, közzétette a nyertes nevét. A főtitkári hivatal értesítette a pályázót a pályadíj elnyeréséről és intézkedett a jutalom kiadása és a jutalom összegének a kifizetése iránt. A jutalmat nem nyert pályázók nevét rejtő lepecsételt borítékokat elégették. A díjat nem nyert jeligés pályaművek kéziratai így névtelenül kerültek az Akadémia kéziratárába.

A kötet anyagának összeállításánál a legfontosabb *elsődleges források* az Akadémia hivatalos kiadványai voltak, az Akadémia Évkönyve és Értesítője. Ezek a nyomtatott források az esetek egy részében, különös tekintettel a bírálati jelentésekre, a bírálók személyére, az egyes jutalmak történetére vonatkozóan nem tartalmazták maradéktalanul a szükséges adatokat. Ezt a hiányt kívánta pótolni a témára vonatkozóan az ezzel kapcsolatos *akadémiai levéltári anyag* feldolgozása. A kéziratos anyagban átnézésre kerültek a Régi Akadémiai Levéltár (RAL) nagy mennyiségű főtitkári iratanyaga, az MTA összes üléseinek, nagygyűléseinek, osztályüléseinek jegyzőkönyvei és egyéb iratanyagai, alapítványi iratok, valamint számos más, a jutalmazással összefüggésben információs adatokat tartalmazó kéziratos állománytestek. A levéltári iratanyag számottevően kiegészítette a nyomtatott forrásokból kigyűjtött adatokat. Megjegyzendő azonban, hogy a megfelelő kéziratos források sem álltak hiánytalanul rendelkezésre. A hosszú évtizedeken át a főtitkári hivatal iratkezelési rendje, a jegyzőkönyv vezetés részletessége és alapossága változó képet mutatott. Az eredeti iktatókönyvek egy része elveszett, s az iratanyag újraiktatásánál kiderült, hogy az anyagban előfordulnak nagyobb hiányok, s így az egyes részadatok felderítésére a megfelelő forrás híján nem nyílt lehetőség.

A nyomtatásban meg nem jelent pályázati színművek esetében a kézirat lelőhelyének esetleges felderítésére számba jöhetett a Nemzeti Színház irattára is, ugyanis a nyertes színművek kéziratainak egy része a rájuk vonatkozó bírálati jelentésekkel együtt átkerültek a Nemzeti Színházhoz, s azt többnyire szövegkönyvként használták. A Nemzeti Színház hányatott sorsú, rendezetlen irattára kormányrendeletre 1937-ben átkerült az Országos Levéltárba, ahol megfelelő feldolgozásra került az anyag. Sajnos ez a lehetséges forrás nem volt használható, mert a gyűjtemény 1956-ban elégett.

Másodlagos forrásként felhasználásra kerültek az adatok felkutatásához korabeli általános és szakfolyóiratok, kézikönyvek, monográfiák. A részletes forrásadatokat a lábjegyzetek tartalmazzák.

A jutalomdíjak és pályakérdések felsorolásában az adatok az alábbi szempontok szerint csoportosulnak.

A jutalomdíjak esetében:

1. Évszám
2. A díjnyertes neve, a jutalmat nyert mű megjelenési adatai, megjelenés híján a kézirat lelőhelyadatai
3. A bírálók nevei
4. A bírálati jelentések forrásadatai

A pályakérdések esetében:

1. Évszám
2. A pályakérdés
3. A díjnyertes neve
4. A díjnyertes pályamű megjelenési adatai vagy a kézirat lelőhelyadatai
5. A bírálók nevei
6. A bírálati jelentések forrásadatai.

A felsorolásban a fenti tételeket számok jelzik.

A *díjnyertesek nevének* írásmódja a Magyar Életrajzi Lexikon helyesírását követi. Megkülönböztetés céljából a pályadíjban részesült azonos nevű szerzőknél szerepel a születési és halálozási adat.

A művek megjelenési adatait a *bibliográfiai leírás* tartalmazza. Az esetek egy részében az Akadémia vállalta a művek kiadását, más részében pedig az alapszabályban lefektetettek értelmében a nyertes szerzőnek volt kötelessége a mű publikálásáról gondoskodni, mégpedig egy éven belül. Előfordult, hogy a jutalmat nyert művek publikálása valamilyen ok miatt elmaradt. A levéltári anyag tanúsága szerint az Akadémia igen gyakran felkérte a díjnyertes szerzőt, hogy a publikálás szempontjainak figyelembevételével pontosítsa, egészítse ki a művet, vagy a szerző kérte vissza dolgozatát, hogy a kiadás előtt még újból átnézhesse a kéziratot. Ezek a korrigálásra visszaadott pályaművek azonban sokszor nem jutottak vissza az Akadémiára, s kiadásukra sem került sor. Emellett előfordultak olyan esetek is, amikor az egyes díjnyertes művek az Akadémia, illetve a díjnyertes szerző kedvezőtlen anyagi helyzete miatt nem kerülhettek publikálásra vagy a bírálat a díj kiadása ellenére sem javasolta a pályamű megjelenését. A kéziratban maradt, díjazott pályaművek részben megtalálhatók az Akadémia kéziratári anyagában, a mintegy kétezer név nélküli, díjat nem nyert jelíges pályáirat között. A kötet megadja a fellelhető, a jelige alapján azonosított, nyomtatásban meg nem jelent pályaművek kéziratári jelzetét. Ehhez a kérdéskörhöz tartozóan kerül közlésre, ha a pályázat eredménytelen maradt vagy ha megfelelő mű hiányában a jutalmat nem adták ki.

A díjnyertes pályaművek adatait a *bírálok* felsorolása követi. A bírálók az Akadémia tagjai közül kerültek ki, akiket a pályázat szerinti illetékes osztály választott meg. A javasolt bírálók névsora a legközelebbi összes ülésen jóváhagyás végett bejelentésre került. A bírálók neveinek összegyűjtésére a nyomtatott források nem voltak elégségesek, ezért sok

esetben a nevek felkutatásában az osztályjegyzőkönyvek, összes ülési jegyzőkönyvek vagy maguk a bírálati jelentések aláírásai vezettek teljes vagy részleges eredményre.

Az egy-egy pályaműre vonatkozó adatokat a *bírálatok* nyomtatott és kézírtos forrásadatai zárják. A bírálatok lelőhelyjegyzéke az anyag alapvető része, amely a magyar irodalmi és tudományos élet jeles képviselőinek pozitív vagy negatív bírálatai nyomán a hazai szaktudományok korabeli állására, színvonalára ad tudománytörténeti bepillantási lehetőséget, sok esetben nyomtatásban meg nem jelent bírálati anyagról van szó. A bírálati jelentések elsődleges forrása az Akadémiai Értesítő volt, de az Értesítő különböző korszakaiban a különböző szerkesztési elvek nem biztosítottak egyformán megfelelő terjedelmet a bírálati jelentéseknek. A koronként változó részletességgel megjelenő, illetve a kézírtos anyagban fellelhető bírálati jelentéseknek több típusa volt. Általában részletes jelentéseket adtak az egyes felkért bírálók. Ezeknek az egyéni jelentéseknek az összegzése volt az adott műről az osztályjelentés. Az osztályjelentésre épült a nagygyűlés számára készült, rövidített változatú főtitkári jutalmi jelentés. Egy-egy műre vonatkozóan a bírálati jelentések valamennyi változata tartalmazhat új elemeket. Ezért a nyomtatásban megjelent bírálatok mellett, amelyek többnyire mondandójában tömörített és szelídített változatai az eredeti kézírtos fogalmazványoknak, mindenképpen a nyomtatott és a fellelhető kézírtos források együttes számbavétele a célszerű.

Helyesírás vonatkozásában csak a megjelent művek bibliográfiai leírásai követik az eredeti helyesírást, az egyéb egykorú szövegeknél a mai helyesírás került alkalmazásra.

A kötetet a *díjnyertesek névindexe* zárja, feltüntetve a nevek mellett a kiadás évének kronológiai sorrendjében az elnyert jutalom vagy jutalmak nevét.

MAGYAR HÖLGYEK DÍJA 1859–

Almási Balogh Pálnak, az Akadémia rendes tagjának közvetítésével az 1859. febr. 28-i összes ülésen¹ került ismertetésre a Magyar Hölgylek díja, több lelkes magyar hölgy által létrehozott alapítvány „a Magyar Tud. Akadémia munkálkodásainak előmozdítására”, „a tudomány és irodalom haladását s szép honi nyelvünk mennél magasb kiművelését” célzó törekvések megvalósítására. E célból a hölgylek tíz évre kötelezték magukat megfelelő évi összeg befizetésére, hogy ebből az Akadémia jutalmazza a pályanyerteseket. Az alapítványtevők elképzelése szerint a díjért csak az Akadémia tagjai versenyezhetnek az akadémiai üléseken felolvasott értekezéseikkel. Az Akadémia Évkönyvében és Értesítőjében megjelent díjnyertes felolvasások – az alapítólevél elképzelése szerint – külön címlappal önállóan is jelenjenek meg a szélesebb közönség számára.

Az ügy további viteléhez az összes ülés Almási Balogh Pál vezetésével egy bizottságot hozott létre. A bizottság az 1859. ápr. 10-én kelt jelentésében² azt javasolta, hogy a Hölgylet díj egy évi jutalomdíját 3 részre osztva adják ki, mégpedig a nyelv- és széptudomány, a filozófia, törvény- és történettudomány, valamint a matematika és természettudomány tárgyában felolvasott értekezések között. Ha a számításba jöhető három értekezés között rendkívüli akadna, akkor a teljes díj is kiadható annak az egynek. A jelentés a bíráló bizottságba a mindenkor főtítkáron kívül, osztályonként 2–2 főt javasol, azok közül, akik az évben saját munkájukkal nem versengenek.

E javaslat végleges döntésre az 1859. ápr. 16-i összes ülés³ elé került. Elismerve ugyan az alapító hölgylek nemes szándékát, de az ülés a javasolt feltételek ellen foglalt állást. Az ellenvetés alapja az volt, hogy az alapítvány szerint csak az Akadémia tagjainak akadémiai felolvasásai részesíthetők a díjban, jóllehet az alapszabály értelmében ez a közreműködésük az Akadémia életében kötelességük. Almási Balogh Pált, a hölgylek képviselőjét felkérte az ülés, hogy az elhangzottakról értesítse az alapítókat és az irányban befolyásolja őket, hogy a díjat olyan „közhazsnú irodalmi célra” ajánlják fel, hogy „az összes írói kar előtt nyitva álljon a pálya”.

A hölgylekkel folytatott tárgyalások eredményeként végül is megszületett az alapítványra vonatkozó végleges szabályzat,⁴ melynek értelmében 48, majd később 50 „hazafiúi lelkű nő” 1860-tól kezdődően tíz évre évenként 144 aranyat biztosít arra a célra, hogy pályázat útján évenként 4, tíz év alatt 40 tudományos kézikönyvet jutalmazzon az Akadémia. A kézikönyvek tárgyának meghatározása, a díjazott művek kiadása az Akadémia hatáskörébe tartozik. Az alapítók akaratának megfelelően az egyes kézikönyvek „...alaposan,

1 Ért. 1859. 279–280. p., RAL 150/1859

2 RAL 257/1859

3 Ért. 1859. 528. p.

4 MTA ügyrendje. MTA Alm. 1861. 84–85. p.

a tudomány állásához, a kor érdekeihez... mértén dolgoztassanak ki.” Az alapítvány nem zárta ki a külföldi kézikönyvek magyar változatát sem a lehetőségéből, de az eredeti művek számára a fordításokkal szemben elsőbbséget biztosított.

A Hölgylapítvány fenti szabályzatának létrejöttéhez hozzájárult az a körülmény, hogy az Akadémia már évek óta szorgalmazta a hiányzó „közhasznú tudományos kézikönyvek” minél nagyobb számban való megjelentetését. Megfelelő anyagi alap hiányában azonban ez a törekvés igen szerény eredménnyel járt. Az 1841. évi nagygyűlésen felmerült, hogy az osztályjutalom kérdések hirdetése helyett célravezetőbb lenne egy kézikönyvekre szóló pályázat.⁵ Ez a hosszú időn át érelődött gondolat 1859-ben realizálódott, amikor a kézikönyvek ügyével foglalkozó bizottság azt javasolta, hogy az osztályok a jutalomkérdésekre fordított összeget kézikönyvek írására fordítsák.⁶ Végül is a kézikönyvek finanszírozásának megoldására kézenfekvőnek látszott a Hölgylapítvány pénzének a felhasználása, amely pénzalaphoz még az Akadémia is hozzájárult.

Az 1860-ban indult pályázat azonban nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. A sikeres művek mellett több olyan volt, mely nem ütötte meg a kívánt mércét, más esetben pedig a pályázat pályázó híján eredménytelen maradt. Az 1861. évi, de főleg az 1863. évi sikertelenség nyomán az 1863. júl. 1-jei összes ülés⁷ felkérte Almási Balogh Pált, hogy intézkedjék az ügyben, hogy az illetékesek vizsgálják meg a pályázat eredménytelenségének okait. Gebhardt Ferenc és Szalay László az 1864. jan. 19-én kelt jelentésükben⁸ úgy nyilatkoztak, hogy a részleges eredménytelenség okát nem a pályázati szabályokban kell keresni, hanem a magyar tudományosság még mindig lassú fejlődésében. A Hölgylapítványi bizottság: Almási Balogh Pál, Érdy János, Horváth Cyrill, Pauler Tivadar, Toldy Ferenc részvételével 1867. jan. 25-én ülést⁹ tartott, ahol részletesen áttekintették az alapítvány pénzügyi helyzetét, az elért eredményeket, valamint határozatot hoztak, hogy az eddigi, akár többszörösen sikertelen pályakérdéseket újólag kihirdetik.

A 10 évre tervezett, s mintegy másfél évtizeden át működő Hölgylapítvánnyal kapcsolatban még egy további szervezeti változást kell megemlíteni. Az 1870. évi nagygyűlés javaslata alapján átalakult az alapítványi bizottság oly módon, hogy a 3 osztály 2–2 főt delegált a bizottságba, s így a bizottság 7 tagú volt a mindenkori főtítkárral együtt. Az osztályok javaslatait az 1870. jún. 27-i összes ülés¹⁰ elfogadta, mely szerint az I. osztály részéről Toldy Ferenc és Greguss Ágost, a II. osztály részéről Hunfalvy János és Rónay Jácint, a III. osztály részéről pedig Nendtvich Károly és Szabó József került a bizottságba.

A Hölgylapítványi bizottság 1874-ben foglalkozott utoljára a kiírt pályakérdések elbírálásával. A pályázat indulásakor elképzelt 40 kézikönyv ugyan nem realizálódott, de az alapítvány jóvoltából született 11 díjat nyert tudományos kézikönyv – a természettan, a nemzetgazdaságtan, a csillagászat, a természeti földrajz, a felfedezések története, a mecha-

5 Ért. 1841. 91. p.

6 RAL 550/1859

7 MTA Jk. I. 1863. 105. p.

8 RAL 393/1864

9 Ért. 1867. 42–43. p., RAL 272/1867

10 Ért. 1870. 199. p., RAL 1287/1870

nika, a régészet, a fűvészet, a történelem, a légtünettan, a kronológia területén – hozzájárult a magyar tudományosság fejlődéséhez. A Hölgyek-díjával jutalmazott munkák az Akadémia tulajdonát képezték, melyeknek kiadásáról úgyszintén az Akadémia gondoskodott. A díjnyertes pályaművek részben a „Tudományok Csarnoka. A művelt rendek szükségéhez alkalmazott kézikönyvek” c. sorozatban láttak napvilágot.

Az alapítványt tevő hölgyek neveit – mely időközben részben újakkal bővült, részben elhalálozás miatt változott – több forrás is megőrizte. Az első nevek szerepelnek az alapítólevélen,¹¹ a további adakozók nevét az Értesítő¹² őrizte meg és 1862. évi keltezés-sel maradt fenn egy kéziratos lista¹³ az alapítók akkori teljes névsorával. Továbbá ezeknek a hölgyeknek az emlékét őrzi egy ún. „Aranykönyv”, amelyben az alapítványukkal kapcsolatos kötelezvényt írták alá a hölgyek.¹⁴

1. 1860

2. Közönséges természettan kézikönyve, különös tekintettel az általános természettani törvényekre, s a testek tulajdonságaira
3. **Greguss Gyula**
4. Közönséges természettan a művelt rendek szükségéhez alkalmazva. Pest, 1861. Emich. 230 p. (Tudományok Csarnoka 1. köt.)
5. Tarczy Lajos, Jedlik Ányos, Stoczek József, Kubinyi Ferenc, Nendtvich Károly
6. MTA Évk. X. 1860. 85. p., RAL 591/1860

1. 1860

2. Népszerű nemzetgazdaságtan
3. **Karvasy Ágoston**
4. Népszerű nemzetgazdaságtan a művelt rendek szükségéhez alkalmazva. Pest, 1861. Emich. 298 p. (Tudományok Csarnoka 2. köt.)
5. Lukács Móric, Konek Sándor, Lónyay Menyhért
6. MTA Évk. X. 1860. 86. p., RAL 581/1860, RAL 582/1860, RAL 583/1860, RAL 584/1860

1. 1860

2. Fűvészet alapvonalai
3. A jutalmat nem adták ki
5. Frivaldszky Imre, Gönczy Pál, Kováts Gyula
6. MTA Évk. X. 1860. 84. p., RAL 601/1860

1. 1860

2. A római irodalom története

11 Ért. 1859. 280. p., RAL 150/1859

12 Ért. 1867. 172. p.

13 RAL 979/1862

14 K 1622

3. A jutalmat nem adták ki
5. Almási Balogh Pál, Fábián Gábor, Toldy Ferenc
6. MTA Évk. X. 1860. 87. p., RAL 455/1860, RAL 589/1860, RAL 590/1860

1. **1861**
2. Csillagászati kézikönyv
3. **Hollósy Jusztinián**
4. Népszerű csillagászat. Pest, 1863. Emich. 333 p. (Tudományok Csarnoka 3. köt.)
5. –
6. MTA Évk. X. 1861. 19. p.

1. **1861**
2. Görögország története Nagy Sándorig
3. A jutalmat nem adták ki.
5. –
6. MTA Évk. X. 1861. 15–16. p.

1. **1861**
2. Fölfedezések története különös tekintettel a gőz és villanyosság alkalmazására, s a fényképezés kifejtésére
3. Eredménytelen maradt

1. **1861**
2. Újabb nevezetes utazók, különös tekintettel a világ és az északi sark körüli utazásokra
3. Eredménytelen maradt

1. **1863**
2. Természeti földrajz kézikönyve
3. **Greguss Gyula**
4. Természettani földrajz. A művelt rendek szükségéhez alkalmazva. Pest, 1864. Emich. 231 p. (Tudományok Csarnoka 4. köt.)
5. Bugát Pál, Kiss Károly
6. MTA Jk. I. 1863. 21–23. p.

1. **1863**
2. Fűvészet alapvonalai. (Másodszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1863**
2. A római irodalom története. (Másodszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1863**
 2. Vegytan kézikönyve
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1863**
 2. Festészet egyetemes története
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1863**
 2. Bölcséleti erkölcsstan
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Horváth Cyrill, Greguss Ágost, Ney Ferenc
 6. MTA Jk. I. 1863. 23–24. p.
-
1. **1863**
 2. Görög államrégiségek kézikönyve
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1863**
 2. Földtan alapvonalai
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1863**
 2. Növényzeti földrajz
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1863**
 2. Állati élettan
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1863**
 2. Újabb nevezetes utazók története. (Másodszor hirdetve)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1864**
 2. Görög államrégiségek kézikönyve. (Másodszor hirdetve)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1864**
 2. Vegytan kézikönyve. (Másodszor hirdetve)
 3. Eredménytelen maradt

1. **1864**

2. Növényzeti földrajz. (Másodszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1864**

2. Földtan alapvonalai. (Másodszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1864**

2. Állati élettan. (Másodszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1864**

2. Görögország története Nagy Sándorig. (Másodszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Szilágyi Sándor, Somhegyi Ferenc
6. MTA Jk. II. 1864. 20. p., RAL 388/1864, RAL 578/1864

1. **1864**

2. Fölfedezések története, különös tekintettel a gőz és villanyosság alkalmazására. (Másodszor hirdetve)
3. **Bardócz Lajos**
4. A felfedezések és találmányok története. Pest, 1865. Emich. 367 p. (Tudományok Csarnoka 5. köt.)
5. Petzval Ottó, Stoczek József
6. MTA Jk. II. 1864. 20. p.

1. **1865**

2. Görögország története Nagy Sándorig. (Harmadszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1865**

2. Újabb nevezetes utazók története. (Harmadszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1865**

2. Festészet egyetemes története. (Másodszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Henszlmann Imre, Barabás Miklós, Ormós Zsigmond
6. MTA Évk. XI. 1865. 61. p., MTA Jk. III. 1865. 189. p., RAL 566/1864, RAL 567/1864, RAL 568/1864

1. **1865**
2. A római irodalom története. (Harmadszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Balogh Pál, Toldy Ferenc, Szvorényi József
6. MTA Évk. XI. 1865. 62–63. p., MTA Jk. III. 1865. 195. p., RAL 950/1865, RAL 1209/1865, RAL 1210/1865

1. **1865**
2. Állati élettan. (Harmadszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Pólya József, Jendrassik Jenő
6. MTA Évk. XI. 1865. 61. p., MTA Jk. III. 1865. 194. p., RAL 536/1864, RAL 866/1865

1. **1865**
2. Fűvészet alapvonalai. (Harmadszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gönczy Pál, Hazslinszky Frigyes
6. MTA Évk. XI. 1865. 61. p., MTA Jk. III. 1865. 194. p., RAL 874/1865, RAL 891/1865

1. **1865**
2. Bölcséleti erkölcsstan. (Másodszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. –
6. MTA Évk. XI. 1865. 61. p., MTA Jk. III. 1865. 191. p.

1. **1868**
2. Mechanika alapvonalai
3. **Bardócz Lajos**
4. A mechanika alapvonalai a művelt rendek szükségéhez alkalmazva. Bp. 1874. MTA. 350 p.
5. Kruspér István, Petzval Ottó, Fest Vilmos
6. MTA Évk. XI. 1868. 55. p., Ért. 1868. 95. p., RAL 416/1867, RAL 1206/1868, RAL 1223/1868, RAL 1224/1868

1. **1868**
2. Embertan természetrajzi tekintetben. Antropológiai kézikönyv
3. A jutalmat nem adták ki
5. Jendrassik Jenő, Margó Tivadar
6. MTA Évk. XI. 1868. 57. p., Ért. 1868. 95. p., RAL 1270/1868, RAL 1271/1868

1. **1868**
2. Újabb nevezetes utazók története. (Negyedszer hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

1. **1868**
 2. Festészet egyetemes története. (Harmadszor hirdetve)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1868**
 2. Fejtsék ki a szép, természetben, művészetben és életben. Esztétikai kézikönyv
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Toldy Ferenc, Gyulai Pál, Rónay Jácint
 6. MTA Évk. XI. 1868. 50. p., Ért. 1868. 93. p., RAL 1261/1868, RAL 1262/1868
-
1. **1868**
 2. Villanyosság elméleti és gyakorlati előadása
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Jedlik Ányos, Szily Kálmán
 6. MTA Évk. XI. 1868. 56. p., Ért. 1868. 95. p., RAL 1290/1868, RAL 1293/1868
-
1. **1868**
 2. Növényzeti földrajz (Harmadszor hirdetve)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1869**
 2. Görög államrégiségek kézikönyve. (Harmadszor hirdetve)
 3. **Pór Antal**
 4. Hellas földirata és hellén államrégiségek. Pest, 1871. Heckenast. 291 p. (Tudományok Csarnoka 6. köt.)
 5. –
 6. MTA Évk. XIII. 1869. 31. p., Ért. 1869. 78. p.
-
1. **1869**
 2. Állati élettan. (Negyedszer hirdetve)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Balogh Kálmán
 6. MTA Évk. XIII. 1869. 32. p., Ért. 1869. 78. p., RAL 1332/1868, RAL 1311/1869
-
1. **1869**
 2. Fűvészet alapvonalai. (Negyedszer hirdetve)
 3. **Soltész János**
 4. A fűvészet alapvonalai. Bp. 1873. MTA. 246 p.
 5. Eötvös József, Szilágyi Sándor
 6. MTA Évk. XIII. 1869. 33. p., Ért. 1869. 78–79. p., RAL 1231/a/1869, RAL 1232/1869

1. 1869

2. Bölceleti erkölcsstan. (Harmadszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Horváth Cyrill, Molnár Aladár, Haberern Jonathán
6. MTA Évk. XIII. 1869. 29. p., Ért. 1869. 77. p.

1. 1869

2. A római irodalom története. (Negyedszer hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Fábián Gábor, Finály Henrik, Riedl Szende
6. MTA Évk. XIII. 1869. 28. p., Ért. 1869. 77. p.

1. 1870

2. Esztétikai kézikönyv. (Másodszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Greguss Ágost, Gyulai Pál, Toldy Ferenc
6. MTA Évk. XIII. 1870. 53. p., Ért. 1870. 160. p., RAL 1261/1870, RAL 1262/1870

1. 1870

2. Franciaország története az állam kezdetétől 1789-ig
3. Eredménytelen maradt

1. 1871

2. Egyiptológia
3. Eredménytelen maradt

1. 1871

2. Róma története
3. **Pór Antal**
4. Róma története a nyugoti birodalom elenyésztéig. Bp., 1873. Athenaeum. 454 p.
5. Ipolyi Arnold, Hunfalvy János, Somhegyi Ferenc
6. MTA Évk. XIII. 1871. 70. p., Ért. 1871. 154. p., RAL 1454/1871, RAL 1456/1871, RAL 1457/1871

1. 1871

2. Logika kézikönyve
3. A jutalmat nem adták ki
5. Horváth Cyrill, Rónay Jácint, Peregriny Elek
6. MTA Évk. XIII. 1871. 72. p., Ért. 1871. 154. p., RAL 1461/1871, RAL 1462/1871, RAL 1463/1871

1. **1871**
 2. Antropológiai kézikönyv. (Másodszor hirdetve)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Greguss Ágost, Molnár Aladár
 6. MTA Évk. XIII. 1871. 73. p., Ért. 1871. 154. p., RAL 1370/1871, RAL 1426/1871, RAL 1440/1871
-
1. **1871**
 2. Népszerű légtünettan
 3. **Szabó Ignác**
 4. A lég. Népszerű légtünettan tekintettel hazánk viszonyaira. Bp. 1874. MTA. 220 p.
 5. Jedlik Ányos, Kondor Gusztáv
 6. MTA Évk. XIII. 1871. 71. p., Ért. 1871. 160–165. p., RAL 1339/1871, RAL 1429/1871
-
1. **1871**
 2. Vegytan
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Say Móric, Than Károly, Nendtvich Károly
 6. MTA Évk. XIII. 1871. 74. p., Ért. 1871. 160–165. p., RAL 1333/1871, RAL 1334/1871, RAL 1335/1871
-
1. **1871**
 2. Ásványtan elemei
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Pettkó János, Hantken Miksa
 6. MTA Évk. XIII. 1871. 75. p., Ért. 1871. 160–165. p., RAL 1397/1871, RAL 1415/1871
-
1. **1872**
 2. Magyar történelmi kortan
 3. **Knauz Nándor**
 4. Kortan. (Chronologia.) Hazai történelmünkhöz alkalmazva. Bp. 1876. MTA. 589 p.
 5. Ipolyi Arnold, Finály Henrik, Torma Károly
 6. MTA Évk. XIII. 1872. 45–46. p., Ért. 1872. 154–155. p.
-
1. **1873**
 2. Antropológiai kézikönyv. (Harmadszor hirdetve)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Molnár Aladár, Haberern Jonathán
 6. MTA Évk. XIV. 1873. 75. p., Ért. 1873. 140–141. p., RAL 1253/1873

1. 1873

2. Logika kézikönyve. (Másodszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Horváth Cyrill, Domanovszky Endre
6. MTA Évk. XIV. 1873. 76. p., Ért. 1873. 141. p., RAL 1282/1873, RAL 1394/1873

1. 1874

2. Ásványtan elemei. (Másodszor hirdetve)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Hofmann Károly, Pettkó János
6. MTA Évk. XIV. 1874. 73. p., Ért. 1874. 130. p., RAL 1249/1874, RAL 1250/1874

1. 1874

2. Vegytan. (Másodszor hirdetve)
3. Eredménytelen maradt

Hölgy alapítványi pályakérdések.

Névr. tárhely Ké.	A feladat.	Mely év. ben tört. el.	Időpont máj.	Indult 1200 Előtte	Előre vagy nem	Majd 1200 előtte.
1. 1859.	A. János alapítványi (újra)	1860.	nem.	1860.	nem.	1865 nem
2. " "	Köznevelés Physika (Szeged)	1860.	igen.	✓		
3. " "	Köznevelés Magyar nyelv és irodalom (Károlyi)	1860.	igen.	✓		
4. " "	Köznevelés Történelem (újra)	1860.	nem.			1865 nem
5. " "	Köznevelés Matematika (Szeged)	1861.	igen.	✓		
6. " "	Jóváírás Történelem (újra)	1861.	nem.	1862.	nem.	
7. " "	Felfedezés Történelem (újra)	1861.	nem.	1862.	igen.	✓
8. " "	Ujabb nevelés, Károlyi.	1861.	nem.	1862.	nem.	
9. 1860.	Köznevelés Történelem (újra)	1861.	nem.	1862.	nem.	
10. 1860.	Köznevelés Történelem (újra)	1862.	nem.	1863.	nem.	
11. " "	Jóváírás Történelem (újra)	1863.	nem.	1864.	nem.	
12. " "	Köznevelés Történelem (Szeged)	1863.	igen.	✓		
13. " "	A. János alapítványi (újra)	1863.	nem.	1864.	nem.	
14. " "	Köznevelés Történelem (újra)	1863.	nem.	1864.	nem.	
15. " "	Köznevelés Történelem (újra)	1863.	nem.	1864.	nem.	
16. " "	Károlyi, Előre.	1863.	nem.	1864.	nem.	
17. 1865	A. János.	1864.	nem.			
18. " "	Köznevelés alapítványi (Szeged)	1864.	igen.	✓		
19. " "	Köznevelés (Szeged)	1864.	nem.			
20. " "	Károlyi.	1864.	nem.			

E János 1860-1865 ig. uol.

Köznevelés pályázat - - - - -

16. = 16

Ujabb nevelés - - - - -

5. = 6

Jóváírás

Folytatás:

Meghívás

10. 4 10

1867.	Köznevelés Történelem	1869.
" "	Köznevelés Történelem	1869. nincsen.
" "	Köznevelés Történelem Károlyi	1869.
" "	Ujabb nevelés Károlyi Történelem	1869. nincsen.
" "	Jóváírás Történelem Károlyi	1869.
" "	Köznevelés Alapítványi	1869.
" "	Köznevelés Történelem	1869. nincsen.
" "	Károlyi, Előre	1869.
1868.	Köznevelés Károlyi (1869. évi. 20.)	

1302
1871

(6 igen)

fk.

TUDOMÁNYOK

C S A R N O K A.

A MIVELT RENDEK

SZÜKSÉGEIHEZ ALKALMAZOTT KÉZIKÖNYVEK.

A MAGYAR HÖLGYEK DÍJALAPÍTVÁNYÁBÓL

ESZKÖZLI S KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA.

NEGYEDIK KÖTET.

TERMÉSZETTANI FÖLDRAJZ.

PEST,

EMICH GUSZTÁV M. AKAD. NYOMDÁSZ BIZOMÁNYA.

1864.

A Tudományok Csarnoka, a Hölgylapítvány díjnyertes pályaműveinek sorozata

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG ALAPÍTVÁNYA 1860-*

Az 1857-ben megalapított Első Magyar Általános Biztosító Társaság mihelyt megalapozta üzleti tevékenységét, „hazafias közcélok” támogatásával is bizonyítani kívánta működésének nemcsak üzleti, hanem közhasznú voltát is. A Társaság munkájában az üzleti szellem a legmagasabb etikai felfogással párosult, melynek első tanúságát a Biztosító Társaság 1860. máj. 21-én tartott választmányi ülésének jegyzőkönyve¹ őrizte meg.

Ezen az ülésen került felolvasásra gróf Desewffy Emilnek, az MTA elnökének levele, melyben a Biztosító Társaságtól a Magyar Tudományos Akadémia „szükségeinek fedezéséhez, különösen pedig saját palotájának felépítéséhez” anyagi hozzájárulást kért. Erre a felhívásra született meg a Társaság részéről az a választmányi határozat, mely részben az MTA, részben pedig a Társaság céljait kívánta szolgálni. Ennek értelmében a Társaság 1000 forintot adományozott az akadémiai palota felépítésére, továbbá tudománypártolási célból évenként 500 forinttal járult hozzá az Akadémia alaptőkéjéhez. Az évenkénti 500 forintból 300 forint állt az Akadémia rendelkezésére az alábbiakban megnevezett célra, a 200 forint pedig évenként tőkésítésre került mindaddig, amíg abból 10 000 forint képződött. A Biztosító Társaság a tőke kamatainak felhasználását – az Akadémia belátása szerint – statisztikai és nemzetgazdasági célokra, különösen pályakérdések kifizetésére javasolta felhasználni. A Társaság saját érdekeit is figyelembe véve, kérte az Akadémiát, hogy az első években „biztosítási, különösen életbiztosítási számításoknak alapul szolgáló népességi és halandósági mozgalmak tűzessenek ki jutalomkérdés vagy adatgyűjtés tárgyául”, továbbá, hogy a jutalom az Első Magyar Biztosító Társaság nevében adassék ki. A Biztosító Társaság alapítványi elhatározását az 1861. máj. 2-i közgyűlés szentesítette.

1878 végéig az alapítványi összeg 6100 forintot tett ki. A Társaság az 1879. márc. 15-i közgyűlése² úgy határozott, hogy a már összegyűlt 6100 forint tőkét 10 000 forintra egy összegben kiegészíti és felhasználásra átadja az Akadémiának. Az alapítványt, az alapítványi összeg átutalását az Akadémia az 1879. márc. 31-i összes ülésen³ jelentette be, majd az alapítványt ügyrendbe⁴ iktatta.

Az MTA Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottságának közreműködésével 1880-tól megtörtént a jutalomkérdések kiírása. Ezt megelőzően, az alapítást követően, 1864 elején egy 1000 forintos jutalmat tűzött ki a Biztosító Társaság a vámpolitika kérdésében, ami

* Pompéry János: Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság fennállásának negyedszázados évfordulóján. Bp. 1883. Franklin. 23, 29. p.

¹ Első Magyar Általános Biztosító Társaság 1857–1907. Bp. 1908. Pallas. 82–83. p.

² Első Magyar Általános Biztosító Társaság 1857–1907. Bp. 1908. Pallas. 109. p., Ért. 1879. 67–68. p.

³ Ért. 1879. 75. p.

⁴ MTA ügyrendje. MTA Alm. 1881. 107. p.

egyszeri, a 10 000 forintos alapítványtól független adomány volt. Ez a jutalomhirdetés Kautz Gyula javára sikerrel zárult. A 10 000 forintos tőkének az Akadémiához történő befizetése után 1880-tól kezdődően három ízben, az adott időhatár között, olyan már megjelent művekre tűzték ki a pályázatot, amely az ország nemzetgazdasági szempontjából fontos kérdést a legjobban megoldott. A három pályázat közül kettő járt pozitív eredménnyel, a harmadik esetben megfelelő, nyomtatásban megjelent mű hiányában a fennmaradó jutalomösszeg a Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottság Évkönyvével kapcsolatos kiadások fedezésére szolgált. A továbbiakban a Biztosító Társaság jutalmánál is az volt a gyakorlat, hogy a feltett pályakérdésekre adott önálló becslő feleletek szerzői nyerték el a díjat. A jelíges és a nyílt pályázatok nagyjából pozitív eredménnyel zárultak. Az 1910-es években a Biztosító Társaság jutalmából nem hirdetett pályakérdést az Akadémia, u.i. a romló gazdasági helyzetben a jutalmi összegeket a Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottság kiadványai megjelentetésének finanszírozására fordították.

Az utolsó jutalomkérdés hirdetésére 1923-ban került sor, ami eredménytelenül zárult. A kiadott sikeres pályázatok tematikája a korabeli nemzetgazdaság és statisztika számos problémakörét ölelte fel.

1. 1865

2. Minő hatást gyakorol Magyarország anyagi fejlődésére, név szerint mezői gazdaságára, iparára és kereskedelmére a birodalom határain fennálló birodalmi vámvonallal? Mily értelmű van hazánk termelésével szemben az európai nevezetesebb (angol, francia, német, orosz és török) vámterületeken fennálló vámszabályzatoknak? S végül: mily vámrendszer és szabályzat eszközölhetné leginkább Magyarországot és a birodalom anyagi fölvirágzását?
3. **Kautz Gyula**
4. Nemzetgazdaságunk és a vámpolitika folytonos tekintettel törvényhozási teendőinkre az anyagi érdekek terén. Pest, 1866. Heckenast. 678 p.
5. Korizmic László, Lónyay Menyhért, Csengery Antal
6. MTA Jk. III. 1865. 193–194. p.

1. 1882

2. Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványából 500 forint jutalom adatik ki azon munkának, mely 1881-ben vagy 1882-ben márc. 31-ig megjelent és valamely, az ország nemzetgazdasági érdekeinek szempontjából gyakorlatilag fontos kérdést a legtekélyesebben old meg
3. A jutalmat nem adták ki
5. Pesty Frigyes
6. MTA Évk. XVI. 1882. 50. p., Ért. 1882. 170. p., RAL 899/1886 (az irat dátuma: 1882. máj. 25.)

1. 1883 (Megosztva)

2. Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványából 500 forint jutalom adatik ki azon munkának, mely 1882-ben vagy 1883. márc. 31-ig megjelent és valamely

az ország nemzetgazdasági érdekeinek a szempontjából gyakorlatilag fontos kérdést gyakorlati és elméleti alapossággal tárgyal és annak megoldását előkészíti

3. **Érkövy Adolf és Heltai Ferenc**

4. Érkövy Adolf: A telepítési kérdésről, tekintettel a kivándorlásra, bukovinai véreink visszatelepítésére, czélszerűbb hazai néposzlatra, s a mezőiparos nagyközségek elhomlítására. Bp. 1883. Grimm. VIII, 220 p.

Heltai Ferenc: Az ipartörvény revíziója. Bp. 1883. Kilián. 207 p.

5. –

6. MTA Évk. XVII. 1883. 83. p., Ért. 1883. 96. p.

1. **1884 (Megosztva)**

2. Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványából 500 forint jutalom adatik ki azon munkának, mely 1883-ban vagy 1884. márc. 31-ig megjelent és valamely az ország nemzetgazdasági érdekeinek a szempontjából gyakorlatilag fontos kérdést a legtökéletesebben old meg

3. **Ecseri Lajos és Jekelfalussy József**

4. Ecseri Lajos: A munkássegélyezés ügye Magyarországon, tekintettel a munkásbiztosítás kérdésére. Bp. 1884. MTA. 172 p.

Jekelfalussy József: A községi pénzügy főbb eredményei hazánkban az 1881. évi jóváhagyott költségvetések alapján. Bp. 1883. MTA. 29 p.

5. –

6. MTA Évk. XVII. 1884. 59. p., Ért. 1884. 155. p., RAL 168/1884

1. **1888**

2. Erdély mezőgazdaságának termelési viszonyai az utolsó két évtized alatt, különös tekintettel a termelési költségekre és jövedelmezőségre.

Fejtsék ki a fontosabb termékek termelési költsége, tekintettel a különféle művelési rendszerekre (kisbirtok, nagybirtok, feles gazdálkodás, bérlet stb.)

3. Eredménytelen maradt

1. **1890 (Megosztva)**

2. Fejtsenek ki az észak-amerikai valutakérdés előzményei és pénzügyi eredményei

3. **Bamberger Béla és Pólya Jakab**

4. Bamberger Béla: A valutakérdés az észak-amerikai Egyesült-Államokban. Bp. 1890. Révai. 222 p.

Pólya Jakab: Az Egyesült-Államok valutája. Bp. 1890.

5. Pauer Imre, Keleti Károly

6. Ért. 1890. 302–303., 393–394. p., RAL 89/1890, RAL 95/1890, RAL 333/1890

1. **1891**

2. Fejtsenek ki az olasz valutakérdés előzményei és pénzügyi eredményei

3. A jutalmat nem adták ki

5. Kautz Gyula, Keleti Károly
 6. Ért. 1891. 301. p., RAL 105/1891, RAL 106/1891
1. **1892**
 2. Fejtsenek ki a szövetkezetek alapelvei, tekintettel a hitel-, fogyasztási, és termelő-szövetkezetekre, s azok befolyása az alsóbb néposztályok anyagi és erkölcsi jólétének előmozdítására. A munka terjeszkedjék ki arra a kérdésre is, hogy minő intézkedéseket kellene a szövetkezetek terjesztésére fogantatosítani, különösen pedig arra, hogy szükséges-e a törvényhozás intézkedése és ha igen, mely irányban?
 3. **Szántó Menyhért**
 4. A szövetkezetekről. Az MTA által az Első Magy. Ált. Biztosító Társaság alapítványából az 1892. évben jutalmazott pályaműből. = Budapesti Szemle, 1895. 81. köt. 237–246. p.
 5. Matlekovits Sándor, Jekelfalussy József
 6. Ért. 1892. 281–282., 423–427. p., RAL 80/1892, RAL 81/1892
1. **1893** (Nyílt pályázat)
 2. Kíváncsít a magyar vasipar történelme Magyarországon
 3. **Edvi Illés Aladár** kap megbízást a téma kidolgozására
 4. A reneszánsz korszak vasművészete. Bp. 1897. Lampel. 48 p., A középkor vasművészete. Bp. 1898. Lampel. 56, 48, 96 p., A XVII–XIX. század vasművészete. Bp. 1898. Lampel. 96 p.
 5. –
 6. Ért. 1893. 292. p.
1. **1893**
 2. Másodszor hirdetve az 1891. évi pályakérdés
 3. **Kohn Dávid**
 4. Az olasz valuta története. Bp. 1894. Singer és Wolfner. 213 p.
 5. Láng Lajos, Matlekovits Sándor
 6. Ért. 1893. 289–290., 398–403. p., RAL 78/1893, RAL 150/1893
1. **1894**
 3. A Nemzetgazdasági Bizottság határozata értelmében a jutalmat **Jekelfalussy József** és **Vargha Gyula** szerkesztésében megjelenő Közgazdasági és Statisztikai Évkönyv 1892/1893. évfolyama nyerte el
 6. Ért. 1894. 288–289. p.
1. **1895**
 2. Fejtse ki a pályázó az agrárstatisztikának jelen szervezetét és állását a nevezetesebb államokban és ezzel kapcsolatosan az agrárstatisztika feladatait hazánkban
 3. Eredménytelen maradt

1. **1895**
2. Fejtse ki a pályázó a tőzsdeadó célszerűségének kérdését a helyes adórendszer szempontjából s a jelenleg érvényben levő külföldi tőzsde-adótörvények főbb intézkedéseit és eredményeit
3. **Bamberger Béla**
4. A tőzsdeadó. Adópolitikai tanulmány. Bp. 1895. Singer és Wolfner. 343 p.
5. Matlekovits Sándor, Pólya Jakab, György Endre
6. Ért. 1895. 294., 446–512. p., RAL 404/1895

1. **1897**
2. A mezei munkáskérdés hazánkban
3. **Milhoffer Sándor**
4. A mezei munkásviszonyok hazánkban. Bp. 1898. Athenaeum. 327 p.
5. Földes Béla, Láng Lajos
6. Ért. 1897. 248., 447–451. p.

1. **1898**
2. A munkásvédelem és munkásbiztosítás törvényes szabályozása a főbb országokban, szervesen, tárgyak szerint csoportosítva
3. **György Aladár** kap megbízást a téma megírására
4. Nem jelent meg
5. Földes Béla, Ráth Zoltán
6. Ért. 1898. 252. p.

1. **1898**
2. Fejtsenek ki a jövedelem megoszlásának általános törvényei
3. A jutalmat nem adták ki
5. Földes Béla, Ráth Zoltán
6. Ért. 1898. 253–254., 445–450. p., RAL 293/1898

1. **1899**
2. Fejtse ki a pályázó, mily társadalmi és gazdasági okok idézték elő hazánk Duna jobbparti részének némely vidékén a születések feltűnő csökkenését, s mely intézkedésekkel lehetne a bajt megorvosolni?
3. A jutalmat nem adták ki
5. Láng Lajos, Vargha Gyula
6. Ért. 1899. 245., 417–421. p., RAL 311/1899

1. **1902**
2. Fejtsék ki hazánkban a mezőgazdasági üzemek nagyságának hatása a népesedésre, az ország egyes jellegzetes vidékének beható megfigyelése alapján
3. A jutalmat nem adták ki

5. Ráth Zoltán, Földes Béla

6. Ért. 1902. 280–281., 455–458. p.

1. **1902**

2. Fejtessenek ki az újabb társadalompolitikai eszmék követelményei, tekintettel magánjogi intézményeink reformjára

3. A jutalmat nem adták ki

5. Zsögöd Benő, Földes Béla

6. Ért. 1902. 282., 450–455. p.

1. **1903**

2. Kíváncsítok oknyomozó tanulmány a földnek hitel által való megterheléséről az ország valamely vidékéről, lehetőleg egy megye területéről, tekintettel a birtokok terjedelmének főbb osztályaira

3. **Berényi Pál**

4. Nem jelent meg

5. Földes Béla, Gaál Jenő

6. Ért. 1903. 295–296., 486–489. p., RAL 687/1903, RAL 688/1903

1. **1905 (Megosztva)**

2. A kartellek és trösztök kérdése

3. **Baumgarten Nándor és Meszlény Artúr**

4. Kartellek és trustök. Keletkezésük, fejlődésük, helyzetük a gazdasági és jogrendben. Bp. 1906. Grill. 508 p.

5. Hegedüs Sándor, Földes Béla

6. Ért. 1905. 231–232., 482–497. p., RAL 347/1905

1. **1905**

2. A gabonavámok befolyása a mezőgazdaságra, különös tekintettel Magyarországra

3. Eredménytelen maradt

1. **1906**

2. Fejtessék ki a válságok elmélete

3. A jutalmat nem adták ki

5. Földes Béla, Láng Lajos

6. Ért. 1906. 198–200. p.

1. **1909**

2. Fejtessék ki az agrár- és iparállam közgazdasági és társadalmi jellege és jelentősége

3. Eredménytelen maradt

1. **1909**
2. Fejtsék ki a progresszív adóztatás elmélete, különös tekintettel előnyeire és hátrányaira
3. A jutalmat nem adták ki
5. Láng Lajos, Bernát István
6. Ért. 1909. 264–265. p.

1909 és 1922 között a Biztosító Társaság alapítványából nem tűztek ki pályakérdést, az alapítvány kamatait az MTA a Nemzetgazdasági Bizottság rendelkezésére bocsátotta

1. **1923**
2. A mezőgazdasági és ipari termelés fejlesztésének jelentősége Magyarország új nemzetközi elhelyezkedésében
3. Eredménytelen maradt

Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság székháza a Vigadó téren,
amely a II. világháborúban elpusztult

Dóra-jutalmi érem György Endre részére, 1874,
J. D. Boehm bécsi éremművész terve alapján

DÓRA-JUTALOM 1861–

Dóra Szilárd bécsi nagykereskedő 1861. ápr. 24-én kelt alapítólevelében 2000 forintos alapítványt bocsátott az Akadémia rendelkezésére. Szándéka szerint az összeg tőkésített kamatából 3 évenként 50 arany a jutalma egy kereskedelem körébe vágó tudományos értekezésnek. Az alapítvány az 1867. máj. 27-i összes ülésen¹ került ismertetésre és ugyan ezen ülés az alapítvány szabályainak formulázásával megbízta az e célra rendelt állandó bizottságot, név szerint Kautz Gyulát és Weninger Vincét. Az alapszabály² ismeretében az 1869. jan. 25-i összes ülés³ az alapítványt elfogadásra ajánlotta. A pályakérdések szövegezésére a Statisztikai és Nemzetgazdasági Bizottságot kérték fel. Az 1869-ben kihirdetett jutalmat először 1870-ben adta ki az Akadémia. A jutalom csak önálló, tudományos beccsel bíró munkát illette meg. Ennek hiányában az 50 arany jutalom a következő jutalom összegét növelte. Amennyiben a megkettőzött jutalom sem volt kiadható önálló becsű mű hiányában, a jutalomösszeg az Akadémia alaptőkéjét növelte. Ezeknek a feltételeknek megfelelően a Dóra-jutalom az 1925. évi fennállásáig 10 esetben került kiosztásra.

1. 1870

- Fejtsék ki főbb vonásokban a magasabb kereskedelmi oktatásügy jelen állása, szervezete hazánkban és külföldön. Terjesztessék elő vélemény az ily magasabb kereskedelmi szakoktatás rendezéséről külön szakintézetben vagy kapcsolatban tudományos vagy műegyetemmel
- A jutalmat nem adták ki
- Kautz Gyula, Konek Sándor, Keleti Károly
- MTA Évk. XIII. 1870. 56. p., Ért. 1870. 162. p., RAL 1205/1870, RAL 1279/1870, RAL 1280/1870

1. 1871

- Másodszor hirdetve az 1870. évi pályakérdés
- Matlekovits Sándor**
- A kereskedelmi szakoktatás. Tekintettel a kereskedelmi tanintézetek jelenlegi állapotára s a nálunk létesítendő reformokra. Pest, 1872. Athenaeum. 264 p.
- Kautz Gyula, Konek Sándor, Keleti Károly
- MTA Évk. XIII. 1871. 69. p., Ért. 1871. 155. p., RAL 1458/1871, RAL 1459/1871, RAL 1460/1871

1 Ért. 1867. 164. p.

2 MTA ügyrendje. MTA Alm. 1871. 183–184. p.

3 Ért. 1869. 13. p.

1. 1873

2. Fejtsék ki elméletileg és gyakorlatilag mily szempontból ítélendő meg a vasúti szállításnál az úgynevezett differenciális (különbözeti) tarifák jogosultsága és hatása, s mely irányban lennének e tekintetben reformok eszközrendő a fennálló tarifákban
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kautz Gyula, Weninger Vince, Lónyay Menyhért
6. MTA Évk. XIV. 1873. 72. p., Ért. 1873. 140. p., RAL 1270/1873, RAL 1271/1873, RAL 1287/1873

1. 1874

2. Másodszor hirdette az 1873. évi pályakérdés
3. **György Endre**
4. A különbözeti árszabályok jogosultsága és hatása. Bp. 1876. MTA. 304 p.
5. Kerkapoly Károly, Horváth Mihály
6. MTA Évk. XIV. 1875. 15. p., Ért. 1874. 164. p., RAL 1295/1874, RAL 1319/1874

1. 1875

2. Adassék elő a börze nemzetgazdasági jelentősége, ismertessenek meg röviden jellemezve, az ott dívó üzletek, adassék elő célszerű vagy káros voltak közgazdasági és erkölcsi tekintetben. Fejtsék ki a tőzsde (börze) viszonya a társadalomhoz és az államhoz; nevezetesen adassék elő, mennyiben szabad a kormánynak befolyást gyakorolni s mennyiben gyakorolhat ilyet célszerűen a tőzsde üzleteire, mily állást foglal el vele szemben, s mennyiben jogosult és célszerű s mily eredményeket helyez kilátásba a börzei értékek megadóztatása
3. Eredménytelen maradt

1. 1878

2. Adassanak elő a vasutak társulati kezelésének és az állam kezelése alá vételének előnyei és hátrányai
3. **Tóth Károly**
4. A vasútkezelési rendszerek Magyarországon. Bp. 1879. MTA. 146 p.
5. Lónyay Menyhért, Csengery Antal
6. MTA Évk. XVI. 1878. 73. p., Ért. 1878. 106–107. p., RAL 1219/1878

1. 1879

2. Az agio ingadozásának hatása a kereskedelmi forgalomra
3. Eredménytelen maradt

1. 1881

2. Másodszor hirdette az 1879. évi pályakérdés
3. **Weisz [Földes] Béla és Kovács Gyula** (Megosztva)

-
4. Weisz [Földes] Béla: Papírvaluta és agio. Nemzetgazdaság-statisztikai vizsgálódások azoknak hatásáról, különös tekintettel a kereskedelmi forgalomra. Bp. 1883. Kilián. VII, 154 p.
Kovács Gyula: Az agio ingadozásának hatása a kereskedelmi forgalomra. = Nemzetgazdasági Szemle, 1881. ápr.–jún. 77–125., júl.–szept. 1–46., okt.–dec. 1–45. p. (Klly: Bp. 1882. 142 p.)
 5. Kerkapoly Károly, Kautz Gyula
 6. MTA Évk. XVI. 1881. 50. p., RAL 440/1881

 1. **1886**
 2. Adassanak elő kereskedőink teendői az aldunai piacok megtartása és kiterjesztése érdekében
 3. **Jezerniczky János**
 4. Az Alsó-Duna mint magyar piacsz. Bp. 1887. Kilián. 217, 8 p.
 5. György Endre, Keleti Károly, Kőrösy József
 6. MTA Évk. XVII. 1886. 56. p., Ért. 1886. 138. p., RAL 857/1886, RAL 865/1886, RAL 880/1886

 1. **1890**
 2. Fejtsék ki a gabona-határidő-üzlet gazdasági jelentősége és befolyása a gabonakereskedésre
 3. **Kohn Dávid**
 4. A gabona-határidő-üzlet. Bp. 1890. Nagel. 269 p.
 5. Hegedüs Sándor, Matlekovits Sándor, Pauer Imre
 6. Ért. 1890. 303. p., RAL 15/1889, RAL 6/1890, RAL 91/1890

 1. **1892**
 2. Fejtsék ki a nemzetgazdasági és társadalmi szempontból, szükséges-e kereskedelmi törvényünknek a biztosítási vállalatokra vonatkozó intézkedéseit megváltoztatni
 3. **Pólya Jakab**
 4. A biztosítási vállalatok. = Nemzetgazdasági Szemle, 1892. 501–546., 617–663. p. (Klly: Bp. 1892. Kilián. 96 p.)
 5. Keleti Károly, Hegedüs Sándor
 6. Ért. 1892. 282., 361–363. p., RAL 9/1892, RAL 30/1892

 1. **1895**
 2. Fejtse ki a pályázó a nemesfém és a nemes fémpénz arbitrage-szerepét a nemzetközi pénzvviszonyok körül, különös tekintettel monarchiánk valuta rendezésére
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Hegedüs Sándor, Ráth Zoltán
 6. Ért. 1895. 295–296., 381–384. p., RAL 252/1895, RAL 404/1895

1. **1897**
2. Valamely fontosabb városunk kereskedelmének története a szatmári békétől 1867-ig
3. Eredménytelen maradt
1. **1901**
2. Fejtsék ki a közraktári intézmény jelentősége a magyar mezőgazdaság szempontjából. A közraktárak szövetkezeti vagy mely más alapon létesíthetők legcélszerűbben, s milyen rendszer szerint kezeltessenek?
3. **Szántó Menyhért**
4. Köztárházak. Bp. 1903. Franklin. 68, 2 p.
5. Gaál Jenő, Ráth Zoltán
6. Ért. 1901. 397–402. p., RAL 236/1901
1. **1904**
2. Adassanak elő a törlesztéses államadósságok különféle nemei, előnyei és hátrányai
3. **Makai Ernő és Pap Dezső** (Megosztva)
4. Makai Ernő: Az államadósságok törlesztése. Bp. 1905. Lampel. 154 p.
Pap Dezső: A törlesztéses államadósságok különféle nemei, előnyei és hátrányai. Bp. 1906. MTA. XII, 231 p.
5. Hegedüs Sándor, Földes Béla
6. Ért. 1904. 236–237. p., RAL 296/1904
1. **1906.**
2. A készpénzfizetés felvételének összefüggése a nemzetközi fizetési mérleggel
3. Eredménytelen maradt
1. **1909**
2. Adassanak elő a hitel- és bankintézmények terén mutatkozó újabb irányok
3. Eredménytelen maradt
1. **1913**
2. Fejtsék ki a csatornák jelentősége a hazai közlekedés szempontjából
3. **Auguszt István**
4. A hajózható csatorna mint forgalmi út. Bp. 1914. Németh. 155 p.
5. Bernát István, Vargha Gyula
6. Ért. 1913. 327–330. p., RAL 41/1913
1. **1916**
2. Adassék elő az államvasúti rendszerek történeti fejlődése Magyarországon, különös tekintettel arra, mily okok és körülmények hozták létre az államvasutak mai rendszerét
3. A jutalmat nem adták ki
5. Földes Béla, György Endre
6. Ért. 1916. 481–483. p.

1. 1920

2. A háború befolyása a belkereskedelem alakulására
3. Eredménytelen maradt

1. 1922

2. Az áralakulás története Magyarországon
3. Eredménytelen maradt

1. 1924

2. Másodszor hirdetve az 1922. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1925

2. A fontosabb országokban a háború utáni kereskedelmi mérlegek egyenlegének és azok okának és jelentőségének ismertetése
3. Eredménytelen maradt

SZILÁGYI-ALAPÍTVÁNY 1862–

Szilágyi István gombkötő mester és pestvárosi képviselő az 1862. máj. 3-án kelt végrendeletében¹ alapítványt tett a Magyar Tudományos Akadémia javára. A végrendelező szándéka az volt, hogy a 2000 forintos alapítványának kamataiból minden 10. évben, a megelőző tíz éves időszakban megjelent legjobb, Magyarország történetével foglalkozó munka nyerje el a jutalmat. Az alapítványi tőke Szilágyi István halála után, 1864 augusztusában került befizetésre az Akadémia pénztárába, s ezt követően az Akadémia az 1864. okt. 3-i összes ülésen ismertette az alapítvány részleteit.

Tíz év elteltével 1874. márc. 22-én került a Szilágyi-jutalom ügye az igazgatósági ülés, majd pedig az 1874. ápr. 1-jei összes ülés elé, ahol a II. osztály megbízást kapott a Szilágyi-alapítvány ügyrendi szabályzatának a kidolgozására.

A II. osztály feladatának eleget téve, az 1874. ápr. 27-én tartott összes ülés elé terjesztette a Szilágyi-jutalom ügyrendi tervezetét.² Ennek megfelelően a jutalomra igényt tarthatnak a jutalom kiadását megelőző tíz év alatt magyar nyelven, nyomtatásban megjelent munkák, melyek Magyarország történetét tárgyalják, akár összefoglalóan, akár egyes korszakokra szűkítve. A második és további kiadások is számításba jöhetnek a jutalom kiadásánál, továbbá a díj kiadható olyan munkának is, amely már más akadémiai jutalomban is részesült. A jutalom az illető tíz év alatt megjelent munkák közül a viszonylag legjobbiknak minden esetben kiadható. Az összes ülés a II. osztály javaslatát elfogadta és alapszabályba iktatta.³

A Szilágyi-jutalmat első ízben az 1874. évi nagygyűlés ítélte oda, az alapszabályoknak megfelelően az 1864–1873 között megjelent legjobb történeti munkának. A Szilágyi-jutalom történetében ebben az egy esetben a bíráló bizottság ugyanannak a műnek, Horváth Mihály 8 kötetes Magyarország történelmét tárgyaló munkájának egyidejűleg két jutalmat ítélte oda, a történettudományi nagyjutalmat és a Szilágyi-díjat, tekintve, hogy a kérdéses időszakban ezzel a művel nem versengetett más ilyen irányú szakmunka.

1924-ig, a jutalom fennállásáig az Akadémia hat ízben adta ki a Szilágyi-díjat olyan neves történészeknek, akiknek a jutalmazott műveik a magyar történetírás alapvető forrásai és kézikönyvei.

1. (1864–1873) 1874

2. **Horváth Mihály:** Magyarország történelme. 2. bőv. kiad. 1–8. köt. Pest, 1871–1873. Heckenast.

1 Hitelesített másolat: RAL 1233/1874

2 Ért. 1874. 104–105. p.

3 MTA ügyrendje. MTA Alm. 1875. 273. p.

3. Csengery Antal, Knauz Nándor, Hajnik Imre, Pauler Gyula, Torma Károly
 4. MTA Évk. XIV. 1874. 69. p., Ért. 1874. 127–128. p.
-
1. (1874–1883) 1884
 2. **Szalay József:** A magyar nemzet története. 2–4. köt. Bp. 1879–1883. Weiszmann. 374, 455, 407 p.
 3. Kerékgyártó Árpád
 4. MTA Évk. XVII. 1884. 58. p., Ért. 1884. 154. p., RAL 172/1884
-
1. (1884–1893) 1894
 2. **Pauler Gyula:** A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt. 1–2. köt. Bp. 1893. MTA. XVI, 667, VII, 790 p.
 3. Szilágyi Sándor, Fejérpataky László, Acsády Ignác
 4. Ért. 1894. 287–288. p.
-
1. (1894–1903) 1905
 2. **Fraknói Vilmos:** A Hunyadiak kora 1440–1526. Magyar nemzet története. 4. köt. Bp. 1896. Athenaeum. 694 p.
 3. Fejérpataky László, Ballagi Aladár, Borovszky Samu
 4. Ért. 1905. 230–231. p.
-
1. (1904–1913) 1914
 2. **Wertheimer Ede:** Gróf Andrássy Gyula élete és kora. 1–3. köt. Bp. 1910–1913. MTA. 782, 522, 469 p.
 3. Áldásy Antal, Angyal Dávid, Csánki Dezső, Fejérpataky László, Ortway Tivadar
 4. Ért. 1914. 318–320. p.
-
1. (1914–1923) 1924
 2. **Berzeviczy Albert:** Az abszolutizmus kora Magyarországon 1849–1865. 1. köt. Bp. 1922. Franklin. 436 p.
 3. Áldásy Antal, Domanovszky Sándor, Csánki Dezső, Angyal Dávid, Lukinich Imre
 4. Ért. 1924. 79–80. p.

FEKÉSHÁZY-ALAPÍTVÁNY 1863—*

Fekésházy Mihály tokaji uradalmi ügyvéd 1848. máj. 18-án, halála előtt egy nappal kelt végrendeletében¹ úgy intézkedett, hogy vagyonának készpénzzé tétele útján nyert tőke kamatai testvéreit illessék meg halálukig. A testvérek elhunytá után pedig a kamatok felhasználását a „Magyar Kir. Minisztériumra” bízta, oly céllal, hogy ebből egy, a magyar nyelv terjesztését szolgáló alapítvány létesüljön. Fekésházy Mihály utolsó testvére 1855-ben halt meg, s ezzel a Fekésházy-alapítvány életbeléptetése aktuálissá vált.

Az alapítvány célkitűzése nem kedvezett az akkori politikai körülményeknek, ezzel magyarázható, hogy az ügy a budai cs. kir. Helytartósági osztály útján csak 1858 végén került napirendre. Az intézmény nevében Augusz Antal levéllel² fordult az Akadémiához, mint a magyar nyelv ápolására alapított társasághoz, hogy mondjon véleményt a Fekésházy alapítványi cél megvalósításának lehetőségéről. A Helytartósági osztály 1858. nov. 24-én kelt levele az Akadémia 1858. dec. 13-i összes ülésén került felolvasásra, s ugyanez az összes ülés a Nyelvtudományi Bizottságot kérte fel, hogy tegyen az ügyben javaslatot. A Nyelvtudományi Bizottság nevében Brassai Sámuel, Czuczor Gergely és Toldy Ferenc elkészítették az alapítvány tervezetét,³ s miután azt az 1859. febr. 3-i összes ülés elfogadta, továbbította a Helytartósági osztályra jóváhagyás végett. A Helytartósági osztály nem foglalkozott az ügygel, azt elintézetlenül hagyta örökölni a m. kir. Helytartótanácsra. A Helytartótanács az 1861. febr. 6-án kelt levelében⁴ megkereste az Akadémiát, hogy a Fekésházy-alapítvánnyal kapcsolatban fenntartja-e korábbi javaslatát. Az Akadémia nem kívánt változtatni az eredeti elképzelésén, így a Helytartótanács az Akadémia 1859. évi javaslatai alapján megszövegezte a Fekésházy-alapítvány alapszabályát. Az 1863. márc. 14-én kelt alapítványi levél⁵ úgy kívánta az alapító szándékát megvalósítani, hogy a rendelkezésre álló összeg egy részéből a nem magyar ajkú gimnáziumi tanulók számára idegen nyelven írt, a magyar nyelv és irodalom ismertetésére szolgáló „iskolai-, olvasó-, kézi- és tankönyvek” szerzőit jutalmazza. Ez a jutalom 1867-től kezdődően 5 évenként illette meg azt a művet, amely a fenti kitételek mellett, a tudományos alaposság és a gyakorlati alkalmazhatóság szempontjainak is leginkább megfelelt. Az alapítvány továbbá meghatározott összeget biztosított arra a célra, hogy a nem magyar nyelvű gimnáziumokban tanuló diákok számára, megfelelő jutalomkönyvek ajándékozásával elősegítse az alapítványi el-

* Ért. 1890. 564–566. p.

1 Végrendelet kivonat: RAL 157/1858

2 Ért. 1858. 626. p., RAL 156/1858

3 Ért. 1859. 131–133. p., RAL 123/1859, RAL 711/1859

4 RAL 129/1861

5 MTA Jk. I. 1863. 62–65. p., RAL 107/1863

képzelés megvalósítását. A Helytartótanács mind a tankönyvek, kézikönyvek bírálatával, mind pedig a jutalomkönyvek listájának az összeállításával az Akadémiát bízta meg. A javaslatokat az Akadémiának a Helytartótanácsához, majd a későbbiekben a m. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztériumhoz kellett eljuttatnia jóváhagyás végett.

A Fekésházy-féle alapítványlevél az 1863. máj. 11-i összes ülésen⁶ került ismertetésre. Először 1867-ben adták ki a Fekésházy-jutalmat. Erre vonatkozóan a Vallás- és Közoktatási Minisztérium (VKM) az 1867. máj. 2-án kelt levelében javaslatételre hívta fel az Akadémiát. Az ügyben illetékes Nyelv- és Széptudományi Osztály az 1867. máj. 20-i beadványában⁷ közölte javaslatát és a Nyelvtudományi Bizottsággal együttesen azt az álláspontot képviselte, hogy a magyar nyelv terjesztését leginkább szolgáló nyelvtanok és szótárak jöjjenek elsősorban számításba a döntéseknél. Némi vita után ugyan, de végül is ennek szellemében ítélték oda a továbbiakban a jutalmakat.

A Nyelv- és Széptudományi Osztály az 1884. jún. 30-i összes ülésen egy előterjesztés⁸ nyújtott be, mely szerint az utólagos jutalmazás helyett, a megbízás útján való nyílt pályázat bevezetését javasolta a Fekésházy-alapítvány esetében is. Továbbá szükségesnek tartotta az előterjesztés, hogy a díjat nyert munkákat az állam adja ki az alapítvány jövedelméből. A VKM az 1885. jan. 30-i válaszában⁹ egyetértett a megbízásos alapon történő pályázati rendszerrel, de a jutalmat nyert munkák kiadásában kérte az Akadémia közreműködését. Ezt azonban az Akadémia elhárította magáról, részben azért, mert csak saját alapítványaiból jelentethetett meg munkákat, részben pedig azért, mert az iskolai könyvek kiadása nem tartozott az Akadémia feladatai közé.¹⁰

A Fekésházy-alapítvány szervezeti rendjét illetően jelentős változtatási indítvány hangzott el az 1888. évi nagygyűlésen. Az Akadémia nem kívánt részt venni a továbbiakban a Fekésházy-alapítvány jutalmazási munkájában. Indoklásul felhozta, hogy az örökhatályú alapítványát nem az Akadémia, hanem a Helytartótanács illetve a Minisztérium kezelésére bízta, az Akadémiának az ügyben való részvétele a Minisztérium felkérésén alapult. Az Akadémia ilyen értelemben fordult a VKM-hez, hogy a Fekésházy-alapítványt utalja az Országos Közoktatási Tanács hatáskörébe, amely országos viszonylatban foglalkozik az iskolák, így a nemzetiségi iskolák ügyeivel.¹¹ A Minisztérium nem osztozott az Akadémia véleményében és az 1889. jan. 20-án kelt levelében¹² kifejtette, hogy a Fekésházy-alapítvány ügyeinek intézésére nem tartja hivatottnak a Közoktatási Tanácsot és ezért továbbra is kéri az Akadémia közreműködését tudományos vonatkozásban a pályázat lebonyolításához. Az Akadémia azonban ragaszkodott korábbi határozatához és az 1889. máj. 27-i levelében¹³ újólal felkérte a Vallás- és Közoktatási Minisztériumot, hogy az alapítvány ügyeinek intézését saját hatáskörébe vegye át.

6 MTA Jk. I. 1863. 87–88. p.

7 Ért. 1867. 161–162. p., RAL 247/1867

8 Ért. 1884. 168. p.

9 Ért. 1885. 34. p., RAL 122/1885

10 Ért. 1885. 81. p., RAL 381/1885, RAL 388/1885

11 Ért. 1888. 115. p., RAL 844/1888

12 Ért. 1888. 9. p.

13 Ért. 1889. 137. p., RAL 432/1889

Végül is a VKM kénytelen volt elfogadni az Akadémia álláspontját és intézkedett az alapszabály ilyen értelmű módosításáról. A Minisztérium döntését az Akadémia örömmel tudomásul vette, a megváltozott körülményeket az 1890. jún. 23-i összes ülésen bejelentette. Ezzel az Akadémiának a Fekésházy-alapítványban való közreműködése lezárult. A jutalomnak ebben az 1890-ig tartó fázisában a jutalomkönyvek évenkénti kiosztása mellett az 5 évenként esedékes díjat 5 ízben ítélték oda.

1. **1867**

2. **Ballagi Mór:** Új teljes magyar és német szótár. 1. köt. Magyar–német rész. 2. átdolg. kiad. Pest, 1864. Heckenast. 336 p.
3. Budenz József, Riedl Szende, Szepesi Imre
4. Ért. 1867. 207. p., RAL 300/1867, RAL 301/1867

1. **1872**

2. **Loos József:** A magyar, német és a tót nyelv szótára. 1–2. köt. Pest, 1869–1870. Lauffer. 794, 650 p.
3. Ballagi Mór, Szarvas Gábor, Riedl Szende, Joannovics György
4. MTA Évk. XIII. 1872. 43. p., Ért. 1872. 152. p., RAL 1358/1870, RAL 1450/1871, RAL 1322/1872

1. **1877**

2. A jutalmat nem adták ki
3. Ballagi Mór, Budenz József, Joannovics György, Hunfalvy Pál
4. MTA Évk. XVI. 1877. 72. p., Ért. 1877. 140. p., RAL 1083/1877, RAL 1098/1877

1. **1881**

2. **Csopei László:** Rutén–magyar szótár. Bp. 1883. Egy. ny. XLV, 446 p.
3. Trefort Ágoston
4. MTA Évk. XVI. 1881. 49. p., Ért. 1881. 128. p., RAL 483/1881, RAL 548/1881

1. **1885**

2. **Putnoky Miklós:** Abcdar maghiar–român pentru scoalele populare. Sibiu, 1884. Legendar maghiar–român pentru scoalele populare. Sibiu, 1884. Manuducere la abcdar maghiar–român. Sibiu, 1884.
3. Budenz József, Ábel Jenő, Szarvas Gábor, Ponori Thewrewk Emil
4. MTA Évk. XVII. 1885. 52. p., RAL 1028/1885

1. **1888 (Megosztva)**

2. **Crișian János–Putnoky Miklós:** Arany János Toldijának magyarázatos kiadása a gimn. IV. oszt. román tanulók számára; Kloesz Viktor német nyelvű magyar nyelvtana és gyakorló könyve; Az újvidéki szerb gimn. tanáraitól (Szandics, Derra, Gresits, Krecsárevits és Brantsits) magyar–szerb szótár

A versenyző munkák részben nincsenek befejezve, részint nem ütik meg a kívánt tudományos mértéket, ezért az I. Osztály nem ítélte oda a díjat. De a munkálatok folytatása érdekében utólagos jutalomban részesítette a versenyzőket.

3. Szarvas Gábor, Heinrich Gusztáv
4. MTA Évk. XVII. 1888. 61. p., Ért. 1888. 115. p., RAL 63/1888

PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR EGYESÜLET FÁY ANDRÁS ALAPÍTVÁNYA 1863–*

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület, létrehozójának, Fáy Andrásnak a nevére, érdemei elismeréséül még életében alapítványt kívánt tenni. A Takarékpénztár az 1862. ápr. 2-i közgyűlésén kialakította az alapítvány elveit, részletes szabályzatát, amely Fáy András jóváhagyása után, a Takarékpénztár 1863. ápr. 11-i közgyűlésén került jóváhagyásra.¹

A Takarékpénztár az 1863. jún. 23-án kelt levelében² a 20 000 forintos alapítvány kezelésére az Akadémiát kérte fel. Az alapítólevél javaslata szerint a jutalom 3 évenként kerül kiosztásra. A jutalmazott művek köre a szépirodalmi és a szépművészeti munkák kivételével kiterjed minden olyan magyar nyelven írt szaktudományi munkára, amely emeli, de legalább is eléri az illető szaktudomány európai színvonalát és hasznos szolgálatot tesz a hazai tudományoknak. Továbbá az alapítvány jutalmazza a jelentős hazai fölfedezéseket és találmányokat is. A jutalmat csak abszolút becsű mű nyerheti el. Fordítások nem jöhetnek számításba. A jutalmazott munka a szerző tulajdona marad, amelyet ki kell nyomtatnia, s a jutalomösszeg csak a nyertes mű megjelenése után válik kifizethetővé. A Takarékpénztár fenntartja magának a szaktudomány kijelölésének jogát, de ezen túl a pályakérdések megfogalmazását, a pályázatok kiírását, megbírálását és a jutalom odaítélését az Akadémiára ruházza. A jutalmi bizottságok az Akadémia tagjaiból, illetve adott esetekben meghívott szakértőkből áll.³

A Fáy András nevére tett alapítvány az 1863. júl. 27-i akadémiai összes ülésen került előterjesztésre. Az összes ülés egy bizottságot nevezett ki, – melynek tagjai Toldy Ferenc, Horváth Cyrill, Pauler Tivadar, Csengery Antal, Stoczek József és Szabó József voltak – azzal a feladattal, hogy véleményezze a végleges határozathozatal előtt a Takarékpénztár által benyújtott alapítványi szöveget.

A bizottság – melybe maga Fáy András is meghívást kapott – 1863. nov. 30-án nyújtotta be Csengery Antal, Pauler Tivadar és Szabó József akadémiai tagok által aláírt előterjesztését⁴ a Fáy-alapítvány ügyében. A bizottság az alapítvány kezelésének elfogadását javasolta az Akadémiának, csupán az alapítványi szöveg néhány pontjánál javasolt kisebb módosítást. A bizottság javaslatát az Akadémia elfogadta, a szövegmódosítással a Takarékpénztár is egyetértett és a végleges alapszabály⁵ szövegét Hajós József a Takarékpénztár

* A Fáy-jutalom 1865–1889. = Fenyvessy Adolf: A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület ötven éves története 1840–1889. Bp. 1890. Franklin. 301–308. p.

1 Fenyvessy: I. m. 69. p.

2 MTA Jk. I. 1863. 118–119. p., RAL 252/a/1863

3 Fáy-alapítványi levél. = Fenyvessy: I. m. 294–297. p., MTA Jk. I. 1863. 119–121. p., RAL 252/1863

4 MTA Jk. I. 1864. 146–147. p., RAL 566/1863

5 MTA Jk. II. 1864. 37–40. p., Fenyvessy: I. m. 298–300. p.

pénztár igazgatója az 1863. dec. 30-án kelt levelében nyugtázta. A pályázat első kihirdetésére már csak Fáy András halála után, 1865-ben, a jutalom első kiadására pedig 1868-ban került sor.

Az első két sikeres pályakérdés után – melyet Kautz Gyula nyert el – 1875-ben a bankrendszer tárgyában kiírt pályázatra beérkezett művek nem ütötték meg az „abszolút becs” színvonalát. Ezért a bíráló bizottság nem javasolta a 3000 forintos díj kiadását, de azt az indítványt tette, hogy a viszonylag legjobb pályaművet a Takarékpénztár részesítse tiszteletdíjban.⁶ Ezt a kérelmet a Takarékpénztár elfogadta és az eredeti alapszabály módosításával ezt a megoldást a jövőre vonatkozóan is lehetővé tette. Ez a módosítás kimondta, ha a kiírt jutalom bármely okból ki nem adható, a takarékpénztári választmány elhatározásától függetlenül vagy új pályázatok kiírására kerül sor vagy a beérkezett művek közül a viszonylag legjobb az Akadémia által meghatározott összegű tiszteletdíjban részesül, mely nem lehet magasabb az eredetileg kitűzött pályadíj felénél. E tiszteletdíj kiadása után fennmaradó összeg pedig a pályázati időszak alatt megjelent, s az Akadémia által legjobbnak ítélt szaktudományi munka jutalmazására fordítható.⁷ 1875-ben az Akadémia élt is mindkét lehetőséggel.

Az alapszabálynak ez az 1875. évi módosítása a későbbi évek során vitára adott alkalmat, s ezért 1884-ben a Takarékpénztár és az Akadémia tagjaiból álló vegyesbizottság foglalkozott ismét a megfelelő pályamunka hiányában fennmaradó jutalomösszeg felhasználásával. A revideált alapszabály,⁸ melyet a Takarékpénztár az 1884. máj. 29-i levelében jóváhagyott, az 1884. nov. 24-i összes ülésen került benyújtásra és elfogadásra. E szerint a sikertelen pályázat után fennmaradó 3000 forintos jutalomösszezből 2 díj, egy 2000 forintos és egy 1000 forintos díj adható ki, újabb nyilvános pályázat mellőzésével, megbízás útján. Ha a kijelölt pályakérdésekben a megbízás eredménytelenül zárul, akkor az eljárás az előbbieket szerint ismétlődik meg. A pályadíjjal jutalmazott szerző munkája a szerző tulajdona marad, de annak eredetileg 500 példányban való kötelező megjelentetése 300 példányra módosult.

Ez az 1884-ben kiegészült, módosított alapszabály⁹ határozta meg a jutalom kiadásának körülményeit a további évtizedekben. A nyílt és titkos pályázatok váltották egymást, eredményességében a megbízás alapján meghirdetett pályázatok voltak a sikeresebbek. A jutalmazott munkák tematikája az esetek nagy részében, az alapítványt tevő Takarékpénztár javaslatai alapján a közgazdasági tudományokat ölelte fel, jóllehet az alapszabály valamennyi szaktudomány számára egyenlő esélyt adott.

1925-ben került sor utoljára a Fáy-alapítványból kitűzött pályázati megbízásra.

6 Ért. 1875. 44–45. p.

7 Ért. 1875. 141. p.

8 Ért. 1884. 206–208. p., RAL 405/1884

9 MTA ügyrendje. MTA Alm. 1886. 112–114. p.

1. **1868**

2. Kíváncsítik oly munka, mely a múlt század végétől a jelen időkig hazánkban uralkodott nemzetgazdasági nézeteket, ezek fejlődési történelmét és a közviszonyokra gyakorolt befolyását kimerítőleg adja elő
3. **Kautz Gyula**
4. A nemzetgazdasági eszmék fejlődési története és befolyása a közviszonyokra Magyarországon. Pest, 1868. Heckenast. 602 p.
5. Lónyay Menyhért, Korizmicz László, Trefort Ágoston, Csengery Antal, Hajós József
6. MTA Évk. XI. 1868. 51. p., Ért. 1868. 93. p.

1. **1870**

2. Fejtsék ki főbb vonatkozásokban az anyagi érdekek előmozdítására célzó egyesületek és intézetek állása, szervezete s hatása a közgazdasági életre Európa mívelt államaiban. Adassanak elő bírálattal kísérve a mívelt államok e tárgyra vonatkozó törvényei s intézkedései; s fejtsék ki ezeknek hatása az említett egyesületek útján eszközölt nemzetgazdasági fejlődésre. Végül adassék elő, mi lenne teendő ez irányban hazánkban a törvényhozás részéről?
3. **Kautz Gyula**
4. Társulási intézmények a nemzetgazdaságban. Pest, 1871. Ráth. XII, 459 p.
5. Trefort Ágoston, Karvasy Ágost, Tanárky Gedeon
6. MTA Évk. XIII. 1870. 54. p., Ért. 1870. 161. p., RAL 1275/1870, RAL 1276/1870

1. **1874**

2. Magyarország sajátos viszonyainak tekintetbe vételével írassék egy mezőgazdasági vízműtan, melyben a vízépítésznek a mezőgazdaság sikerét előmozdító munkálatai, nevezetesen az öntözés, a vízmentesítés és amennyiben ide tartozik, a folyó és álló vizek szabályozása mezőgazdasági szempontból tárgyalassanak. Mindazon körülmények, melyek egyrészt az építészettel, jelesen a vízerővel hajtott gépekkel, másrészt a mezőgazdasággal kapcsolatban állván, a munkálatok sikerére befolyanak, alapos taglalás alá veendő, s az ismertetések pedig rajzokkal érthetőbbé teendők
3. Eredménytelen maradt

1. **1875**

2. Adassék elő a bankrendszer, különösen a jegybank és annak hatása a pénzforgalmi és hitelviszonyokra általában és ezen általános tapasztalatok alapján fejtsenek ki azon elvek, melyek szerint a bankügy, tekintettel Magyarország politikai és közgazdasági érdekeire, legcélszerűbben oldható meg
3. A jutalmat nem adták ki
A Takarékpénztár a jutalomösszeg felét a dicséretet nyert pályamunka díjazására, másik felét a pályázati évkörben a nemzetgazdaság és statisztika terén nyomtatásban megjelent legjobb mű jutalmazására ajánlotta fel. Dicséretben részesült **Beöthy Leó** pályaműve, a nyertes mű pedig: **Konek Sándor**: A magyar birodalom statist. kézikönyve, folytonos tekintettel Ausztriára. Bp. 1875. Franklin. XVI, 710 p.

5. Lónyay Menyhért, Csengery Antal, Weninger Vince
 6. MTA Évk. XIV. 1875. 54. p., Ért. 1875. 40–45. p., RAL 1221/1875
-
1. **1876**
 2. Másodszor hirdetve az 1874. évi pályakérdés
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Kherndl Antal, Bodoki Lajos, Micskey Imre és Magyar Mérnök és Építészegylet
 6. MTA Évk. XV. 1876. 50. p., Ért. 1876. 135. p., RAL 1391/1876, RAL 1399/1876
-
1. **1879**
 2. Harmadszor hirdetve az 1874. évi pályakérdés
 3. **Kvassay Jenő**
 4. Mezőgazdasági vízműtan. 1. köt. Lecsolás és öntözés. Bp. 1880. Ráth. VIII, 406 p.
 5. Magyar Gazdasági Egyesület: Tornsics István
Magyar Mérnök és Építészegylet: Mokry Endre, Klimm Mihály
 6. MTA Évk. XVI. 1879. 36. p., Ért. 1879. 117. p., RAL 1039/1879, RAL 1089/1879, RAL 1090/1879
-
1. **1880**
 2. Adassék elő az adóügynek kifejlődése a XVIII. század kezdetétől a jelenkorig és annak különös alakulása Európa jelentékenyebb államaiban, utalással nemzetgazdasági és pénzügyi hatására, vonassék le azon tanulság, mely adórendszer életbeléptetése lenne Magyarország érdekében kívánatos, különös tekintettel hazánk ipar- és mezőgazdasági viszonyaira
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Kautz Gyula, Kerkapoly Károly
 6. MTA Évk. XVI. 1880. 41. p., Ért. 1880. 86. p., RAL 121/1880, RAL 145/1880
-
1. **1883**
 2. Másodszor hirdetve az 1880. évi pályakérdés
 3. A jutalmat nem adták ki, de az egyetlen pályázó **Wachtel Aurél** tiszteletdíjban részesült
 5. Kautz Gyula, Kerkapoly Károly
 6. MTA Évk. XVII. 1883. 84. p., Ért. 1883. 96. p., RAL 240/1883, RAL 258/1883, RAL 136/1884
-
1. **1884**
 2. A ki nem adott jutalomösszegekből rendelkezésre álló 1800 Ft jutalomra az 1877–1883 között, a természettudomány köréből megjelent munkák versenyeznek
 3. **Balogh Kálmán**
 4. A magyar gyógyszerkönyv kommentárja. Gyógyszertani kézikönyv. 1–2. köt. Bp. 1879. Eggenberger. LXXIV, 1172 p.
 5. –
 6. MTA Évk. XVII. 1884. 63. p., Ért. 1884. 155. p.

1. **1885**
2. Mily intézkedések volnának fölveendők az alkotandó polgári törvénykönyvbe és ezzel kapcsolatos törvényekbe az államiságunk szempontjából fenntartandó földbirtokos osztály és anyagi jólétének érdekében?
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vécsey Tamás, Kautz Gyula, Kerkapoly Károly
6. MTA Évk. XVII. 1885. 56–57. p., Ért. 1885. 144. p., RAL 1183/1885

1. **1889**
2. Kíváncsít a közgazdaság keretébe illesztett és ennek tanaival megvilágított gyakorlati mezőgazdasági kézikönyv, mely felölelje a földművelést s ennek minden ágát, ide értve az erdészetet és állattenyésztést is. E célból a szerkesztendő műnek a hazában létező különféle gazdasági rendszerek kritikai ismertetéséből kell kiindulnia és összehasonlítva azokat egyrészt a külföldön dívó rendszerekkel, másrészt az ország különböző vidékeinek éghajlati, talaj és népességi viszonyaival, nemkülönben kimutatnia, mely viszonyok között van helye kis-, közép- és nagybirtokon az intenzívebb gazdálkodásnak, a földjavításoknak, a gazdagabb felszerelésnek stb. s mennyire vehető igénybe e célból s mily mérvig a hitel?
Ezek után kimutatandó, hogy a hazai földművelés mily helyet foglal el saját és a világ közgazdaságában; mennyire hatnak reá vissza az utóbbinak termelési viszonyai és kereskedelmi versenye, s miképp kell fejlődni összes földművelődésünknek, hogy egyeseknek s az országnak a lehető legnagyobb hasznot biztosítsa s egyidejűleg fejlődőképessége s állandó értéktermelése a jövőre is biztosítva legyen
3. A jutalmat nem adták ki
5. Jekelfalussy József, György Endre
6. MTA Évk. XVII. 1889. 56. p., Ért. 1889. 127. p., RAL 59/1889

1. **1889**
2. Hazánk nagyipara jelenlegi állapotának és a fejlesztésére szolgálható intézményeknek tárgyalása, egyúttal kimutatása az országban hol és miféle iparágaknak volnának megtermészetes előfeltételei. E kérdés utolsó részének tárgyalásánál, bár a kézi (esetleg házi) ipar figyelembe vétele okvetlenül megkíváncsít, a főszűl mégis a nagyiparra fektetendő
3. A jutalmat nem adták ki
5. György Endre, Láng Lajos
6. MTA Évk. XVII. 1889. 57. p., Ért. 1889. 127. p., RAL 59/1889

1. **1890 (Nyílt pályázat)**
2. A mezőgazdasági válság
3. **Pólya Jakab** kapott megbízást a téma megírására 1887-ben
4. A gazdasági válság. Bp. 1890. Athenaeum. VII, 435 p.
5. Láng Lajos, Keleti Károly, Kautz Gyula
6. Ért. 1890. 303–304. p., RAL 918/1887, RAL 940/1887, RAL 59/1889, RAL 72/1889, RAL 77/1889

1. **1892**
2. Kíváncsát a magyar államjog mai érvényében. A magyar államjog, az 1848-iki törvényekben érvényre emelt állameszme, s annak továbbfejlődése alapján, megfelelő rendszerben dogmatica adandó elő. Az alkotmánytörténet, mint ilyen, ezen pályamű köréhez nem tartozik. Csak az érvényben levő államjogi intézmények megértéséhez okvetlenül szükséges fejlődési főbb vonalak illesztendő be. A közigazgatási jogból csak az államjogi természetű kérdések veendő be
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kautz Gyula, Schvarcz Gyula, Pulszky Ágost
6. Ért. 1892. 412–422. p., RAL 68/1892, RAL 69/1892, RAL 76/1892, RAL 78/1892

1. **1896**
2. A magyar nemzet története a honfoglalástól Géza fejedelem haláláig
3. Eredménytelen maradt

1. **1897**
2. Kifejtendő a közlekedésnek úgy általában, mint egyes tényezőinek (közutak, vízi utak és vasutak) hatása a közgazdaság különböző ágazataira, különös tekintettel arra, hogy a közlekedés eme különféle tényezői eddigé helyes arányban fejlesztettek-e és hogy a jövőben mily arányban lennének fejlesztendő?
3. Eredménytelen maradt

1. **1899 (Nyílt pályázat)**
2. Adassék elő önálló kutatások alapján a hazai és külföldi levéltári anyag felhasználásával, feldolgozás és forma tekintetében a modern történetírásnak megfelelő alakban, Magyarország története az 1301. évtől I. Mátyás haláláig, oly módon, hogy a külső események mellett, azokkal szerves összefüggésben, az ország szervezeti, társadalmi, vallási, nemzetiségi és műveltségi viszonyai is tárgyalassanak; a szereplő emberek egyénisége, jelleme, a lehetőségekhez képest kiemeltessenek és kijelöltessek az a hely, amelyet Magyarország elsősorban szomszédaival, azután a világ többi művelt nemzeteivel szemben elfoglalt
3. **Thallóczy Lajos** kapott megbízást a téma megírására 1910. évi határidővel, majd a határidőt 1920-ig meghosszabbították. A szerző 1916-ban meghalt, a mű befejezetlen maradt.
5. –
6. Ért. 1899. 248. p.

1. **1900**
2. Adassék elő a magyar alkotmány története a legrégebb időktől 1848-ig. A magyar alkotmány fejlődése a koronkénti magyar nemzeti ételle való kapcsolatában tárgyalandó, folytonos tekintettel az időnkénti európai alkotmányi állapotokhoz való viszonyára. A főszűly a közjogi intézményekre és fejlődésükre fektetendő; a magyar politikai élet külső története és a politikai küzdelmek, mint a magyar köztörténethez tartozók,

csupán annyiban tárgyalandók, amennyiben ez az intézmények története érdekében szükséges. A munkának nem pusztán a törvények ismeretén, hanem beható forrástanulmányokon kell alapulnia

3. Eredménytelen maradt

1. **1900** (Nyílt pályázat)
2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés
3. **Pauler Gyula** kapott megbízást a téma megírására 1896-ban
4. A magyar nemzet története Szent Istvánig. Bp. 1900. MTA. XI, 276 p.
5. Hajnik Imre, Békefi Remig
6. Ért. 1896. 265. p., 1900. 440–444. p.

1. **1901**

2. Fejtsék ki, mily szerepe van a vízi utaknak a közlekedő eszközök sorában, különös tekintettel hazai viszonyainkra.
Mely körülmények okozzák, hogy hajózásunk fejlődése nem tart lépést vasúti forgalmunkkal és mely intézkedések volnának teendők a fennforgó akadályok elhárítására és a közúti, vasúti és vízi közlekedés között való helyes arány létesítésére.
Mely újabb vízi utakkal és forgalmi berendezésekkel kellene kiegészíteni hajózható folyóinkat és csatornáinkat, hogy a vízi közlekedés oly szerves hálózatának birtokába jussunk, amely hazánk mind bel-, mind külföldi kereskedelmi érdekeit a leghathatósabban szolgálhatná. Mily hatással volna közgazdaságunkra, ha rajtunk kívül álló tényezők forgalmi érdekeinket érintő új víziutakat nyitnának meg (Duna–Rajna; Duna–Elba; Duna–Odera; orosz csatornázás), mennyiben volna lehetséges ez alkotásokra befolyást gyakorolnunk és milyen gazdasági, politikai és technikai intézkedések szükségesek a netalán keletkező károsodás ellensúlyozására, illetőleg a kínálkozó előnyök felhasználására?
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kherdl Antal, Liphay Sándor
6. Ért. 1901. 241. p., RAL 236/1901, RAL 338/1901

1. **1902** (Nyílt pályázat)

2. a) A magyarországi folyóknak szerves hajóút-hálózattá fejlesztését, valamint az erre szükséges csatornák építését behatóan tárgyaló munka
b) A mérnöki tudománynak a legutóbbi évtizedekben a folyók hajózhatóvá tétele és a hajózható csatornák építése körül történt haladást kifejtő munka
3. a) **Hieronymi Károly** kapott megbízást a téma megírására 1905, majd meghosszabbítva 1908. évi határidővel
b.) **Faragó Lipót** kapott megbízást a téma megírására 1905, majd meghosszabbítva 1908. évi határidővel.
4. A mű nem jelent meg, ill. befejezetlen maradt (Faragó Lipót 1908-ban meghalt)
5. Liphay Sándor, Kherndl Antal
6. RAL 272/1902

1. **1907** (Nyílt pályázat)
 2. Kíváncsítik azon nagyjelentőségű változásnak magyarázata, mely honunkban a külkereskedelmi politika terén beállott s a szabadkereskedelem visszaszorításával a védvámírányt érvényre juttatta, mik különösen ezen fordulatnak kiindulási pontjai, okai, valamint a közelebbi jövőben kilátásai
 3. **Jónás Károly** küldte be vázlatát és a megírandó műnek egy fejezetét. A megbízást nem adták meg
 5. –
 6. Ért. 1907. 387–388. p.
-
1. **1907** (Nyílt pályázat)
 2. Kíváncsítik oly munka, mely a valutaügy fontosságát a közgazdasági életben, valamint különösen a nálunk folyamatban levő valutarendezés mivoltát és jelentőségét hazánkra nézve népszerű tárgyalásban ismerteti. E munkában kifejtendő az azon tényezők is, melyektől a készpénzfizetés felvétele és fenntartása függ, különösen pedig a készpénzfizetés felvételének és fenntartásának összefüggése a nemzetközi fizetési mérleggel
 3. **Fellner Frigyes** kapott megbízást a téma megírására 1907. évi határidővel
 4. A valuta rendezése Magyarországon különös tekintettel a készpénzfizetések megkezdésére. Bp. 1911. Grill. 287 p.
 5. Földes Béla
 6. Ért. 1907. 388–389. p.
-
1. **1907** (Nyílt pályázat)
 2. Politikai számtan kézikönyve
 3. **Bein Károly–Bogyó Samu–Havas Miksa**
 4. Politikai számtan. Bp. 1907. Franklin.
 1. köt. A pénzügyi műveletek elmélete és gyakorlata. VIII, 387 p.
 2. köt. Az élet-, a rokkantsági és a nyugdíjbiztosítás elmélete és gyakorlata. VI, 488 p.
 5. Kőnig Gyula, Rados Gusztáv
 6. Ért. 1907. 389–391. p.
-
1. **1909**
 2. Fejtsék ki a progresszív adóztatás elmélete, különös tekintettel előnyeire és hátrányaira
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Földes Béla, Vargha Gyula
 6. Ért. 1909. 264–265. p.
-
1. **1909**
 2. Fejtsék ki az önálló vámterület esetleges életbeléptetése nyomán gazdasági életünk terén milyen átalakulások várhatók; milyen előkészületek szükségesek, hogy az új állapotra való átmenet a lehető legkisebb rázkódtatással legyen elérhető és különösen mi-

lyen új útírányok lennének biztosítandók, hogy szükség esetén mezőgazdasági és ipari termelésünk fölöslegének megfelelő új piacokat szerezhessünk és megtarthassunk

3. A jutalmat nem adták ki, de **Rajnik Béla** pályázó dicséretben részesül
5. Földes Béla, Vargha Gyula
6. Ért. 1909. 265–270. p.

1. 1910

2. Fejtsék ki a modern szociálpolitika állása a főbb európai államokban, különös tekintettel Magyarországra
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vargha Gyula, Földes Béla
6. Ért. 1910. 272–274. p., RAL 6/a/1910

1. 1910 (Nyílt pályázat)

2. Másodszor hirdette az 1907. évi (külkereskedelmi politika, védvámírány) pályakérdés
3. **Krisztinkovich Ede** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. –
5. Láng Lajos, Földes Béla
6. Ért. 1910. 277–279. p., RAL 4/a/1910

1. 1913

2. Fejtsenek ki a városi politika feladatai, különös tekintettel a közüzemeknek saját kezelésbe leendő átvételére és folytatására
3. A jutalmat nem adták ki
5. Thirring Gusztáv, Kuncz Jenő
6. Ért. 1913. 322–323. p.

1. 1915

2. Fejtsék ki az agrárvámok történeti fejlődése a XIX. század eleje óta, azoknak hatása általában és különösen hazánkban
3. Eredménytelen maradt

1. 1916 (Nyílt pályázat)

2. A belső telepítés kérdése
3. **Czettler Jenő** kapott megbízást a téma megírására, a munka csak egy része készült el, befejezetlen maradt (MTA Ért. Tagajánlás, 1921. 22. p.)

1. 1919 (Nyílt pályázat)

2. Fejtsenek ki az adó és államhitelpolitika irányelvei a háború után, tekintettel hazai viszonyainkra
3. **Fellner Frigyes** kapott megbízást a téma megírására
4. –
5. –
6. Ért. 1919. 202–203. p.

1. **1919**
 2. Magyarország gazdasági érvényesülésének feltételei a közeli keleten
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1920**
 2. Kíváncsát a sumir kérdés története és jelen állása, a sumir nyelvnek részletesebb ismertetésével
 3. **Varga Zsigmond**
 4. Ötezer év távlatából. A sumir nyelvvtá története. Sumir nyelvtan. Sumir–ural–altáji ősrakonság. Debrecen, 1942. Bertók. 426 p.
 5. Munkácsi Bernát, Gombocz Zoltán
 6. Ért. 1920. 32–44. p.
-
1. **1920**
 2. Széngazdálkodásunk javítása. Hazánk mai közgazdasági viszonyai között szeneink földolgozását, tekintettel a melléktermékekre, miként és milyen sorrendben kellene fejleszteni, továbbá a meglévő szénfogyasztó szerkezeteinket miként kellene átalakítani, hogy barnaszén termelésünket leggazdaságosabban használhassuk ki és a szén feldolgozásával fedezhető szükségleteinket legjobban elégíthessük ki
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1923**
 2. Fejlessék ki a mezőgazdasági és ipari termelés fejlesztésének lehetősége Magyarországon új nemzetközi elhelyezkedésében
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1924 (Nyílt pályázat)**
 2. Fejlessék ki a magyar középosztály hanyatlásának okai és újabb felemelkedésének lehetőségei
 3. **Buday László** kapott megbízást a téma kidolgozására, a mű befejezetlen maradt (MTA Emlékbeszédek. XXII/12. köt. 20. p.)
 5. György Endre, Bernát István
 6. Ért. 1924. 178–180. p., RAL 581/1924, RAL 1961/1924
-
1. **1925 (Nyílt pályázat)**
 2. Fejlessék ki megfelelő elméleti megalapozással a Magyarországon követendő iparpolitika elvei
 3. **Laky Dezső** kapott megbízást a téma megírására, a mű befejezetlen maradt. A mű tervezete: RAL 26/1925
 5. Heller Farkas, Kovács Ferenc
 6. Ért. 1925. 175–177. p., RAL 140/1925

mely sajnálatos, hogy kell nyilatkoznom, hogy a gazdasági nemmitatva kiirt pályázat egyen sikertelen.

Therese Lindberg

Auis. h. Pipi. Katar. Tanaja

Lithum

Director

$$\begin{array}{r} 1391 \\ \hline 1876 \end{array}$$

Részlet Khrendl Antalnak a Fáy-alapítvány
által a „mezőgazdasági vízműtan” tárgyában kitűzött pályázat bírálati jelentéséből, 1876

Kautz Gyulának, a Fáy-alapítvány nyertesének jutalmi érme, 1868.
Bronzérem J. D. Boehm bécsi éremművész terve alapján

SZTROKAY-JUTALOM 1864–

Molnár Jánosné szül. Sztrokay Lujza, apja Sztrokay Antal akadémiai rendes tag (1780–1850) nevére, emlékének megörökítésére 1000 arany összegű alapítványt tett. Az 1864. jan. 1-jén kelt alapítólevelet¹ az Akadémia elnöke az 1864. évi nagygyűlésen, 1864. jan. 19-én mutatta be. A nagygyűlés felkérte ugyanazt a bizottságot (Toldy Ferenc, Horváth Cyrill, Pauler Tivadar, Csengery Antal, Stoczek József, Szabó József), mint a Fáy-alapítvány ügyében, hogy az alapító szándékait, az Akadémia elképzeléseit egyeztetve, dolgozza ki az alapítvány részleteit.

Az alapító szándéka szerint minden másod évben 100 arany illesse meg az előző két évben, a jog- és államtudomány témakörében megjelent legjobb magyar munkát. Amennyiben a Sztrokay-jutalom esedékessége összeesne időben az Akadémia törvénytudományi nagyjutalmával, akkor a Sztrokay-díj 100 aranyát e tudományterületen a második legjobb munka nyerte el. A Sztrokay-bizottság azonban az irányban befolyásolta az alapítót, hogy az alapítványi összeg egy részét pályakérdések kitűzésére használhassa fel az Akadémia. Sztrokay Lujza az 1865. máj. 18-i pótalapítványként írott levelében² eredeti szándékának megtartása mellett hozzájárult, hogy az évenkénti kamatfőlősleg tőkésítése után nyert összegből 50 vagy 100 arany jutalomdíj mellett az Akadémia jog- és államtudományi pályakérdéseket is hirdessen. Az 1865. jún. 10-i összes ülésen felolvasott levél véleményezésre a Zsoldos Ignác és Tóth Lőrinc akadémiai tagokkal kibővült bizottsághoz került.

A bizottság nem tartotta elfogadhatónak a pályakérdéseknek a kamatfőlőslegre alapozott kisebb összeggel való jutalmazását, mert ez az önálló művekkel szemben, a pályakérdések degradálását jelentette volna. Az Akadémia mindkét műfajnak egyenlő esélyt szánt, s erről az álláspontjáról tájékoztatta az alapítót, aki végül is az 1865. nov. 24-én kelt levelében³ elfogadta az Akadémia elképzelését.

A Sztrokay Antal-alapítvány ügye a II. osztály 1865. nov. 27-i ülésén⁴ került tárgyalásra, majd a bizottsági vélemény⁵ alapján a jutalomalapítvány szabályainak megszövegezésére. Az alapszabály⁶ kimondta, hogy két évenként 100 arany jutalom illeti meg a jog- és államtudomány körében, vagy az előző két évben megjelent legkitűnőbb munkát vagy pedig a kiírt pályakérdésre érkezett legjobb feleletet. Mindkét esetben a jutalom csak az önálló, tudományos beccsel bíró munkát illeti meg. Az Akadémia, a II. osztály javaslata alapján maga döntötte el, hogy a két jutalmazási lehetőség közül, esetenként melyikkel él. Vé-

1 MTA Jk. II. 1864. 14–15. p., RAL 385/1864

2 MTA Jk. III. 1865. 98–99. p.

3 MTA Jk. III. 1865. 171–173. p., RAL 1114/1865

4 MTA Jk. III. 1865. 192–193. p.

5 RAL 1194/1865

6 MTA ügyrendje. MTA Alm. 1869. 158–159. p.

gül is eltekintve az első ízben, 1867-ben kiadott, az 1864–1865-ben megjelent legjobb törvénytudományi munka utólagos jutalmazásától, az Akadémia csaknem a századfordulóig pályakérdések formájában tűzte ki a díjat, majd a későbbiek során kevés kivétellel, az utólagos jutalmazás gyakorlatát követte. A pályanyertes mű a szerző tulajdonát képezte, amelyet egy éven belül köteles volt kiadni.

A Sztrokay-jutalmat az Akadémia 1923-ban adta ki utoljára, de már a jutalom újabb hirdetésére nem került sor.

1. 1867

2. Az 1864–1865-ben megjelent jogtudományi munkák pályáznak
3. **Pauler Tivadar**
4. Büntető jogtan. 1–2. köt. Pest, 1865. Pfeifer. 300, 458 p.
5. –
6. MTA Évk. XI. 1867. 52–53. p., Ért. 1867. 40–41. p.

1. 1868

2. Kíváncsiak a jelzálogi és telekkönyvi rendszer ismertetése, elméleti és gyakorlati szempontból, párhuzamba állítva a jog és közhitel azon elveit, amelyeken az európai nevezetesebb telekkönyvi rendszerek alapulnak; továbbá indokolt kifejtése annak: mily rendszer lenne, a mellett, hogy legegyszerűbb, a magyar jog- és birtokviszonyoknak s közgazdasági érdekeinknek leginkább megfelelő?
3. **Schnierer Gyula**
4. A jelzálogi és telekkönyvi rendszerek elmélete. Pest, 1869. Lauffer. 160 p.
5. Tóth Lőrinc, Kautz Gyula, Hoffmann Pál
6. MTA Évk. XI. 1868. 52. p., Ért. 1868. 93–94. p., RAL 1220/1868

1. 1870

2. Fejtsenek ki a házasságból eredő vagyoni jogviszonyok, mind a házasfelekre mind a gyermekekre nézve, tekintettel a gyámság eseteire is. Adassanak elő azon elvek, melyek szerint hazánkban e viszonyok s általában az egész árva-ügy törvények és közigazgatási intézkedések által rendezendő volna
3. A jutalmat nem adták ki
5. Tóth Lőrinc, Suhayda János, Rónay Jácint
6. MTA Évk. XIII. 1870. 55. p., Ért. 1870. 161–162. p., RAL 1277/1870, RAL 1278/1870

1. 1872

2. Másodszor kihirdetve az 1870. évi pályakérdés
3. **Madarassy László**
4. Értekezés a házasságból eredő vagyoni jogviszonyok és a gyámügyről, javaslattal ezek mikénti rendezésére. Kecskemét, 1872. Gallia. 270 p.
5. Tóth Lőrinc, Wenzel Gusztáv
6. MTA Évk. XIII. 1872. 44. p., Ért. 1872. 153–154. p., RAL 1451/1871, RAL 1291/1872

1. **1873**
2. Adassanak elő az örökösödési köteles rész (Pflichttheil) jogi alapja s elmélete, fény és árnyoldalai és a különféle régibb és újabb törvénykönyvek arra vonatkozó rendeletei, összehasonlítva egymás közt, s az ősi magyar törvény örökösödési rendszerével
3. **Grosschmid Benő**
4. A köteles rész. = Magyar Igazságügy, 5. 1876. 411–447., 6. 1876. 1–13. p.
5. Tóth Lőrinc, Wenzel Gusztáv
6. MTA Évk. XIV. 1873. 70–71. p., Ért. 1873. 139–140. p., RAL 1291/1872, RAL 1301/1873
1. **1874**
2. Adassék elő a bizonyítás elmélete, tekintettel a bizonyítékok rendszerére, a jogfejlésre, s a különféle törvényhozásokra
3. **Zlinszky Imre**
4. A bizonyítás elmélete a polgári peres eljárásban, tekintettel a jogfejlődésre és a különböző törvényhozásokra. Bp. 1875. Athenaeum. 590 p.
5. Apáthy István, Tóth Lőrinc
6. MTA Évk. XIV. 1874. 72. p., Ért. 1874. 129. p., RAL 1287/1874
1. **1876**
2. Adassék elő, vajon tekintettel hazánk sajátlagos viszonyaira, fenntartandónak mutatkozik-e a különbség az öröklött és szerzett vagyon között, az örökösödés szempontjából? Ha igen, minő alakban?
3. **Zlinszky Imre**
4. A magyar örökösödési jog és az európai jogfejlődés. Bp. 1877. Athenaeum. 372 p.
5. Apáthy István, Suhayda János, Tóth Lőrinc
6. MTA Évk. XV. 1876. 47. p., Ért. 1876. 134. p., RAL 1450/1876, RAL 1568/1876
1. **1878**
2. Dolgoztassék ki a perorvoslatok teljes rendszere, tekintettel úgy az írásbeli, mint szóbeli eljárásra, összefüggésben a bírósági szervezettel
3. **Schreyer Jakab**
4. A perorvoslatok teljes rendszere, tekintettel úgy az írásbeli, mint a szóbeli eljárásra és összefüggésben a bírósági szervezettel. Bp. 1879. Zilahy. 399 p.
5. Pauler Tivadar, Tóth Lőrinc
6. MTA Évk. XVI. 1878. 72. p., Ért. 1878. 106. p., RAL 1348/1878, RAL 1352/1878
1. **1880**
2. Fejtssek ki az államszolgálati jog természete, adassanak elő a rendszeres államszolgálati pragmatikának elvei, különös tekintettel hazánk viszonyaira; végre ismertessenek meg a nevezetesebb európai államok e tárgyra vonatkozó intézkedései
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kautz Gyula, Kerkapoly Károly

6. MTA Évk. XVI. 1880. 40. p., Ért. 1880. 86. p., RAL 56/1880, RAL 123/1880, RAL 148/1880

1. **1882**

2. Adassék elő a felsőházi intézmény fejlődése, annak viszonya a társadalom szervezéséhez és jelentősége, mint törvényhozási tényezőnek általában és különösen Magyarországon
3. Eredménytelen maradt

1. **1882**

2. Másodszor hirdetve az 1880. évi pályakérdés
3. **Keleti Ferenc**
4. Az államszolgálat jogi természete és a rendszeres államszolgálati pragmatika elvei, különös tekintettel hazánk viszonyaira és a nevezetesebb európai államok e tárgyra vonatkozó intézkedései. Bp. 1883. Kunossy. 448 p.
5. Hegedüs Lajos, Tanárky Gedeon
6. MTA Évk. XVI. 1882. 48. p., Ért. 1882. 170. p., RAL 483/1882

1. **1884**

2. Fejtsék ki a bűnkísérlet és a bevégzett bűncselekmény, a tettesség és a részesség tana, a fennálló nevezetesebb törvénykönyvek erre vonatkozó szabályaival, s a büntető gyakorlatból vett példákkal és esetekkel megvilágítva
3. **Wlassics Gyula**
4. A bűnkísérlet és a bevégzett bűncselekmény. A tettesség és a részesség tana. 1. köt. A tettesség és a részesség tana. Bp. 1885. MTA. 580 p.
5. Tóth Lőrinc, Pauler Tivadar
6. MTA Évk. XVII. 1884. 60. p., Ért. 1884. 155. p., RAL 183/1884

1. **1884**

2. Fejtsék ki úgy jogi, mint közgazdasági szempontból a pénztartozások iránti kérdés, figyelemmel a tudomány és törvényhozás jelen állására és feladataira
3. **Katona Mór**
4. A pénztartozásokról jogi és közgazdasági alapon. Győr, 1885. Gross. 138 p.
5. Pesty Frigyes, Apáthy István, Kautz Gyula
6. MTA Évk. XVII. 1884. 61. p., Ért. 1884. 154–155. p., RAL 204/1884, RAL 240/1884

1. **1886**

2. Fejtsék ki a bérleti és haszonbérleti szerződés jogi és közgazdasági szempontból, tekintettel a hazai törvényhozás feladatára
3. A jutalmat nem adták ki
5. Alpár Gyula, Hoffmann Pál
6. MTA Évk. XVII. 1886. 57. p., Ért. 1886. 138. p., RAL 878/1886

1. 1888

2. Fejtsék ki statisztikai adatokkal bizonyítva, a szeszes italokkal való visszaélésnek befolyása a bűntettek szaporodó számára. Adassanak elő e társadalmi kórállapot megszüntetésének vagy legalább enyhítésének legcélszerűbb módjai, törvényhozás útján és azon kívül
3. A jutalmat nem adták ki
5. Wlassics Gyula, Tóth Lőrinc
6. MTA Évk. XVII. 1888. 62. p., Ért. 1888. 115. p., RAL 63/1888

1. 1890

2. Másodszor hirdetve az 1888. évi pályakérdés
3. **Fekete Gyula**
4. Az iszákosság, annak befolyása a társadalom életrendjére és az ellen való védelem irányelvei. Bp. 1891. Eggenberger. 244 p.
5. Wlassics Gyula
6. Ért. 1890. 304. p., RAL 99/1890

1. 1890

2. Figyelemmel a jogtörténetre és összehasonlító jogra, fejtsenek ki azon elvek, melyek alapján a hazai viszonyainknak leginkább megfelelő örökösödési eljárás és az annak vezetésére hivatott hatóságok és hatósági közegek szervezete alkotandó volna
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vécsey Tamás, Plósz Sándor
6. Ért. 1890. 304–305. p., RAL 87/1890, RAL 90/1890, RAL 113/1890

1. 1893

2. Fejtsenek ki a nemzetközi jogsegély elvei az anyagi és alaki magánjog terén
3. **Szántó Mihály**
4. Nemzetközi magánjog, különös tekintettel hazai viszonyainkra. Bp. 1893. Horovitz. XII, 486 p.
5. Vécsey Tamás, Pulszky Ágost
6. Ért. 1893. 289., 360–367. p.

1. 1894

2. Fejtsék ki a bírói és a közigazgatási hatóságok közt támadt hatásköri (illetékességi) összeütközések tana, a jogtörténet és az összehasonlító jog alapján, különösen kifejtendő: mily hatóság legyen hivatott ezeknek az ügyeknek elintézésére és minő eljárási szabályok szerint?
3. Eredménytelen maradt

1. 1895

2. Az értékpapírok jogi természete és szabályozása, tekintettel az európai törvényhozásokra
3. Eredménytelen maradt

1. 1898

2. Az 1896–1897-ben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak
3. **Nagy Ferenc**
4. A magyar váltójog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásra. Bp. 1897. Athenaeum. VII, 588 p.
5. Tóth Lőrinc, Concha Győző, Vécsey Tamás, Kováts Gyula
6. Ért. 1898. 250–251., 451–459. p.

1. 1900

2. Az 1898–1899. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak
3. **Hajnik Imre**
4. A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyesházi királyok alatt. Bp. 1899. MTA. VII, 454 p.
5. Concha Győző, Kováts Gyula, Nagy Ferenc
6. Ért. 1900. 269–270., 479–483. p.

1. 1902

2. Adassék elő, minő haladást tett a közigazgatás tudománya a XIX. század második felében?
3. Eredménytelen maradt

1. 1906

2. Másodszor hirdetve az 1902. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1907

2. Az 1904–1905. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak
3. **Concha Győző**
4. Politika. 2. köt. Közigazgatástan. Bp. 1905. Grill. VII, 447 p.
5. Plósz Sándor, Vécsey Tamás, Kuncz Jenő
6. Ért. 1907. 377–379., 539–544. p.

1. 1911

2. Kíváncsok b. Eötvös József „A XIX. század uralkodó eszméi” c. művének kritikai méltatása szociális, politikai és történetbölcséleti szempontból. Egyúttal egész anyagának felhasználásával és Eötvös polémikus álláspontjától elvonatoztatva, kísértés meg annak a rendszernek a feltüntetése, amely Eötvös tanaiban bennrejlík
3. A jutalmat nem adták ki
5. Wlassics Gyula, Concha Győző
6. Ért. 1911. 233–238. p.

1. 1913

2. Az 1910–1911. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak

3. **Szászy-Schwarz Gusztáv**
 4. Új irányok a magánjogban. Bp. 1911. Franklin. 616 p.
 5. Angyal Pál, Polner Ödön
 6. Ért. 1913. 311–314., 446. p.
-
1. **1913**
 2. Másodszor hirdetve az 1911. évi pályakérdés
 3. **Bihari Károly**
 4. Báró Eötvös József politikája. Bp. 1916. MTA. IX, 386 p.
 5. Concha Győző, Wlassics Gyula
 6. Ért. 1913. 314–322. p.
-
1. **1915 (Megosztva)**
 2. Az 1912–1913. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak
 3. **Tarnai János és Erdélyi Aladár**
 4. Tarnai János: Sajtójogi dolgozatok. Bp. 1912. Franklin. 215 p. és Erdélyi Aladár: Régi magyar családi hitbizományok története és joga. (1542–1852). 1–2. köt. Bp. 1912. Unió ny. 416, 392 p.
 5. Angyal Pál, Plósz Sándor, Reiner János
 6. Ért. 1915. 329–341. p.
-
1. **1916.**
 2. Az 1914–1915. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak
 3. **Angyal Pál**
 4. A magyar büntetőeljárás jog tankönyve. Bp. 1915. Athenaeum. XXV, 415 p.
 5. Buday László, Wlassics Gyula, Reiner János
 6. Ért. 1916. 390–405. p.
-
1. **1918**
 2. Fejtessenek ki a közigazgatási jogtudomány alaptanai a mai tudomány eredményeinek figyelembevételével oly módon, hogy a mű a közigazgatási jogtudomány alaptételeinek lényegét felvilágosítva, a gyakorlati közigazgatásnak is hasznos szolgálatot tehessen
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Concha Győző, Wlassics Gyula
 6. Ért. 1918. 256–260. p., RAL 993/1918
-
1. **1919**
 2. Az 1916–1917. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak
 3. **Dezső Gyula**
 4. Az objectív kártérítés tana. Bp. 1917. Grill. XII, 360 p.
 5. Magyar Gyéza, Balogh Jenő, Buday László
 6. Ért. 1919. 178–195. p., RAL 247/1919

1. 1921

2. Az 1918–1919. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak

3. Ereky István

4. Jogtörténelmi és közigazgatási jogi tanulmányok. 1–2. köt. Eperjes, 1917–1918. Sziklai. 402, 686 p.

5. Nagy Ferenc, Balogh Jenő, Nagy Ernő, Buday László, Magyary Géza, Fellner Frigyes

6. Ért. 1921. 109–114. p., RAL 496/1921

1. 1923

2. Az 1920–1921. évben megjelent jog- és államtudományi munkák pályáznak

3. Heller Farkas

4. Közgazdaságtan. 1. köt. Elméleti közgazdaságtan. 2. kiad. Bp. 1921. Egyetemi ny. 400 p.

5. Concha Győző, Magyary Géza, Finkey Ferenc

6. Ért. 1923. 80–82. p.

OLTVÁNYI-JUTALOM 1869–

Oltványi Pál (1823–1909) földesúri lelkész, prépost számos kulturális és tanügyi jótekonysági adománya, létesítménye mellett tudományos rendeltetéssel alapítványt tett az Akadémiánál. Az 1869. jan. 7-én kelt levelében¹ Oltványi Pál bejelentette alapítványi szándékát, végrendeletileg 1000 forintot hagyományozva az Akadémia alaptőkéjének növelésére. Ennek az adománynak a folytatásaként az 1871. szept. 17-én kelt levele² értelmében az alapító az 1869-ben tett 1000 forintos alapítványi összeget 1200 forintra emelte és részletezte annak rendeltetését. Elképzelése szerint a tőke kamatait minden negyedik évben olyan pályamű megjutalmazására fordítsa az Akadémia, amely a magyar katolikus egyház történetét tárgyalja. A pályamű lehet vers vagy próza, de az alapítónak az volt a kikötése, hogy a pályaművek a katolikus egyház dicső múltját mutassák be, mellőzve annak árnyoldalait, s a pályamű mindenképpen katolikus szellemben íródjék.

Az 1871. okt. 2-i összes ülésen a főtitkár ismertette az alapítvány részleteit, s mivel annak egyes pontjaival az Akadémia nem értett egyet, az ügyet átvizsgálásra és javaslatlételre átadta az alapítványok előzetes megvizsgálására kirendelt akadémiai bizottságnak.

Az illetékes bizottság elkészítette a javaslatát, melynek bemutatására 1871. dec. 18-i összes ülésen³ került sor. A bizottság véleménye szerint az Oltványi alapítványi pályaművek tárgya, az egyháztörténet beletartozik az Akadémia által művelt tudományok körébe, de a művek megírásában csak a történeti szellem lehet egyedül mérvadó. Ugyanis az alapító elképzelése az volt, hogy a pályaművek a magyar katolikus egyháznak csak a dicső múltjával foglalkozzanak, annak árnyoldalaival nem, s hogy a művek katolikus szellemben íródjanak. Az összes ülés elfogadva a bizottság javaslatát, elvetette az alapítvány egyes szubjektív elképzelésből adódó részleteit.

Arany János főtitkár az 1871. dec. 19-én kelt levelében⁴ ilyen értelemben tájékoztatta Oltványi Pált az Akadémia döntéséről. Hangsúlyozta, hogy a történetírásban csak a tudományos, történelmi szellem fogadható el, s ezen kívül más irány nem befolyásolhatja a szellemi produkciót. Oltványi Pál az 1872. jan. 6-i válaszlevelében elfogadta az Akadémia álláspontját, s e körülményről az Akadémia tájékoztatta a legközelebbi, 1872. jan. 29-i összes ülést.⁵

Az Oltványi-alapítvány ügyrendjét az 1873. okt. 6-i összes ülés megbízása alapján a II. osztály állította össze, melynek bemutatására az 1873. okt. 13-i osztályülésen, elfogadására

¹ Ért. 1869. 11. p., RAL 1205/1869

² Ért. 1871. 233. p.

³ Ért. 1871. 321–322. p.

⁴ RAL 1191/1871

⁵ Ért. 1872. 52. p.

pedig az 1873. okt. 27-i összes ülésen⁶ került sor, majd amit Oltványi Pál is elfogadott.⁷ Az ügyrend⁸ értelmében a pályadíj minden negyedik évben egy a magyarországi katolikus egyház történetéből vett tudományos feladatra adható ki. A jutalom csak az abszolút becsű munkát illeti meg. A jutalmazott munka a pályanyertes tulajdona marad, melyet ha kinyomtat 3 példányt, ha pedig 2 éven belül nem kerül nyomtatásra, egy másolatot köteles a csanádi püspökség levéltárába beküldeni. Az első pályakérdést az 1874. évi nagygyűlés tűzte ki 1876. jan. 31-i határral. Az első pályakérdés megoldása, melynek tárgya a magyarországi zsinatok története volt, nem járt sikerrel. A pályázat kétszer, 1876-ban és 1879-ben eredménytelen maradt, ezért 1881-ben a siker érdekében Fraknói Vilmos a harmadszorra is kitűzött jutalomtétel 300 forintos jutalmát 600 forintra egészítette ki. A nagyobb anyagi ösztönzés sem hozta meg a sikert, u.i. megfelelő pályamű hiányában nem tudták a jutalmat kiadni, s a II. osztály nem szorgalmazta ennek a témának a további kiírását. Ezt követően az egyes magyarországi szerzetesrendek történetének megírását kívánta a pályázat előmozdítani. Változó sikerrel ugyan, de a magyarországi Pálos-rend, a Karthausi-rend, a Domonkos-rend, továbbá a népoktatás, a káptalani iskolák történetével kapcsolatban kiírt pályázatok eredménnyel jártak, így az Oltványi-jutalom fennálláság, 1924-ig a magyar egyháztörténetírás egyik láncszeme volt.

1. 1876

2. Adassék elő a mohácsi vész előtt tartott magyarországi egyházi zsinatok története, s különösen mutattassék ki, mennyiben folytak be azok végzéseire a speciális magyarországi viszonyok igényei és az egyetemes egyháznak Európa egyéb országaiban érvényesült rendelkezései?
3. Eredménytelen maradt

1. 1879

2. Másodszor hirdetve az 1876. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1881 (Oltványi–Fraknói-jutalom)

2. Harmadszor hirdetve az 1876. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Knauz Nándor, Pauler Gyula
6. MTA Évk. XVI. 1881. 52. p., Ért. 1881. 129. p., RAL 393/1881

1. 1881

2. Kívántatik a magyarországi Pálos-rend története a mohácsi vészig
3. A jutalmat nem adták ki
5. Pesty Frigyes, Ortway Tivadar
6. MTA Évk. XVI. 1881. 51. p., Ért. 1881. 129. p., RAL 383/1881

6 Ért. 1873. 182–183. p.

7 RAL 1102/1873

8 MTA ügyrendje. MTA Almanach 1874. 58–59. p.

1. **1883**
2. Másodszor hirdetve az 1881. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Czobor Béla, Balássy Ferenc, Pesty Frigyes, Ipolyi Arnold
6. MTA Évk. XVII. 1883. 81. p., Ért. 1883. 96. p., RAL 158/1883, RAL 231/1883, RAL 266/1883, RAL 281/1883

1. **1885**
2. Harmadszor hirdetve az 1881. évi pályakérdés
3. **Kosutány Ignác**
4. A magyarországi Pálos-rend története a mohácsi vészig. Nem jelent meg. (Ért. 1893. 497. p.)
5. Fraknói Vilmos, Czobor Béla, Knauz Nándor
6. MTA Évk. XVII. 1885. 55. p., Ért. 1885. 144. p., RAL 915/1885, RAL 1008/1885

1. **1888**
2. A Karthausi-rend története Magyarországon
3. **Dedek Crescenc Lajos**
4. A karthausiak Magyarországon. Bp. 1889. Wajdits. III, 254 p.
5. Pauler Gyula, Fraknói Vilmos
6. MTA Évk. XVII. 1888. 63. p., Ért. 1888. 115–116. p., RAL 63/1888

1. **1897**
2. Adassék elő levéltári kutatások alapján a Szent Ferenc-rend története Magyarországon 1526-ig
3. Eredménytelen maradt

1. **1901**
2. Másodszor hirdetve az 1897. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. **1905**
2. Adassék elő az elemi vagy népoktatás története Magyarországon 1540-ig
3. **Békefi Remig**
4. A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. Bp. 1906. MTA. XXXVII, 558 p.
5. Karácsonyi János, Fináczy Ernő
6. Ért. 1905. 237–239., 564–569. p., RAL 564/1905

1. **1909**
2. Adassék elő a káptalani iskolák története Magyarországon az 1541. évig
3. **Békefi Remig**
4. A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig. Bp. 1910. MTA. XXIX, 598 p.
5. Ortway Tivadar, Karácsonyi János
6. Ért. 1909. 275–276. p.

1. 1914

2. Írassék meg a vránai perjelség története
3. Eredménytelen maradt

1. 1918

2. Másodszor hirdetve az 1914. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1922

2. A tized története hazánkban az Árpádok korában
3. Eredménytelen maradt

1. 1924 (Nyílt pályázat)

2. A Domonkos-rend története Magyarországon a XVI. század közepéig
3. **Szalay Gyula János**
4. A Domonkos-rend története Magyarországon a XVI. század közepéig. (A bírálók szerint pótkutatásokra szorul a munka, erre további megbízást kap a szerző)
5. Kollányi Ferenc, Áldásy Antal
6. Ért. 1924. 176–177. p., RAL 1963/1924

Az Oltványi-jutalom alapítója, Oltványi Pál (1823–1909) prépost

AZ
ELECTRODYNAMOMETER
ÁLTALÁNOS ELMÉLETE.

ADALÉK AZ ELECTRODYNAMIKUS INDUCTIÓ DIFFERENTIÁL-EGYENLETEINEK
ALKALMAZÁSÁHOZ ÉS INTEGRÁCIÓJÁHOZ.

Dr. FRÖHLICH IZIDOR

I. TARTÓL.

«... τὸ γὰρ γράμμα ἀποκρίνεται,
τὸ δὲ πνεῦμα ζῶσιναι».

(Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Κορινθίους, Β, ΙΙΙ, 6.)

A M. T. AKADEμία ÁLTAL A BÉZSÁN-DIJJAL (1887) KOSZORÚZOTT PÁLYAMŰ KIVONATA.

HÁROM TÁBLÁVAL.

A M. TUD. AKADEμία III. OSZTÁLYÁNAK KÜLÖN KIADVÁNYA. 1888. I.

BUDAPEST.

1888.

Fröhlich Izidor 1887-ben Bézsán-jutalmat nyert műve

BÉZSÁN-JUTALOM 1872-*

Báró Bézsán József (1816–1873) dunaszekcsői földbirtokos, budapesti kir. törvény-széki elnök az 1872. okt. 20-án kelt végrendeletének 1. pontja szerint 40 000 forintot hagyott az Akadémiára. Alapítványának céljául azt jelölte meg, hogy az összeg kamataiból meghatározott időnként, legalább 1000 forintos jutalmat tűzzön ki az Akadémia egyrészt a természetrajz, fizika, vegytan, matematika és ezekkel rokontudományok, másrészt a történelem, archaeológia, filozófia és ezekkel rokontudományok köréből feltett pályakérdések megválaszolására.

Az alapítvány bejelentése az 1874. máj. 18-i összes ülésen¹ történt meg, ahol az alapítványok ügyében fennálló akadémiai bizottság megbízást kapott a pályázat részleteinek a kidolgozására, majd az 1874. jún. 28-i igazgatósági ülés felkérte Hinka József akadémiai ügyészt az alapítólevél megszövegezésére. Az 1874. júl. 28-án kelt, Lónyai Menyhért és Arany János által aláírt alapítólevél² rögzítette az Akadémia részéről a Bézsán-végrendelet 1. pontjának a jutalom alapítvánnyal kapcsolatos szándékát és elképzelését.

A jutalmi bizottság az ügyrendi javaslatát az 1875. ápr. 26-i összes ülésen³ terjesztette elő. A javaslat szerint a Bézsán-jutalom 3–3 évenként, tehát 6 év alatt, egy-egy 1200 forintos jutalomként kerül kiosztásra a nevezett tudományok köréből, felváltva a természettudományok és a társadalomtudományok között. Az első pályakérdés feltételére 1875-ben a természettudományokat képviselő III. osztály, majd 1878-ban a társadalomtudományok vonatkozásában a II. osztály jogosult, s a továbbiakban is felváltva terjeszti elő a két osztály a pályakérdéseit.

Az ügyrendi javaslat értelmében a jutalom csak abszolút becsű munkának adható ki. Méltó pályázat híján a jutalomkérdés nem tűzhető ki ismételten. A jutalmat nyert munka a szerző tulajdona marad, amelyet 1 éven belül köteles kiadni. Az összes ülés a bizottság javaslatát elfogadva a Bézsán-jutalom szabályzatát ügyrendbe⁴ iktatta.

Az 1878. máj. 27-i ülés⁵ ajánlása alapján egy vegyes bizottság foglalkozott a Bézsán-pályázat kérdésével, ugyanis felmerült az igény az Akadémia I. osztálya részéről, hogy az alapítványi pénzből a Nyelv- és Széptudományi Osztály is részesüljön. A vegyes bizottságba az I. osztály Zichy Antalt, Szász Károlyt és Gyulai Pált delegálta. A felmerült új szempontokat figyelembe véve a bizottság javaslatát az 1878. júl. 1-jei összes ülésen⁶ nyújtotta

* Ért. 1891. 129–131. p.

1 Ért. 1874. 119. p.

2 RAL 1325/1874

3 Ért. 1875. 140. p.

4 Ért. 1875. 140. p., MTA ügyrendje. MTA Alm. 1878. 228–229. p.

5 RAL 1343/1878

6 Ért. 1878. 118. p.

be. A javaslatot elfogadva az összes ülés elhatározta, hogy ezentúl a Bézsán-alapítvány előnyeiben a 3 akadémiai osztály egyformán fog részesülni, 3 évenként váltva fog sor kerülni arra, hogy az egyes osztályok pályakérdést tűzzenek ki. A már az előzőekben meghatározott tudománysszakok mellett az I. osztály vonatkozásában a pályakérdések az irodalomtörténet, a műtörténet és az esztétika köréből írandók ki. A pályázatok kiírásának sorrendjét végigtekintve megállapítható, hogy az ügyrend által nyújtott lehetőségeket az egyes osztályok nem egyenlő arányban vették igénybe.

Az utolsó Bézsán-jutalmat az Akadémia 1925. évi határidővel hirdette meg a magyar drámairodalom története tárgyában. Az eredeti határidő 1928-ra, majd 1931-re módosult, s végül 1932-ben került sor a pályázat elbírálására és Galamb Sándor részére a pályadíj odaítélésére.

1. **1877**

2. Határozassék meg a víz fajmelegének változása a mérséklettel; a vízgőz rejtett melege lehetőleg széles határok között; a víznek elemeiből való keletkezésekor származó meleg mennyiség (égési meleg); az összefüggés a víz fagyópontja és a nyomás között
3. Eredménytelen maradt

1. **1880**

2. Adassék elő a magyarországi állami és jogi institutiók állapota az Árpád-ház kihaltakor; és a teljes történeti anyagkészlet tanulmányozása alapján ismertessenek meg a reformok, melyeket amaz institutiók terén Róbert Károly és Nagy Lajos életbe léptettek
3. Eredménytelen maradt

1. **1884**

2. A másodrendű és a független változót tartalmazó partiális differentiál-egyenletek körében eddig csak néhány kevés, különösen Monge és Ampère által vizsgált alak integrációja ismeretes. Az eddig elért eredményekhez csatlakozva, tárgyalassék valamely új, ide tartozó egyenlet-osztály, oly módon, hogy az integráció vagy teljesen eszközöltek vagy legalábbis néhány lényeges pontban egyszerűsítettik
3. **Kőnig Gyula**
4. A másodrendű és két független változót tartalmazó parciális differenciál-egyenletek elmélete. Bp. 1885. MTA. 93 p.
5. Hunyady Jenő, Kondor Gusztáv
6. MTA Évk. XVII. 1884. 64. p., Ért. 1884. 155. p., RAL 150/1884, RAL 199/1884, RAL 1025/1884

1. **1887**

2. Az electrodinamometer mechanikája mindaddig nincsen szigorúan megállapítva, aminek az oka az, hogy a lineár vezetőkben indukált elektromos áramnak szimultán differentiál-egyenletei eddigelé csak néhány egyszerű esetben nyertek megoldást.

Kívántatik ezen egyenletek oly általánosabb alakjainak integrálása, melyek a dinamometer szigorú elméletét adják.

Az elméleti eredmények igazolására szolgáló netáni kísérleti összehasonlítások és mérések kívánatosak ugyan, de a díj tisztán elméleti pályamunkáknak is odaítélhető

3. **Fröhlich Izidor**

4. Az elektro-dynamometer általános elmélete. Adalék az elektro-dynamikus induction differential-egyenleteinek alkalmazásához és integratiójához. Bp. 1888. MTA. 66 p.

5. –

6. MTA Évk. XVII. 1887. 64. p., Ért. 1887. 159. p.

1. **1890**

2. Kívántatik a physiologiai lélektan rendszere a legújabb tudományos kutatások alapján

3. A jutalmat nem adták ki

5. Pauer Imre, Pulszky Ágost

6. Ért. 1890. 301–302. p., RAL 88/1890

1. **1894**

2. Kívántatik a magyar drámairodalom története a legrégebb nyomokon kezdve 1867-ig

3. **Bayer József**

4. A magyar drámairodalom története a legrégebb nyomokon 1867-ig. 1–2. köt. Bp. 1897. MTA. XV, 541 p., VII, 494 p.

5. Gyulai Pál, Szilády Áron, Arany László

6. Ért. 1894. 286–287. p., RAL 335/1894

1. **1897**

2. Kívántatik Magyarország reptiliáinak önálló bűvárlaton alapuló monográfiája

3. **Méhely Lajos**

4. Herpetologia hungarica. A magyarországi csúszómászók (Reptilia) monográfiája. Kéziratban maradt (Szinyei 8. köt. 1009. p.)

5. Entz Géza, Horváth Géza, Daday Jenő

6. Ért. 1897. 250–251. p.

1. **1899**

2. Kívántatik az építészet története Magyarországon az Árpád-házi királyok korában, a fennmaradt emlékek lehető teljes felhasználásával és leírásával.

A pályázó hozza kapcsolatba a művészi mozzanatokat az építészet külföldi analógiáival és fürkéssze a hazai építkezés összefüggését politikai és kulturális eseményekkel. A szöveghez fontosabb emlékekről pontos építészeti rajzok csatolandók

3. A jutalmat nem adták ki

5. Czobor Béla, Békefi Remig

6. Ért. 1899. 247–248., 422–448. p., RAL 311/1899

1. 1902

2. Kíváncsatik a művészettörténeti tanulmányokhoz bevezetésül szolgáló művészettani kézikönyv, mely az építészet, a szobrászat, a festészet és a sokszorosító művészetek művészi mivoltát és technikáit megfelelő képek kíséretében ismerteti
3. Eredménytelen maradt

1. 1905

2. A magyar ipar és kereskedelem védelmére irányuló törekvések 1825–1848
3. A jutalmat nem adták ki
5. Csánki Dezső, Acsády Ignác
6. Ért. 1905. 235–236., 540–545. p.

1. 1909 (Nyílt pályázat)

2. Ajánlkozás kíváncsatik, mely a fizika és kémia körébe vágó valamely fontosabb kérdésnek megoldását célzó vizsgálatok tervezetét tartalmazza
3. **Tangl Károly** kap megbízást a téma megírására
4. A szilárd és cseppfolyós test határán fellépő felületi feszültségről. = MTA Matematikai és Természettudományi Értesítője, 1910. 101–142. p
5. Eötvös Loránd, Fröhlich Izidor
6. Ért. 1909. 278–279., 394. p., RAL 302/1909

1. 1909

2. Kíváncsatik a Corvina-könyvtár méltatása és részletes története
3. A jutalmat nem adták ki
5. Szilády Áron, Katona Lajos, Sebestyén Gyula
6. Ért. 1909. 263–264. p., RAL 278/1910

1. 1915

2. Fejtsék ki a közigazgatási eljárás természetének megállapítása mellett, a jogerő és hatásainak kérdése mind a közigazgatási intézkedések (határozatok), mind a közigazgatási bírói ítéletek területén.
Az eddigi elméleteknek, bel- és külföldi joggyakorlatnak tüzetes ismertetésével és kritikai méltatásával kapcsolatban különösen vizsgálat alá veendő, hogy a magánjogban kialakult jogerő intézménye teljesen érvényesülhet-e a közigazgatási jogban vagy ha csak bizonyos korlátok közt érvényesíthető, úgy mik ezek a korlátok és főképpen mily természetű közigazgatási ügyekben, s mily föltételek mellett nem lehet sem a félnek, sem a közhatóságnak eredményesen a res judicata kifogásával élni
3. **Baumgarten Nándor**
4. Jogerő a közigazgatási eljárásban. Bp. 1917. Grill. 349 p.
5. Wlassics Gyula, Concha Győző
6. Ért. 1915. 403–412. p., RAL 300/1915

1. **1916** (Nyílt pályázat)
2. A középkori művészet története Erdélyben, a formák kialakulásának összehasonlító méltatásával
3. **Róth Viktor** kap megbízást a téma megírására
4. Nem jelent meg
5. Pasteiner Gyula, Beöthy Zsolt, Divald Kornél
6. Ért. 1916. 453–460. p.

1. **1918** (Nyílt pályázat)
2. Kíváncsít a biológiai tudományok körébe tartozó valamely fontosabb kérdésnek önálló megvizsgálása és feldolgozása.
Pályázók felszólítatnak, hogy jelöljék meg, mely segédeszközökkel, esetleg milyen nyilvános-, vagy magánlaboratóriumban szándékoznak a kiszemelt kérdés megfigyélésével foglalkozni, s hogy megbízás esetén mikor készülhet el pályamunkájuk?
3. **Horváth Géza** kap megbízást a téma megírására
4. A magyar birodalom Hemiptera faunája. A monográfia nem került megírásra (MTA Emlékbeszédok XXIV/8. 13. p.)
5. Entz Géza, Istvánffy Gyula, Preisz Hugo
6. Ért. 1918. 260–263. p.

1. **1922** (Nyílt pályázat)
2. A magyarországi rutén letelepedések története
3. **Hodinka Antal** kap megbízást a téma megírására
4. A kárpátalji rutének lakóhelye, gazdaságuk és múltjuk. Bp. 1923. Apostol. 48 p.
5. Domanovszky Sándor, Hóman Bálint
6. Ért. 1922. 113. p.

1. **1932**
2. A magyar dráma története 1867-től 1896-ig
3. **Galamb Sándor**
4. A magyar dráma története 1867-től 1896-ig. 1–2. köt. Bp. 1937–1944. MTA. 384, 372 p.
5. Voinovich Géza, Szinnyei József, Baros Gyula
6. Ért. 1932. 157–159. p.

Alapító levél,

melylek erejével a magyar tudomá-
nyos Akadémia alulírt elnöksége ezennel
ünnepélyesen ismeri - hogy, néh. Bécsán
József úr duna-erkecsői földbirtokos utóbb
budapesti lakos, az 1872 october 20. Pesten
kelt végrendelete 1. §-a pontjában e) alatt
a magyar tudományos Akadémiának
igaz hazaifüi nagylelkűséggel 40000
forintot hagyományozott oly formán:
hogy ezen alapítványi tőke kamataiból
időnként legalább 1000 ft a természettudományok
és történeti, régészeti, nyelvészeti és irodalmi tudományokból, egy má-
sik hasonló összegű jutalomdíj pedig a tör-
téneti, régészeti, nyelvészeti és irodalmi tu-
dományokból, az Akadémia által kitű-
zendő pályakérdések legjelesebb megoldái.

ad 1325/1874

Bécsán-alapítványi okirat az Akadémia megfogalmazásában,
Lónyay Menyhért és Arany János aláírásával ►

sára forditassék. - Az Akadémia
ezen hagyományt hálás köszönettel el-
fogadván, kedves kötelességének tartandó,
ja a hagyományozó magasabb szándé-
kának mindenképen eleget tenni.

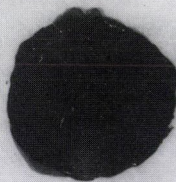
Miről hadatott az Akadémia elnök,
ségének aláírásával s az Akadémia pecsét-
jével megerősített jelen alapító levél.

Helt a Magyar Tud. Akadémia igazgatója,
márcsának 1874 július 28-án tartott ülé-
séből.

Magyar Tud.
Akadémia

Gyulafehérvárra
a Magyar Tud. Akadémia elnök.

MAFIA
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

LÉVAY HENRIK-DÍJ 1878–

Lévay Henrik (1826–1901) az Első Magyar Általános Biztosító Társaság egyik alapító tagja, majd későbbi vezérigazgatója az 1878. jún. 27-én kelt levelében¹ értesítette az Akadémia elnökségét, hogy tudományos célra 10 000 forintos alapítványt kíván tenni. Az alapítvány céljául azt jelölte meg, hogy az Akadémia Lévay Henrik-díj címén hirdessen minden évben pályázatot, felváltva nemzetgazdasági vagy mezőgazdasági kérdésekre, illetve hazai történelmi vagy irodalomtörténeti témájú esszéyszerű monográfiákra.

Az alapítvány bejelentésére az 1878. júl. 1-jei összes ülésen² került sor, amikor is az Akadémia jegyzőkönyvileg mondott köszönetet a nagylelkű ajánlatért. A pályázat szabályzatának kidolgozására az Akadémia elnökeiből, osztályelnökeiből és titkáraiból álló bizottság kapott megbízást. A Lévay-bizottság jelentése az 1878. okt. 28-i összes ülésen³ került megvitatásra.

Az ügyrendi tervezetet a jegyzőkönyv⁴ az alábbiak szerint rögzítette. A Lévay-alapítványból minden évben 500 forintos jutalom kerül kihirdetésre, felváltva nemzetgazdasági és mezőgazdasági, valamint hazai történeti, irodalomtörténeti kérdések megoldására. Figyelembe véve a jelzett tudományterületeket, a Lévay alapítványi jutalom lehetsége az Akadémia mindhárom osztályának rendelkezésére állt. Az egyes osztályok által kiírt pályázatok sorrendjét alapszabály rögzítette. A pályázat zárt, jeligés vagy nyílt pályázat formájában hirdethető. Sikertelen pályázat esetén az illető osztály a jutalmat a következő jutalomösszeghez csatolhatja. A jutalmazott mű a szerző tulajdona marad, amelyet egy éven belül köteles kiadni.

Az összes ülés a Lévay-díj ügyrendjét elfogadta, amelyet maga Lévay Henrik is egyetértőleg levélben⁵ jóváhagyott. Az így véglegesített ügyrend,⁶ valamint az ennek a szellemében megfogalmazott Lévay-féle alapítólevél⁷ alapján kerültek elbírálásra mintegy négy évtizeden át a pályaművek.

A Lévay-jutalom az akadémiai jutalmak között elsőként szerepeltette önálló tudományszakként a mezőgazdaságot, mely tudománytörténeti szempontból jelent érdekességet. A II. és a III. osztályhoz tartozó tudományterületek: nemzetgazdaság, történelem, mezőgazdaság, arányaiban együttvéve nagyobb súlyt kaptak a jutalom története során, mint az I. osztály képviselte irodalomtörténet.

1 RAL 608/1878

2 Ért. 1878. 117. p.

3 Ért. 1878. 141–142. p.

4 RAL 1378/1878

5 RAL 1379/1878

6 RAL 1434/1878, MTA ügyrendje. MTA Alm. 1880. 116–117. p.

7 RAL 271/1879

Az 1880 és 1926 között hirdetett nagyszámú jutalomkérdés az esetek mintegy felében vezetett csak pozitív megoldáshoz, a többi pályázat részben a sikertelen megoldás miatt, részben érdeklődés hiányában nem vezetett eredményre.

1. **1880**
2. Kíváncsít egy eredeti kútforrások alapján kidolgozott esszé szerű monográfia, mely a hazai történelem valamely, a pályázó által tetszés szerint megválasztandó kiváló egyéniségek életrajzát adja, egyúttal az illető korszakot is megvilágítja
3. A jutalmat nem adták ki
5. Pauler Gyula, Deák Farkas, Salamon Ferenc
6. MTA Évk. XVI. 1880. 42. p., Ért. 1880. 86–87. p., RAL 67/1880, RAL 71/1880, RAL 820/1880

1. **1880**
2. Léteznek-e valóban ama veszélyek, melyek a közhiedelem szerint a magyar földművelési terményeknek, különösen a gabonának kivitelét a legközelebbi jövőben fenyegetik. Ha igen, melyek azok és mily eszközök által lehetne azoknak elejét venni
3. **Kilényi Hugó**
4. Adatok Magyarország gabonakivitelének kérdéséhez az utolsó évtizedben, különös tekintettel a tarifaviszonyokra. Bp. 1880. Ráth. 128 p.
5. Konek Sándor, Keleti Károly
6. MTA Évk. XVI. 1880. 43. p., Ért. 1880. 87. p

1. **1882**
2. Másodszor hirdetve az 1880. évi pályakérdés (Kiváló egyéniség életrajza)
3. **Deák Farkas**
4. Egy magyar főúr a XVII. században. Gr. Csáky István életrajza. Bp. 1883. Ráth. 350 p.
5. Pauler Gyula, Zsilinszky Mihály, Pesty Frigyes, Szilágyi Sándor
6. MTA Évk. XVI. 1882. 49. p., Ért. 1882. 170., 202., 211. p., RAL 503/1882, RAL 505/1882, RAL 625/1882, RAL 778/1882

1. **1882 (Nyílt pályázat)**
2. Nyílt pályázat hirdetetik a mezőgazdaság köréből vett bármely korszerű feladat tudományos megoldására
3. Álnéven jelentkező **Somorjai Soma** kapott megbízást egy népszerű gazdasági kalauz megírására. A jutalmat nem adták ki
5. –
6. Ért. 1882. 170–171. p.

1. **1883**
2. Kíváncsít egy népszerű munka, mely a régi legelős marhatenyésztés helyett a szarvasmarha istállóztatást, az a végett szükséges takarmány termelést, takarmányozást és a szarvasmarhatartás különböző hasznosítását, a kisbirtokosok és a népgazdák kö-

rülményei szerint tárgyalja és a szarvasmarha tenyésztés emelésére gyakorlatilag has-
son

3. Eredménytelen maradt

1. **1884**

2. Kölcsey élete és munkái
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gyulai Pál
6. MTA Évk. XVII. 1884. 56. p., Ért. 1884. 154. p., RAL 205/1884

1. **1885**

2. Minő haladást tett a nemzetgazdaság tudománya az utolsó 10 év alatt, különös tekintettel annak gyakorlati feladataira
3. **Pisztóry Mór**
4. A nemzetgazdaságtan haladása és iránya az utolsó tizenöt év alatt. Bp. 1887. MTA. 393 p.
5. Keleti Károly, Láng Lajos
6. MTA Évk. XVII. 1885. 58. p., Ért. 1885. 144., 148. p., RAL 1022/1885

1. **1885**

2. Kíváncsít az Anjou-kor és a vegyesházi korszak magyar történeti forrásainak bírálata és ismertetése
3. Eredménytelen maradt

1. **1886**

2. Másodszor hirdetve az 1884. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. **1888**

2. Fáy András életrajza és munkáinak kritikai méltatása
3. **Badics Ferenc**
4. Fáy András életrajza. Bp. 1890. MTA. VIII, 671 p.
5. Bánóczi József, Zichy Antal, Ballagi Mór
6. MTA Évk. XVII. 1888. 58–59. p., Ért. 1888. 114. p., RAL 952/1888

1. **1888**

2. Tárgyaltassék a szarvasmarha istállózás kérdése mező- és nemzetgazdasági tekintetben
3. A jutalmat nem adták ki
5. Bedő Albert, Galgóczy Károly, Tormay Béla
6. MTA Évk. XVII. 1888. 64–65. p., Ért. 1888. 116. p., RAL 63/1888

1. **1889**
2. Fejtessék ki Németország valutapolitikájának előzményei, pénzügyi eredményei és közgazdasági hatásai
3. **Pisztóry Mór és Jankovich Béla** (Megosztva)
4. Az aranyvaluta behozatala Németországban. Bp. 1891. Stein. 110 p.
5. Keleti Károly, Kautz Gyula
6. MTA Évk. XVII. 1889. 58. p., Ért. 1889. 127–128. p., RAL 59/1889

1. **1889**
2. Kíváncsi a magyar könnyű lovasság (huszárság) fejlődésének története a XVII. és a XVIII. században, s e csapatnem meghonosításának vázlata Európa más államainak hadseregeiben
3. Eredménytelen maradt

1. **1891**
2. Másodszor hirdetve az 1889. évi pályakérdés (könnyű lovasság)
3. Eredménytelen maradt

1. **1893**
2. A nyugati piacokon, úgymint hazánkban, mindinkább elterjed az a nézet, hogy a magyar búza sikértartalma lassan bár, de folytonosan csökken.
Kíváncsi ezért a következő kérdés eldöntése: fogyott-e búzáknak sikértartalma az utolsó évtizedekben, különösen mily vidékeken, s mily mívelés mellett mennyire? Ha fogyott, minő eszközökkel lehetne azt ismét régi értékére emelni?
Tekintettel a kérdés terjedelmére, az Akadémia a díjat esetleg oly munkának is kiadja, mely annak megoldását, ha nem is egészében, de legalább valamely fontosabb részében előmozdítja
3. A jutalmat nem adták ki
5. Schenek István, Lengyel Béla
6. Ért. 1893. 293., 418–422. p.

1. **1893**
2. Berzsenyi Dániel élete és munkái
3. **Váczy János**
4. Berzsenyi Dániel életrajza. Bp. 1895. MTA. 432 p.
5. Gyulai Pál, Ponori Thewrewk Emil, Beöthy Zsolt
6. Ért. 1893. 287., 355. p., RAL 87/1893

1. **1893**
2. Adassanak elő a kőszénbányászatnak a földtulajdonhoz való viszonyára vonatkozó, az európai nagyobb államokban létező törvényes intézkedések; fejtessék ki annak közgazdasági hatása különös tekintettel hazai viszonyainkra és az alkotandó bányatörvényre

3. A jutalmat nem adták ki
5. Matlekovits Sándor, Hegedüs Sándor
6. Ért. 1893. 290., 403–409. p., RAL 149/1892

1. **1894**

2. Adassék elő esszyszerű feldolgozásban Hunyadi János élet- és jellemrajza
3. Eredménytelen maradt

1. **1896**

2. Kíváncsít annak kimutatása, hogy Magyarország egyes erdős vidékein és általában az egész országban az erdőgazdaságban fekvő tőke és az ez után nyerhető kamat-jövedelem mily viszonyban állnak egymáshoz?

Az erdőművelés útján hasznosított tőke és az ennek jövedelme között lévő viszony alapján megállapítandó a magyar erdőgazdaságnak az a jövedelmezőségi aránya, melyben ez az ország más földművelési ágazataihoz, nevezetesen a gabonatermeléshez s a legelőművelési ághoz az egész országban és az egyes erdős vidékek szerint áll. A megállapított jövedelmezőségi arálynak kedvező vagy kedvezőtlen volta szerző által azoknak a közgazdasági és földművelési tényezőknek méltatásával bírálendő, melyek az erdőgazdasági művelés jogosultságát és alkalmazásának szükségességét feltételezik

3. A jutalmat nem adták ki
5. Bedő Albert, Lipthay Sándor, Pólya Jakab
6. Ért. 1896. 266–267., 341–342. p., RAL 42/1896

1. **1897**

2. Másodszor hirdetve az 1893. évi pályakérdés (a búza sikértartalma)
3. **Hankó Vilmos és Gáspár János** (Megosztva)
4. A magyar búza kémiai összetétele. Bp. 1899. MTA. 49 p.
5. Lengyel Béla, Schenek István, Ilosvay Lajos
6. Ért. 1897. 251–252., 508–516. p.

1. **1897**

2. Fejtessék ki a befolyás, melyet a hetvenes évek óta jelentkezett világgazdasági viszonyok a mezőgazdaság jövedelmezőségének, különösen pedig a földjáradéknak alakulására eddig gyakoroltak s a közel jövőben előreláthatólag gyakorolni fognak, különös tekintettel hazánkra
3. Eredménytelen maradt

1. **1897** (Nyílt pályázat)

2. Másodszor hirdetve az 1894. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1897

2. Kisfaludy Sándor élete és munkái
3. Eredménytelen maradt

1. 1899

2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Bedő Albert, Galgóczy Károly
6. Ért. 1899. 249–250. p., RAL 8/1899

1. 1900

2. Másodszor hirdetve az 1897. évi pályakérdés (Kisfaludy S.)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Badics Ferenc, Bánóczy József, Heinrich Gusztáv
6. Ért. 1900. 267–268., 477–479. p., RAL 211/1900

1. 1900

2. Adassék elő kritikailag tárgyalva a munkás betegsegélyezés ügyének jelen állása hazánkban, fejlesztése feltételeinek és eszközeinek részletes megjelölésével
3. Eredménytelen maradt

1. 1902

2. Adassék elő esszészerű földolgozásban Szent István uralkodása
3. A jutalmat nem adták ki
5. Pauler Gyula, Nagy Gyula
6. Ért. 1902. 284–285., 464–466. p.

1. 1902 (Nyílt pályázat)

2. Ajánlkozás kívántatik, mely a mezőgazdaság körébe vágó, valamely fontosabb kérdésnek megoldását célzó vizsgálatok tervezetét tartalmazza
3. **Szántó Menyhért** kap megbízást a téma megírására
4. A vámszövetségnek a magyar mezőgazdaságra vonatkozó értéke. Nem jelent meg
5. Lengyel Béla, Tormay Béla, Bedő Albert
6. Ért. 1902. 286–287. p.

1. 1903

2. Harmadszor hirdetve az 1897. és 1900. évi pályakérdés (Kisfaludy S.)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Heinrich Gusztáv, Bánóczy József, Badics Ferenc
6. Ért. 1903. 289–291., 476–481. p., RAL 689/1903

1. 1904

2. Kívántatik a magyar verses epikai költészet története a XIX. század második felében

3. A jutalmat nem adták ki
5. Széchy Károly, Gyulai Pál, Heinrich Gusztáv
6. Ért. 1904. 235–236., 470–475. p., RAL 296/1904

1. **1905**

2. A szövetkezetek történeti fejlődése és jelenlegi állása hazánkban, különös tekintettel külföldre
3. A jutalmat nem adták ki
5. Nagy Ferenc, Gaál Jenő
6. Ért. 1905. 232., 497–500. p.

1. **1906**

2. Faludi élete és munkái
3. Eredménytelen maradt

1. **1906 (Nyílt pályázat)**

2. Ajánlkozás kívántatik oly munka megírására, mely a legelőkérdésnek Magyarország mezőgazdaságában részletes és alapos fejtegetését adja
3. **Thaisz Lajos** és **Treitz Péter** kap megbízást a téma megírására
4. Magyarország rétjei és legelői c. munka megírására határidő módosítást kértek a szerzők (RAL 24/1910, RAL 70/1911, RAL 72/1912, RAL 71/1913), majd 1917-ben Thaisz Lajos lemondta a pályázaton való részvételét (RAL 613/1917).
5. Lengyel Béla, Mágócsy-Dietz Sándor, Tormay Béla
6. Ért. 1906. 202. p., 1908. 281. p.

1. **1907**

2. Másodszor hirdetve az 1905. évi pályakérdés
3. **Szántó Menyhért**
4. A szövetkezetek történeti fejlődése és jelenlegi állása hazánkban. Nem jelent meg
5. Nagy Ferenc, Gaál Jenő
6. Ért. 1907. 386–387., 751–754. p.

1. **1908**

2. Másodszor hirdetve az 1904. évi pályakérdés
3. **Kéky Lajos** (A beadott első fejezet alapján megbízást kap a szerző a teljes mű megírására)
4. A magyar verses elbeszélő költészet a XIX. század második felében. A mű összefoglaló vázlatra megjelent: Irodalomtörténet, 1912. 225–237., 298–312. p.
A mű részletei megjelentek: (L. MTA tagajánlás. Bp. 1923. 12–13. p.)
Arany János pályakezdése. = Beöthy emlékkönyv. Bp. 1908. Athenaeum. 322–335. p.
Arany János elbeszélő költészete. = Budapesti Szemle, 1911. 240–266. p.
Arany János „Utolsó magyarja”. = Irodalomtörténet, 1912. 29–36. p.

5. Beöthy Zsolt, Heinrich Gusztáv, Riedl Frigyes
 6. Ért. 1908. 269–270. p., RAL 688/1908
-
1. **1909**
 2. Jellemeztessék egyszerű feldolgozásban az I. Lipót-féle abszolútizmus politikája a kormányzat minden ágában 1670-től 1705-ig
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Ballagi Aladár, Angyal Dávid
 6. Ért. 1909. 276–278. p.
-
1. **1909** (Nyílt pályázat)
 2. Kíváncsítik Kazinczy Ferenc életrajzának és munkássága beható méltatásának terveze
 3. **Váczy János és Czeizel János** kap megbízást a téma megírására
 4. Váczy János: Kazinczy Ferenc és kora. Bp. 1915. MTA. IV, 639 p.
Czeizel János: Kazinczy Ferenc élete és működése. I. köt. Bp. 1930. Egy. ny. 296 p.
 5. Riedl Frigyes, Beöthy Zsolt
 6. Ért. 1909. 262–263. p., RAL 278/1910
-
1. **1910** (Nyílt pályázat)
 2. Kíváncsítik valamely mezőgazdasági kérdésnek a növénytan és vegytan segédeszközeivel való tanulmányozása és megoldása
 3. **Weiser István és Zaitschek Artúr** kap megbízást a téma megírására
 4. A csalamádé különböző termelési módjainak befolyása a takarmányértékre. Nem jelent meg
 5. Mágócsy-Dietz Sándor, Lengyel Béla, Tangl Ferenc
 6. Ért. 1910. 283–285. p., 1912. 295–296. p.
-
1. **1914** (Nyílt pályázat)
 2. A kukorica monográfiája mezőgazdasági és ipari vonatkozásban, különös tekintettel a hazai viszonyokra
 3. **Varga Kálmán** kap megbízást a téma megírására
 4. A kukorica monográfiája mezőgazdasági és ipari vonatkozásban. Nem jelent meg
 5. Kosutány Tamás, Tangl Ferenc, Tuzson János, Mágócsy-Dietz Sándor
 6. Ért. 1914. 361. p., RAL 305/1913
-
1. **1914**
 2. Fejtessék ki a hadügyi pénzügy valamint a pénzügyi hadi készülség kérdése
 3. **Hantos Elemér**
 4. A világháború gazdasági és pénzügyi hatásai. Bp. 1915. Benkő. 86 p.
 5. Földes Béla, György Endre
 6. Ért. 1914. 322–325. p.

1. **1915** (Nyílt pályázat)
2. Kívántatik a jellemrajz története a magyar szépirodalomban
3. **Kéky Lajos** kap megbízást a téma megírására
4. A széplélek irodalmunkban. Mutatvány „A jellemrajz a magyar irodalomban” c. munkából. = Irodalomtörténeti Közlemények, 1916. 385–402. p.
A jellemzés. Bevezető fejezet „A jellemrajz a magyar szépirodalomban” c. munkához. = Budapesti Szemle, 1916. 74–110. p.
5. Badics Ferenc, Négyesy László, Voinovich Géza
6. Ért. 1915. 381–383., 443. p.

1. **1915** (Nyílt pályázat)
2. Vizsgáltassék rendszeres kísérletekkel az egyes tápláló anyagoknak és takarmányoknak befolyása a tej minőségére és mennyiségére
3. **Zaitschek Artúr** és **Szalágyi Kornél** kap megbízást a téma megírására
4. Az egyes táplálóanyagoknak és takarmányoknak befolyása a tej minőségére és mennyiségére. Nem jelent meg
5. Tangl Ferenc, Bugarszky István
6. Ért. 1915. 426–427. p.

1. **1918**
2. A nemzeti birtokpolitika követelményei hazánkban
3. Eredménytelen maradt

1. **1919** (Nyílt pályázat)
2. Kívántatik a hazai szikesek talajtani megvizsgálása és mezőgazdasági hasznosítása alapelveinek megállapítása
3. **‘Sigmond Elek** kap megbízást a téma megírására
4. A hazai szikesek és megjavítási módjuk. Bp. 1923. MTA. 303 p.
5. Mágócsy-Dietz Sándor, Schafarzik Ferenc, Tuzson János
6. Ért. 1919. 204–205. p.

1. **1919**
2. A 16 szepesi város visszacsatolásának története
3. **Divéky Adorján**
4. A Lengyelországnak elzálogosított 16 szepesi város visszacsatolása 1770-ben. [Miskolc], 1929. Szepesi Szöv. Közp. 199 p.
5. Angyal Dávid, Domanovszky Sándor
6. Ért. 1919. 196–200. p., RAL 216/1919

1. **1920** (Nyílt pályázat)
2. Kívántatik olyan mű megírása, mely Magyarország területi épségének veszélyeztetésével előállott helyzetben az ország gazdasági egységét, az elszakítani kívánt területek szerves összefüggését, az ezzel kapcsolatos gazdasági és szociálpolitikai feladatokat tárgyalja

3. **Buday László** kap megbízást a téma megírására
4. Magyarország küzdelmes évei. „A megcsonkított Magyarország” újradolgozott második kiadása. Bp. 1923. Szerző. 223 p.
5. Vargha Gyula, Thirring Gusztáv
6. Ért. 1921. 47., 218–220. p.

1. **1922** (Nyílt pályázat)
2. Mátyás király fekete seregének története
3. **Tóth Zoltán** kap megbízást a téma megírására
4. Mátyás király idegen zsoldos serege. (A fekete sereg.) Bp. 1925. Stádium. 376 p.
5. Csánki Dezső, Áldásy Antal
6. Ért. 1922. 110–111. p., RAL 634/1924, RAL 1730/1924

1. **1922**
2. Homérosz Magyarországon
3. Eredménytelen maradt

1. **1926**
2. Másodszor hirdetve az 1922. évi pályakérdés (Homérosz)
3. Eredménytelen maradt

A Lévay-díj alapítója, báró Lévay Henrik (1826–1901)

Lévay-pályázat

É. B. 1907. sept. 30.

A szövethetek
történeti fejlődése és jelenlegi állása
házánkban,
különös tekintettel a külföldre.

2. sz.

Pályázat

1907

300

Jelige:

"Owen eszméi".

Szántó Menyhért
min. osztálytanácsos

Budapest.

Az 1907. évi Lévay-pályázat nyertesének, Szántó Menyhértnek jelígés levele

ULLMANN KÁROLY-JUTALOM 1880–

Ullmann Imre és testvérei apjuk Ullmann Károly budapesti nagykereskedő elhunyt (1880. máj. 1.) alkalmából alapítványt tettek az Akadémiánál. Az Ullmann testvérek ezzel a gesztussal apjuknak még életében kinyilvánított szándékát valósították meg, melyet az 1880. máj. 4-én kelt alapítólevelükben¹ rögzítettek. Ullmann Imre által aláírt alapítólevél 3000 forint osztrák arany-járadékot biztosított az Akadémia részére, oly céllal, hogy az összeg 3 éves kamatát az Akadémia a nemzetgazdasági tudományok köréből kiírt pályakérdések megjutalmazására fordítsa. A pályakérdés kiírása a Nemzetgazdasági Bizottság javaslata, a II. osztály felterjesztése alapján az Akadémiát illette meg. A jutalomdíj csak abszolút becsű munkának ítéltető oda. Ennek hiányában a II. osztály dönt arról, hogy a pályadíj újra kitűzésre kerüljön-e vagy a következő jutalomdíj összegéhez csatoltassék.

Az alapítvány bejelentésére az 1880. máj. 21-i igazgató tanácsi² és az 1880. máj. 31-i összes ülésen³ került sor. Az összes ülés megbízása alapján a II. osztály az 1880. jún. 28-i összes ülésen nyújtotta be a jutalom szabályzat tervezetét, melyet elfogadása után az Akadémia ügyrendbe⁴ iktatott. A jutalom hirdetésére első ízben 1882-ben került sor, majd a három évenként ismétlődő és 1925-ig fennálló pályázatot mindössze két ízben koronázta siker.

1. 1882

2. Mily befolyással volt közgazdaságunkra az ágió fönnállása 1848-tól napjainkig
3. A jutalmat nem adták ki
5. Pesty Frigyes
6. RAL 508/1882

1. 1885

2. Szükséges-e a kisebb királyi haszonvételek megváltása és ha igen, mi módon eszközölhető az legcélszerűbben, mind nemzetgazdasági, mind pénzügyi szempontból
3. Eredménytelen maradt

1. 1887

2. Adassék elő az italmérési jog megváltásának jogi, gazdasági és pénzügyi szempontból legcélszerűbb módja

1 RAL 403/1880

2 RAL 158/1880

3 Ért. 1880. 98. p.

4 Ért. 1880. 105. p., RAL 125/1880

3. A jutalmat nem adták ki
 5. Láng Lajos, Tóth Lőrinc
 6. MTA Évk. XVII. 1887. 63. p., Ért. 1887. 158. p., RAL 902/1887
-
1. **1889**
 2. Magyarország közegészségi állapotának ismertetése, a bajok okai és a javulás feltevélei
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Keleti Károly, Láng Lajos, Fodor József
 6. MTA Évk. XVII. 1889. 59. p., Ért. 1889. 128. p., RAL 59/1889
-
1. **1893**
 2. Adassék elő a dunai hajózás fejlődése Magyarországon 1830 óta, fejtsenek ki annak közgazdasági jelentősége, esetleg összehasonlítva más közép-európai folyamatok viszonyaival
 3. **Szalágyi Aurél** 1893-ban megbízást kapott benyújtott művének teljes kidolgozására. A jutalmat 1895-ben kapta meg művének további finomítása mellett
 5. György Endre, Jekelfalussy József
 6. Ért. 1893. 290–291., 410–411. p., 1895. 296., 604–605. p., RAL 72/1893, RAL 404/1895
-
1. **1896**
 2. Fejtse ki a pályázó a munkásbiztosítás ügyét külföldön, törvényhozási és társadalmi szempontból, különös tekintettel Ausztriára, Németországra és Angliára
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Pólya Jakab, Ráth Zoltán
 6. Ért. 1896. 264., 337–341. p., RAL 430/1896
-
1. **1899**
 2. Fejtse ki a pályázó, alkalmazható-e sikerrel a járadék-birtokok rendszere hazai viszonyaink között
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Láng Lajos, Földes Béla
 6. Ért. 1899. 246–247., 421–422. p.
-
1. **1901**
 2. Másodszor hirdetve az 1899. évi pályakérdés
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Láng Lajos, Földes Béla
 6. Ért. 1901. 239–240. p.
-
1. **1902**
 2. Fejtsék ki a határhaszon elméletének jelenlegi állása

3. A jutalmat nem adták ki
5. Ráth Zoltán, Földes Béla
6. Ért. 1902. 284., 462–463. p.

1. **1904**
2. Másodszor hirdetve az 1902. évi pályakérdés
3. **Heller Farkas**
4. A határhaszon elmélete. Bp. 1904. Politzer. VI, 179 p.
5. Földes Béla, Ráth Zoltán
6. Ért. 1904. 238–239. p.

1. **1905**
2. Adassanak elő a különböző államokban tett újabb kísérletek parasztbirtokok alakítására és fenntartására (a járadékbirtok kérdésének kizárásával)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Láng Lajos, Vargha Gyula
6. Ért. 1905. 232–233., 502–504. p.

1. **1906**
2. Másodszor hirdetve az 1905. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. **1908**
2. Fejtsék ki a vasúti tarifák elmélete
3. A jutalmat nem adták ki
5. Földes Béla, Vargha Gyula
6. Ért. 1908. 278–280. p., RAL 662/1908

1. **1911**
2. Fejtsék ki a kisbirtokrendszer jogosultsága a jelenben és jövőben, főleg hazánkra vonatkozóan
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gaál Jenő, Bernát István
4. Ért. 1911. 243–245. p.

1. **1914**
2. Fejtsék ki a jegybankok érckészletének védelmére szolgáló intézkedések elmélete és gyakorlata
3. A jutalmat nem adták ki
5. Földes Béla, Jankovich Béla
6. Ért. 1914. 320–322., 463. p.

1. 1917

2. Fejtessék ki a jelenlegi háború befolyása a külkereskedelem alakulására
3. A jutalmat nem adták ki
5. Fellner Frigyes, Buday László
6. Ért. 1917. 295–297. p., RAL 342/1917

1. 1919

2. Másodszor hirdetve az 1917. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1921

2. A községi üzemek jelentősége közgazdasági és szociálpolitikai szempontból
3. A jutalmat nem adták ki
5. Buday László, Fellner Frigyes
6. Ért. 1921. 115–116. p.

1. 1922

2. Harmadszor hirdetve az 1917. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1923

2. Másodszor hirdetve az 1921. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Czettler Jenő, Heller Farkas
6. Ért. 1923. 74–77. p.

1. 1923

2. Fejtessenek ki a különböző elméletek, amelyek a pénz természete körül Knapp óta felmerültek
3. Eredménytelen maradt

1. 1925

2. Másodszor hirdetve az 1923. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1925

2. Másodszor hirdetve az 1923. évi (községi üzemek) pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

MAGYAR KERESKEDELMI CSARNOK SZÉCHENYI-ADOMÁNYA 1880–

A Magyar Kereskedelmi Csarnok, a magyar kereskedelmi ügy szellemi és anyagi érdekeinek előmozdítása céljából 1870-ben alapított egyesület az 1880. máj. 17-én tartott ülésén úgy határozott, hogy gróf Széchenyi István emléksobrának az akkori Ferenc József téren (ma Roosevelt tér) való felavatása alkalmából emlékalapítványt tesz. Engel József szobrászművész Széchenyi-sobrát az Akadémia ünnepélyes külsőségek között az 1880. évi nagygyűlés alkalmából leplezte le. Ennek az eseménynek a fényét emelte a Magyar Kereskedelmi Csarnok Széchenyi-adománya¹ cím alatt felajánlott alapítvány, mely Széchenyi emléke iránti kegyeletet volt hivatva kifejezni. A Magyar Kereskedelmi Csarnok adományát minden harmadik évben, ezer magyar frank jutalom mellett a kereskedelmet közvetlenül érdeklő tudományos pályázatok jutalmazására szánta.

Az Akadémia az alapítványt örömmel fogadta, melynek bejelentésére az 1880. máj. 31-i összes ülésen² került sor, s ugyanezen az ülésen a II. osztály illetve a Nemzetgazdasági Bizottság megbízást kapott a pályázat szabályainak a felállítására. A pályázat ügyrendjét³ az 1880. jún. 28-i összes ülés vitatta meg és elfogadta, hogy a kereskedelem témakörében kiírt pályakérdéseket a Nemzetgazdasági Bizottság javaslatára, a II. osztály felterjesztésére három évenként az Akadémia tűzi ki. A pályadíj csak abszolút tudományos értékű műnek ítéltető oda, ennek hiányában a pályázat a II. osztály véleményének alapján több ízben is kitűzhető. A jutalmazott mű a szerző tulajdona marad, melyet köteles egy éven belül megjelentetni s a publikáció egy példányát a Magyar Kereskedelmi Csarnok részére megküldeni. A pályadíjat első ízben az Akadémia az 1882. évi nagygyűlésen adta ki. A második pályakérdés kitűzésére 1882-ben az alapszabályoktól eltérő módon került sor. Ugyanis a pályatételt nem a II. osztály javasolta, hanem a Magyar Kereskedelmi Csarnok levélben kérte fel az Akadémiát, hogy a legközelebbi jutalomdíjat egy magyar–német, német–magyar kereskedelmi műszótár összeállítására tűzze ki. A javaslatot az Akadémia az 1882. ápr. 24-i ülésén⁴ elfogadta és egyenes megbízás útján kívánta a szótár szerkesztésére felkérni a szakembereket, továbbá egy bizottság felállítását határozta el, amely a munka tudományos, nyelvészeti és gyakorlati szempontjait volt hivatva biztosítani. Tekintettel a munkának az átlagosnál nagyobb időbeli és anyagi kihatásaira, a Magyar Kereskedelmi Csarnok egy felhívást tett közzé, melyben felkérte a kereskedelmi, pénzügyi és egyéb intézményeket, hogy anyagi hozzájárulásukkal segítsék a vállalkozás sikerét. Ez az indítvány

1 A Magy. Keresk. Csarnok Széchenyi-adománya. = Schreyer Jakob: Huszonöt év a Magyar Kereskedelmi Csarnok történetéből 1870–1895. Bp. 1895. Pesti Könyvny. 45–47. p.

2 Ért. 1880. 98. p.

3 Ért. 1880. 104–105. p., MTA ügyrendje. MTA Alm. 1881. 109–110. p.

4 Ért. 1882. 116. p.

eredménnyel járt, s megfelelő anyagi háttérrel a Kautz Gyula elnöklete alatt alakult külön bizottság (Földes Béla, Joannovics György, Török Aurél, Apáthy István, Tóth Lőrinc) elkészítette a munka tervezetét, megszervezte a gyűjtőmunkát és felkérte Ballagi Mórt és György Aladárt a szótár szerkesztésére.⁵

A további mintegy három évtizedben az ügyrend feltételeinek megfelelően kerültek a pályázatok kihirdetésére, melyeknek sikere nem hozta meg az adományhoz fűződő reményeket. A néhány pozitív eredmény mellett részben az érdeklődés, részben a pályázatok tudományos értékének hiánya jellemezte a jutalom történetét. Az utolsó jutalomkérdést 1928. évi határidővel tüzték ki, ami ugyancsak eredménytelenül zárult.

1. **1882** (Megosztva)
2. Tekintettel a monarchia kereskedelmi viszonyaira, a jelenleg fennálló forintrendszer megtartása avagy a frank- vagy márkarendszerre való áttérés mutatkozik-e szükségesnek?
3. **Schwarz Bódog és Földes Béla**
4. Schwarz Bódog: Agio-tanulmányok. Bp. 1884. Kilián. 66 p.
Földes Béla: Papírváluta és agio. Nemzetgazdaság-statisztikai vizsgálódások azoknak kutatásáról, különös tekintettel a kereskedelmi forgalomra. Bp. 1883. Kilián. VII, 154 p.
5. Kerkapoly Károly, Matlekovits Sándor, Kautz Gyula
6. MTA Évk. XVI. 1882. 52. p., Ért. 1882. 170. p.

1. **1887** (Egyenes megbízás)
2. Készíttessék egy német–magyar, magyar–német kereskedelmi műszótár
3. **Ballagi Mór–György Aladár**
4. Kereskedelmi szótár. 1. köt. Német–magyar rész. VIII, 381 p. 2. köt. Magyar–német rész. 389 p. Bp. 1887. MTA.
5. Kautz Gyula, Földes Béla, Joannovics György, Török Aurél, Apáthy István, Tóth Lőrinc
6. Ballagi Mór–György Aladár: Kereskedelmi szótár. 1. köt. Előszó. Bp. 1887. MTA. I–VIII. p.

1. **1893**
2. Állapíttassék meg, vajon a forgalom mai viszonyai között szükséges-e a közvetítő kereskedés és ha igen, mily szerepe jut a termelés és fogyasztás kiegyenlítésében és az egészséges forgalom biztosításában?
3. Eredménytelen maradt

1. **1895**
2. Másodszor hirdetve az 1893. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

⁵ Ballagi Mór–György Aladár: Kereskedelmi szótár. Előszó. I. p.

1. 1898

2. A kicsiben való (detail) kereskedés különböző alakjainak – nagy áruraktárak, kis üzletek, házalás – versenye egymás közt s a fogyasztási szövetkezetekkel, s e verseny közgazdasági és szociálpolitikai következménye
3. A jutalmat nem adták ki
5. György Endre, Gaál Jenő
6. Ért. 1898. 254–255. p.

1. 1900

2. Melyek a cheque-forgalom fejlődésének feltételei? A cheque-rendszer miért nem hódított eddig hazánkban nagyobb tért s mi módon lehetne fejlődését előmozdítani?
3. **Halász Sándor**
4. A cheque-rendszer és fejlesztése Magyarországon. Bp. 1900. Athenaeum. VIII, 256 p.
5. Földes Béla, Gaál Jenő
6. Ért. 1900. 270–271., 483–487. p., RAL 211/1900

1. 1902

2. Másodszor hirdetve az 1898. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vargha Gyula, Láng Lajos
6. Ért. 1902. 282–283., 458–462. p.

1. 1905

2. Fejtsék ki a legtöbb kedvezményi záradék (legkedvezettebb nemzet záradéka) kérdésének jelenlegi állása és jelentősége a vámpolitikában
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kautz Gyula, Láng Lajos
6. Ért. 1905. 234–235., 500–501. p.

1. 1905

2. Fejtsék ki a nemzetközi fizetési mérleg elmélete
3. Eredménytelen maradt

1. 1907

2. Másodszor hirdetve az 1905. évi pályakérdés (kedvezményi záradék)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Földes Béla, Láng Lajos
6. Ért. 1907. 385. p.

1. 1912 (Megosztva)

2. Fejtsenek ki a kereskedelmi alkalmazottak jogi és társadalmi helyzetének javítására szolgáló intézmények
3. **Kreutzer Lipót és Rácz Lajos**

4. Kreutzer Lipót: A munkaviszony a kereskedelemben. Könyv a magántisztviselőkéről. Bp. 1912. Franklin. 216 p.
Rácz Lajos: Kereskedelmi szociálpolitika. A kereskedelmi alkalmazottak jogi, gazdasági és társadalmi helyzete. Debrecen, 1913. Városi ny. 278 p.
5. Földes Béla, Matlekovits Sándor
6. Ért. 1912. 291–295. p.

1. **1915**
2. Fejtsék ki a kereskedelmi oktatásügy jelenlegi állapota Magyarországon és külföldön és ismertessenek az ezen téren szükséges reformok
3. **Vincze Frigyes**
4. A kereskedelmi oktatásügy mostani állapota Magyarországon és külföldön
5. Gaál Jenő, Matlekovits Sándor
6. Ért. 1915. 412–414. p.

1. **1916**
2. Ismertetendő a valutaviszonyok alakulása a jelenlegi háborúban az érdekelt államokban
3. Eredménytelen maradt

1. **1918**
2. Fejtsék ki a kereskedelmi mérleg elmélete
3. Eredménytelen maradt

1. **1922**
2. Fejtsék ki a hatósági ármegállapítás közgazdasági hatása
3. Eredménytelen maradt

1. **1924 (Nyílt pályázat)**
2. Fejtsék ki a háború hatása a külkereskedelem alakulására
3. **Saile Tivadar Antal** tervrajza alapján a bírálók nem adtak megbízást a téma kidolgozására
5. Fellner Frigyes, Kovács Ferenc
6. Ért. 1924. 186. p.

1. **1924 (Nyílt pályázat)**
2. Fejtsék ki Magyarország és a szabadkereskedelem kérdése
3. Eredménytelen maradt

1. **1925**
2. Másodszor hirdetve az 1922. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Fellner Frigyes, Czettler Jenő
6. Ért. 1925. 178. p., RAL 1000/1925

1. **1928**
2. Harmadszor hirdetve az 1922. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

A Magyar Kereskedelmi Csarnok Széchenyi István szobrának (Engel József alkotása) az akkori Ferenc József téren való felavatása alkalmából tette emlékalapítványát, 1880

670084

A MAGYAR HATÁROZÓK.

279

A M. TUD. AKADÉMIÁTÓL LUKÁCS KRISZTINA-FÉLE JUTALOMMAL
KITÜNTETETT PÁLYAMUNKA.

IRTA

SIMONYI ZSIGMOND

EGYETEMI TANÁR

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA S A FINN IRODALMI TÁRSASÁG I. TAGJA.

ELSŐ KÖTET.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1888.

Simonyi Zsigmondnak a Lukács Krisztina-alapítványból 1885-ben jutalmazott műve

LUKÁCS KRISZTINA-JUTALOM 1881–

Lukács Móric (1812–1881) publicista, reformpolitikus, az MTA tiszteleti tagja az 1877. máj. 28-án kelt végrendeletében 20 000 forint alapítványi tőkét hagyott az Akadémiára. Az alapítványi összeget tudományos célra, pályakérdések jutalmazására szánta, mely jutalommal az 1874-ben elhunyt feleségének Birly Krisztinának emlékét kívánta megörökíteni.

Az 1881. nov. 5-én elhunyt Lukács Móric végrendeletének az Akadémiát érintő pontja¹ az 1881. dec. 19-i összes ülésen volt napirendi téma. Az alapító elképzelése az volt, hogy a 20 000 forintos tőke kamatai évenként Lukács Krisztina-jutalom cím alatt kerüljön kiosztásra, s a jutalom csak abszolút becsű művet illessen meg. A jutalom részletes szabályzatát az 1882. jan. 26-i igazgatósági ülés² és az 1882. jan. 30-i összes ülés³ ismertette, mely szerint az Akadémia minden évben 1000 forint jutalomdíjat tűz ki, felváltva minden esztendőben más-más tudomány köréből vett kérdés megoldására. A tudományterületek, s azok sorrendje a következő volt: széptudomány, nyelvtudomány, történeti tudomány, társadalmi tudomány, bölcslelettudomány, természettudomány és matematikai tudomány. Így tehát az Akadémia valamennyi osztálya érdekelve volt a Lukács Krisztina-jutalomban, s a soron lévő tudományszaknak megfelelően vettek részt az osztályok a tudományos feladatok formulázásában és elbírálásában. Az eredménytelenül záruló pályázatok esetén az Akadémia döntött arról, hogy a sikertelen pályakérdést újra kitűzzék-e vagy a legközelebbi alkalommal, amikor ugyanazon tudományszak következik, kettős jutalom kiadására kerüljön-e sor. Amennyiben a megfelelő színvonal híján a kettős jutalom sem adható ki, akkor a jutalomösszeg az Akadémia alaptőkéjét növeli.

Az ügyrendbe⁴ iktatott szabályok alapján a Lukács Krisztina-jutalmat 1883-ban hirdették meg először 1884. évi határidővel. A mintegy négy évtizeden át fennálló alapítványi jutalom hirdetésében a zárt és nyílt pályázatok váltották egymást, de az esetek nagy részében az alapító nemes szándéka nem hozta meg a remélt eredményt. Sok esetben az egyes témák kidolgozására adott megbízások nem készültek el, illetve a pályamunkák nem jutottak el a publikálás stádiumáig. Viszonylagosan a nyelvtudományi kérdések voltak sikeresek, melyeknek nyomán alapvető, ma is kézikönyvként használt nyelvészeti munkák kerültek ki olyan tudósok kezéből mint Simonyi Zsigmond, Balassa József, Munkácsi Bernát, Kunos Ignác, Melich János és Gombocz Zoltán. A jutalom 1924-ben került utoljára kihirdetésre.

1 Ért. 1881. 240. p., RAL 1198/1881

2 Ért. 1882. 17. p.

3 Ért. 1882. 20. p.

4 MTA ügyrendje. MTA Alm. 1883. 119–120. p.

1. **1884**
 2. Kazinczy Ferenc élete és munkái
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1885**
 2. Kifejtendő a magyar nyelv egész életében (a régi és új irodalomban és a nép nyelvén) hogyan szerepelnek a mondat határozó részei. Tekintetbe veendőek egyéb nyelvek analóg szerkezetei, s különös figyelem fordítandó e részben a rokon nyelvekre, s azon nyelvekre is, melyek a mienknek fejlődésére befolytak
 3. **Simonyi Zsigmond**
 4. A magyar határozók. I/1–2–II. köt. Bp. 1888–1895. MTA. 456, 462 p.
 5. Hunfalvy Pál, Szarvas Gábor, Lehr Albert
 6. MTA Évk. XVII. 1885. 51. p., Ért. 1885. 144. p., 1890. 577–579. p., RAL 1030/1885
-
1. **1885**
 2. Másodszor hirdetve az 1884. évi pályakérdés
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1886**
 2. Harmadszor hirdetve az 1884. évi pályakérdés
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1886**
 2. Adassék elő Magyarország egyes területei megszerzésének, elvesztésének és visszakapcsolásának története
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1887**
 2. Az állami vállalkozás méltatása, szemben a magán, de különösen a részvénytársulati vállalkozással. A munka ne szorítkozzék kizárólag a pénzügyi eredményekre, hanem méltassa a különböző vállalkozási módok közgazdasági, forgalmi és humanitárius előnyeit is, a hazai tapasztalatok mellett a külföldieket is felkarolván
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1888**
 2. Kíváncsít a nevezetesebb lélektani elméletek történelmi kifejlődésének kritikai ismertetése
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1889**
 2. Másodszor hirdetve az 1886. évi pályakérdés (Magyarország egyes területei)
 3. Eredménytelen maradt

1. **1890** (Nyílt pályázat)
 2. Adassék elő gróf Zrínyi Miklós költő élete és munkái
 3. **Kanyaró Ferenc** kapott megbízást a téma kidolgozására
 4. Gróf Zrínyi Miklós költő élete és munkái
 5. Szilády Áron, Salamon Ferenc
 6. Ért. 1890. 300. p., RAL 73/1890, RAL 243/1890
-
1. **1891**
 2. Kíváncsít az 1831-ig a Magyar Tudományos Akadémia tényleges megalapításáig magyar nyelven megjelent természettudományi munkák és értekezések beható tárgyi és nyelvi megismertetése és önálló becsű irodalomtörténeti méltatása, különös tekintettel a műnyelv fokozatos kifejlődésére
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1891**
 2. Kíváncsít a matematika vagy a matematikai fizika egy oly fejezetének monográfia jellegű tárgyalása, melynek az utolsó évtizedek tudományos haladásában fontosabb szerep jutott
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Kőnig Gyula, Réthy Mór, Fröhlich Izidor
 6. Ért. 1891. 302., 381–384. p.
-
1. **1893**
 2. Kíváncsít egy tüzetes magyar hang- és alaktan nyelvtörténeti alapon. Részletesen tárgyalandók a hang- és alaktan történeti változásai a legrégebb nyelvemlékektől egész a mai korig, mindig az eredeti források felhasználásával
 3. **Simonyi Zsigmond–Balassa József**
 4. Tüzetes magyar nyelvtan történelmi alapon. I. köt. Magyar hangtan és alaktan. Bp. 1896. MTA. XVI, 734 p.
 5. Lehr Albert, Szinnyei József, Szarvas Gábor
 6. Ért. 1893. 287–288., 356. p., RAL 88/1893
-
1. **1894**
 2. Másodszor hirdetve az 1891. évi pályakérdés (Magyar nyelven megjelent természettudományi munkák)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1894**
 2. Kíváncsít Magyarország emlős faunájának megírása, az emlősök anatómiájából annyit vévén föl, amennyi a fajok megállapítására és a biológiai viszonyok megértésére szükséges
 3. Eredménytelen maradt

1. **1895**
 2. Másodszor hirdetve az 1891. évi pályakérdés (matematika, matematikai fizika)
 3. **Suták József**
 4. A fény elektromágnességi elmélete. Bp. 1895.
 5. Kőnig Gyula, Fröhlich Izidor, Rados Gusztáv
 6. Ért. 1895. 297–301. p., RAL 32/1895
-
1. **1895**
 2. Adassék elő a szlavón (tótországi) bánság és bánok története a XVIII. század végéig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1895**
 2. Kíváncsát a magyar önkormányzat történeti fejlődése, s koronkénti szervezete Szent Istvántól V. Ferdinándig
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Concha Győző, Hajnik Imre
 6. Ért. 1895. 295., 379–381. p., RAL 404/1895
-
1. **1895** (Nyílt pályázat)
 2. Kíváncsát az algebra egyik fontos fejezete, mely már önálló tudománynak tekinthető, a lineár helyettesítések elméletéből kiindulva különösen a bilineár és négyzetes alakok vizsgálatával foglalkozik és nagyjelentőségű alkalmazásokra talál nemcsak az egyenletek elméletében, hanem a matematikának nem egy, látszólag távolabb álló fejezetében is
 3. **Rados Gusztáv** kapott megbízást a téma megírására
 4. Indukált lineár helyettesítések. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 1898. 378–398. p.
 5. –
 6. –
-
1. **1897**
 2. Kíváncsát az újabb ismerettani elméletek kritikai ismertetése Kanttól kezdve
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Böhm Károly, Alexander Bernát
 6. Ért. 1897. 246–247., 368–402. p., RAL 666/1897
-
1. **1898**
 2. Kíváncsát a magyar lírai költészet története 1867-ig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1900**
 2. Kíváncsát a magyar nyelv török elemeit tárgyzó munka
 3. A jutalmat nem adták ki

5. Kuun Géza, Kunos Ignác, Munkácsi Bernát

6. Ért. 1900. 266–267., 432–440. p.

1. **1900**

2. Adassék elő Moldva- és Oláhország függő viszonya Magyarországhoz, illetőleg Erdélyhez, Nagy Lajos király korától a belgrádi békéig (1739)

3. Eredménytelen maradt

1. **1901**

2. B. Eötvös Józsefnek a magyar jog- és államtudományok fejlődésére gyakorolt hatása

3. Eredménytelen maradt

1. **1902** (Nyílt pályázat)

2. A magyar nyelv török elemei

3. **Munkácsi Bernát és Kunos Ignác** kapott megbízást a téma megírására. (Munkácsi Bernát és Kunos Ignác lemondanak a megbízásról – RAL 19/1907)

4. Rövidített formában a téma megjelent: Adalékok a magyar nyelv régi török és mongol elemeihez. = Nyelvtudományi Közlemények, 1902. 271–302., 369–398. p.

5. Kuun Géza, Vámbéry Ármin, Szinnyei József

6. Ért. 1902. 277., 390–404. p., RAL 272/1902

1. **1902** (Nyílt pályázat)

2. Ajánlkozás kívántatik a kémia körébe vágó valamely fontosabb kérdés megoldását célzó vizsgálatok tervezete

3. **Bugarszky István és 'Sigmond Elek** kapott megbízást a téma megírására

4. Bugarszky István: A közeg befolyása a reactionsebességre és a chemiai egyensúly állapotára. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 1905. 417–483. p.

'Sigmond Elek: A könnyen átsajátítható phosphorsav jelentősége és meghatározása talajaink trágyaszükségletének megállapítása céljából. Bp. 1906. MTA. 158 p.

5. Wartha Vince, Lengyel Béla, Ilosvay Lajos

6. Ért. 1902. 287. p., 1905. 243–246. p., RAL 272/1902, RAL 207/1905

1. **1903**

2. Másodszor hirdetve az 1898. évi pályakérdés

3. A jutalmat nem adták ki

5. Gyulai Pál, Hegedűs István, Endrődi Sándor

6. Ért. 1903. 292–293. p., RAL 651/1903, RAL 679/1903

1. **1904**

2. A lélektan története Wolfftól napjainkig

3. A jutalmat nem adták ki

5. Pauer Imre, Böhm Károly, Alexander Bernát

6. Ért. 1904. 237–238. p., 427–435. p., RAL 296/1904

1. 1905

2. Bolyai János születésének 100. évfordulója alkalmából pályázat hirdettetik oly munkára, mely a szakirodalom gondos és rendszeres felhasználásával az abszolút geometriát tárgyalja
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kőnig Gyula, Réthy Mór, Rados Gusztáv
6. Ért. 1905. 242–243. p.

1. 1905

2. Harmadszor hirdetve az 1898. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Riedl Frigyes, Négyesy László, Széchy Károly
6. Ért. 1905. 230. p., RAL 347/1905

1. 1906 (Nyílt pályázat)

2. Kíváncsatik próbadolgozat a magyar etimológiai szótárból. A dolgozat foglalja magában az alapul szolgáló elvek rövid kifejtését, azonkívül az A betűn kezdődő szavak eredetét. Fő feladat az eddig megállapított szófejtések szabatos és kritikai összeállítása
3. **Melich János és Gombocz Zoltán** kapott megbízást a téma megírására, illetve a teljes etimológiai szótár elkészítésére
4. Magyar etymologiai szótár. Lexicon critico-etymologicum linguae hungaricae. A–G. Bp. 1911–1944. MTA.
5. Simonyi Zsigmond, Szinnyi József, Asbóth Oszkár
6. Ért. 1906. 196–197., 452–467. p., RAL 566/1906

1. 1907 (Nyílt pályázat)

2. Írassék meg eredeti kútfőkből, levéltári kutatások alapján a magyar szarvasmarha kereskedelem története a XV. század vége óta a XVIII. század közepe tájáig
3. **Takáts Sándor** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A mű nem készült el (MTA Emlékbesz. XXII/16. 59., 113. p.), egy részlet „A magyar tőzsérek és kereskedők pusztulása” címmel megjelent: Takáts Sándor: Szegény magyarok. Bp. 1927. Genius. 129–247. p.
5. Tagányi Károly
6. Ért. 1907. 383–384., 754–759. p.

1. 1908 (Nyílt pályázat)

2. Dolgoztassék ki az agrárpolitika rendszere, különös tekintettel hazai viszonyainkra
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gaál Jenő
6. Ért. 1908. 274–277. p.

1. **1909** (Nyílt pályázat)
 2. Ajánlkozás kívántatik, mely a biológiai tudományok körébe vágó valamely fontosabb kérdésnek megoldását célzó vizsgálatok tervezetét tartalmazza
 3. **Entz Géza** kapott megbízást a téma kidolgozására
 4. A hazai Peridineak morfológiája és biológiája
 5. Klein Gyula, Daday Jenő, Tangl Ferenc
 6. Ért. 1909. 279–280. p., RAL 302/1909
-
1. **1910** (Nyílt pályázat)
 2. Másodszor hirdetve az 1908. évi pályakérdés
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Gaál Jenő, Bernát István
 6. Ért. 1910. 276–277. p., RAL 3/1910
-
1. **1911**
 2. Az erkölcsi értékfogalom történeti és kritikai tárgyalása
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Pauer Imre, Böhm Károly
 6. Ért. 1911. 241. p.
-
1. **1911**
 2. Kívántatik a szakirodalom gondos és rendszeres felhasználásával a Fourier-féle sorok elméletének monográfia szerű tárgyalása
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1913**
 2. Kívántatik a középkori szobrászat méltatása
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1914** (Nyílt pályázat)
 2. Kívántatik a középkori Szlavónia területi kialakulásának és intézményeinek tárgyalása
 3. **Oslay Ferenc** kapott megbízást a téma megírására
 4. A középkori Szlavónia területi kialakulása és intézményei
 5. Csánki Dezső, Karácsonyi János
 6. Ért. 1914. 325–326. p.
-
1. **1914**
 2. Szociálpedagógiai törekvések a XIX. században
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1915**
 2. Másodszor hirdetve az 1911. évi pályakérdés (erkölcsi értékfogalom)
 3. A jutalmat nem adták ki

5. Fináczy Ernő, Pauler Ákos

6. Ért. 1915. 414–424. p.

1. **1915**

2. Kívántatik magyar mondattan történeti alapon

3. **Simonyi Zsigmond**

4. Magyar mondattan történeti alapon. Kéziratban maradt, MTA Kézirattár 1–1929/30. sz. jelzet alatt. 1945 után a kézirat elveszett

5. Szinnyei József, Tolnai Vilmos, Négyesy László

Ért. 1915. 371–381. p., 1916. 746. p., 1917. 65–66. p., RAL 823/1916, RAL 876/1916

1. **1916**

2. Másodszor hirdetve az 1911. évi pályakérdés (Fourier-féle sorok)

3. A jutalmat nem adták ki

5. Kürschák József, Fejér Lipót

6. Ért. 1916. 483–492. p.

1. **1916 (Nyílt pályázat)**

2. Ajánlkozás kívántatik, mely a kémia körébe tartozó valamely fontosabb kérdésnek megoldását célzó vizsgálatok tervezetét tartalmazza

3. **Mauthner Nándor–Ruzitska Béla** kap megbízást a téma megírására

4. Mauthner Nándor: A glükosidák előállítása synthesissel. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 1922. 117–123. p.

Rizitska Béla: Organikus festőanyagok absorpció-spektrumos vizsgálata és kimutatása. = Magyar Chemikusok Lapja, 1913. 85–88., 102–104., 114–117. p.

5. Bugarszky István, Buchböck Gusztáv, Winkler Lajos, Ilosvay Lajos

6. Ért. 1916. 493–495. p., 1918. 263–265. p., 1919. 206–207. p.

1. **1917 (Nyílt pályázat)**

2. Kívántatik oly munka, mely a szakirodalom gondos és módszeres felhasználásával a matematika valamely fontos, modern fejezetét rendszeresen tárgyalja

3. **Riesz Marcel** kapott megbízást a téma megírására

4. A trigonometriai sorok elmélete

5. Kürschák József, Fejér Lipót, Beke Manó

6. Ért. 1917. 325. p.

1. **1918**

2. Hegel filozófiájának hatása az újabb műbölcséletre és kritikára, különösen a magyar irodalom terén

3. Eredménytelen maradt

1. **1919 (Nyílt pályázat)**

2. A magyar irodalmi nyelv fejlődésének története a nyelvújításig

-
3. **Trócsányi Zoltán** kapott megbízást a téma kidolgozására
 4. A magyar irodalmi nyelv fejlődéstörténete Kazinczy Ferencig. Tervezet
 5. Simonyi Zsigmond, Tolnai Vilmos, Melich János
 6. Ért. 1919. 174–176. p., RAL 259/1919
-
1. **1920**
 2. A magyar népi építészet eredete és jelleme
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1921** (Nyílt pályázat)
 2. A tótság letelepedése Magyarországon a középkorban
 3. **Mályusz Elemér** kapott megbízást a téma kidolgozására
 4. Turóc megye kialakulása. Bp. 1922. Budavári Tud. Társ. IX, 196 p.
 5. Hóman Bálint, Domanovszky Sándor
 6. Ért. 1921. 104–106. p., RAL 1595/1921
-
1. **1922**
 2. A szindikalizmus elvei és szervezkedési javaslatai, kapcsolatban a bolsevizmussal
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1923** (Nyílt pályázat)
 2. A fenomenológia történeti és kritikai vizsgálata
 3. **Somogyi József** kapott megbízást a téma kidolgozására
 4. A fenomenológia történeti és kritikai vizsgálata. Bp. 1926. Budavári Tud. Társ. 144 p.
 5. Pauler Ákos, Kornis Gyula
 6. Ért. 1923. 77–78. p., 1926. 132–133. p.
-
1. **1924**
 2. Az utóbbi évek valutaromlására vonatkozó elméletek kritikai ismertetése
 3. Eredménytelen maradt

BÜK LÁSZLÓ-JUTALOM 1882–

Felsőpulyai Bük László (1808–1886), Bihar megyei földbirtokos az 1882. ápr. 15-én kelt alapítólevelében¹ a tulajdonában lévő tótii (Bihar m.) 320 holdnyi erdejét az Akadémia rendelkezésére bocsátotta azzal a céllal, hogy azt az Akadémia adja el, s az így befolyt tőke, valamint annak kamatai történeti monográfiák jutalmazását szolgálják.

Az alapítványt az Igazgató Tanács 1882. ápr. 23-i ülése, valamint az 1882. ápr. 24-i összes ülés ismertette. Elfogadva Bük László ajánlatát az Igazgató Tanács megbízta az Akadémia elnökségét, hogy a birtok átvétele és eladása ügyében tegye meg a szükséges intézkedéseket. A felajánlott erdőbirtokról Lipovniczky Sándor cs. k. kamarás, a váradi püspöki uradalom kormányzója adott szakvéleményt,² melyet az Akadémia tudomásul vett és egyben megbízta a szakértőt a birtok átvételének és eladásának lebonyolításával. 1883 elején megtörtént a tótii erdőbirtoknak az Akadémia javára való telekkönyvi bejegyzése és ezzel egyidejűleg napirendre került a birtok értékesítése. Az 1885. ápr. 27-i összes ülés³ tett jelentést az erdőbirtok eladásáról. A 7500 forintos vételárból 500 forint a birtok kezelésével, az eladás lebonyolításával kapcsolatos kiadásokat fedezte, s a fennmaradó 7000 forint képezte a Bük-alapítvány céljait, mely tőkének a 3 évenkénti kamata szolgált a történeti monográfiák jutalomdíjaként.

Az 1885. jún. 22-i összes ülés⁴ intézkedett az alapítvány szabályzatának az elkészítéséről. A II. osztály által beterjesztett ügyrendi javaslat⁵ megfelelt az alapítólevél kívánalmainak. Bük László adománylevelében kifejtette, hogy jeles történetíróink (Horváth Mihály, Szalay László) már „hazánk egyetemes történetének körvonalait nagy műveikben már elkészíték”, a soron következő feladat az, hogy az egyes korszakok részletesen, monográfiák alakjában kerüljenek feldolgozásra. Az alapítólevél a kitűzendő monográfiák témáját és sorrendjét⁶ kötelező érvénnyel az alábbiak szerint határozta meg:

1. A Hunyadiak kora folytatásául II. Ulászló és II. Lajos kora a mohácsi vészig;
2. Magyarország három részre osztásának története egy pontos földabrosszal, mely hazánk akkori térképét ábrázolja;
3. A protestantizmus behozatalának, megalakulásának, fejlődésének története Magyarországon, Erdélyben és a hódoltságban a XVI. és XVII. században a szatmári békéig,

1 Ért. 1882. 111–112. p., RAL 399/1882

2 Ért. 1882. 111–112. p.

3 Ért. 1885. 81. p.

4 Ért. 1885. 162. p.

5 Ért. 1886. 15. p.

6 Ért. 1882. 112. p.

tekintettel az iskolázás történetére, s egyszersmind annak kitüntetésére, hogy a szabad vallásgyakorlat hogyan fejlődött a három különböző területen;

4. Erdély históriája a nemzeti fejedelmek alatt, tekintettel művelődéstörténetére;
5. A török uralkodás története hazánkban;
6. Magyarország története a XVI. században a mohácsi vésztől a bécsi békéig;
7. Magyarország története a XVII. században a bécsi békétől a karloviczi békéig;
8. A Rákóczi-felkelés története;
9. Magyarország és Erdély története II. József trónraléptéig.

Az alapító által felvázolt monográfia ciklust az Akadémia változtatás nélkül ügyrendbe iktatta, továbbá kimondta, hogy a jutalom csak abszolút becsű műnek adható ki. Amennyiben a pályázat sikertelen marad, mindaddig újra kitűzendő, amíg a jutalomhirdetés eredményre vezet. A minden három évben kitűzendő jutalom összege 1000 forint. A monográfiák megírására kitűzött pályázatok történhetnek jelíges vagy nyílt pályázatok illetve egyenes megbízás útján. Az egyenes megbízást a II. osztály adja a Történelmi Bizottság javaslata alapján. A jutalmazott munka a szerző tulajdona marad. Az 1886. jan. 25-i összes ülés a javaslatot elfogadva a fentieket ügyrendbe⁷ iktatta.

Az alapító szándéka értelmében, miután a kilenc történelmi monográfia elkészült, a tudományos munkák pártolására szánt egész alapítványi összeggel végleg és teljesen az Akadémia rendelkezik.⁸ Ennek a lehetőségnek a realizálására azonban már nem került sor, mivel az Akadémia kedvezőtlen anyagi körülményei nem tették lehetővé a Bük-jutalom kiírását.

A Bük-alapítvány impozáns történelmi tematikáját nem kísérte siker. Az alapszabály szerint előírt mind a kilenc téma ugyan kihirdetésre került, volt olyan téma, ami hatszor is, de végül az alapítványból mindössze 2 történelmi monográfia látott nyomtatásban napvilágot. A jelíges pályázatok mellett részben nyílt pályázaton benyújtott tervezet alapján, illetve tervezet nélkül egyenes megbízás útján kérték fel a szakembereket a kiírt pályázat megírására, de ezek egy részében nemcsak, hogy nem kerültek kiadásra a művek, hanem azok meg sem születtek. Mindezeket a körülményeket igazolja az a felmérés,⁹ mely a Történelmi Bizottság határozata alapján készült a Bük-alapítvány eredményéről, a megbízások állásáról, s amelyet a Bizottság az 1921. márc. 7-i ülésén ismertetett. Nyilván az anyagi körülmények mellett, a pályázat sikertelensége is hozzájárult ahhoz, hogy a kilenc téma kihirdetése után 1918-ban a Bük alapítványi jutalom további kiírására nem került sor.

1. **1887** (Nyílt pályázat)
2. A Hunyadiak kora folytatásául II. Ulászló és II. Lajos kora a mohácsi vészig
3. **Fraknói Vilmos** kapott megbízást a téma megírására
4. A Hunyadiak és a Jagellók kora. 1440–1526. Bp. 1896. Athenaeum. 694 p.
5. Hajnik Imre
6. Ért. 1887. 158. p., RAL 852/1887

⁷ MTA ügyrendje. MTA Alm. 1887. 121–123. p.

⁸ Ért. 1882. 112. p.

⁹ RAL 398/1921

1. **1889**
2. Kíváncsi Magyarország három részre osztásának története, egy pontos földabrosz-szal, mely hazánk akkori képét ábrázolja
3. Eredménytelen maradt

1. **1890**
2. Másodszor hirdetve az 1889. évi pályakérdés
3. **Acsády Ignác** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Magyarország három részre osztásának története. 1526–1608. Bp. 1897. Athenaeum. 680 p.
5. Károlyi Árpád, Szilágyi Sándor
6. Ért. 1890. 305. p., 1897. 247., 427–431. p.

1. **1891**
2. Kíváncsi a protestantizmus behozásának, megalakulásának, fejlődésének története Magyarországon, Erdélyben és a hódoltságban a XVI. és XVII. században, a szatmári békéig, tekintettel az iskolázás történetére s egyszersmind annak kitüntetésével, hogy a szabad vallásgyakorlat hogyan fejlődött a három különböző területen
3. Eredménytelen maradt

1. **1894** (Nyílt pályázat)
2. Másodszor hirdetve az 1891. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. **1896** (Egyenes megbízás)
2. Harmadszor hirdetve az 1891. évi pályakérdés
3. **Zsilinszky Mihály** kapott megbízást a téma megírására
4. A mű nem készült el (Ért. 1925. 382. p., RAL 398/1921)

1. **1897**
2. Adassék elő Erdély históriája a nemzeti fejedelmek alatt, tekintettel a művelődés történetére
3. Eredménytelen maradt

1. **1898**
2. Másodszor hirdetve az 1897. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. **1899** (Egyenes megbízás)
2. Harmadszor hirdetve az 1897. évi pályakérdés
3. **Komáromy András** kapott megbízást a téma megírására
4. A mű nem készült el (RAL 398/1921)

1. **1900** (Nyílt pályázat)
2. Adassék elő a török uralkodás története hazánkban
3. Eredménytelen maradt

1. **1903** (Nyílt pályázat)
2. Másodszor hirdetve az 1900. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. **1906** (Nyílt pályázat)
2. Harmadszor hirdetve az 1900. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Borovszky Samu, Tagányi Károly
6. Ért. 1906. 198. p.

1. **1909** (Nyílt pályázat)
2. Negyedszer hirdetve az 1900. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Borovszky Samu, Tagányi Károly
6. Ért. 1909. 273–275. p.

1. **1911** (Nyílt pályázat – egyenes megbízás)
2. Adassék elő Magyarország története a XVI. században, a mohácsi vésztől a bécsi békéig
3. A nyílt pályázat jutalmát nem adták ki, **Ballagi Aladár** kapott egyenes megbízást a téma megírására
4. A mű nem készült el (RAL 398/1921)
5. MTA Történelmi Bizottság
6. Ért. 1911. 240–241. p.

1. **1914**
2. Magyarország története a XVII. században a bécsi békétől a karloviczi békéig
3. Eredménytelen maradt. A pályakérdést nem írták ki újra, hanem **Lukinich Imre** kapott egyenes megbízást a téma megírására
4. A mű nem készült el (RAL 398/1921)

1. **1917** (Nyílt pályázat)
2. Ötödször hirdetve az 1900. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. MTA Történelmi Bizottság
6. Ért. 1917. 297–298. p.

1. **1917** (Egyenes megbízás)
 2. A Rákóczi-felkelés története, és Magyarország és Erdély története a szatmári békétől II. József trónraléptéig
 3. A Rákóczi-felkelés c. téma megírására **Márki Sándor** kapott megbízást; Magyarország és Erdély története a szatmári békétől II. József trónraléptéig c. téma megírására **Marczali Henrik** kapott megbízást
 4. A művek nem készültek el (Márki- emlékkönyv. Kolozsvár, 1927. 22. p., RAL 398/1921)
 5. MTA Történelmi Bizottság
 6. Ért. 1917. 297–298. p.
-
1. **1918** (Nyílt pályázat)
 2. Hatodszor hirdetve az 1900. évi pályakérdés
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1919** (Egyenes megbízás)
 2. Hetedszer hirdetve az 1900. évi pályakérdés
 3. Eredménytelen maradt, ezért egyenes megbízást kapott **Takáts Sándor** a téma megírására
 4. A mű nem készült el (MTA Emlékbesz. XXII/16. 113. p.)
 5. MTA Történelmi Bizottság
 6. Ért. 1919. 202. p.

FARKAS–RASKÓ-PÁLYÁZAT 1882–*

Farkas István 1848/49-es honvédtiszt, később ügyvéd, pécsi lakos 1877. febr. 21-én kelt végrendeletének¹ 8. pontja a következőkről intézkedett: „A pesti M. T. Akadémia számára adassék, Farkas–Raskó alapítvány címe alatt, két ezer forint; ennek címén hirdetessék évenként pályázat egy hazafias költeményre, és a begyülemelő hazafias költemények közül a műbeccsel bíró leghazafiasabbnak pályadíj adassanak ki a kamatok minden év április 6-án.” Saját nevének megörökítése mellett feleségének, Raskó Celestinnek kívánt emléket állítani alapítványával, s a jutalom kiadásának dátuma is neje nevenapjával van összefüggésben.

Az alapítványi összeg 1882-ben befizetésre került, s az I. osztály az 1882. máj. 22-i összes ülésen² terjesztette elő javaslatát a Farkas–Raskó-jutalom ügyében. Az ennek alapján elfogadott alapszabályt az összes ülés ügyrendbe³ iktatta. A minden évben hazafias költeményre kitűzendő pályázat műfaja lehet himnusz, óda, elégia, dal, ballada, költői beszély, tanköltemény vagy szatíra. A jutalom csak önálló becsű műnek adható ki, sikertelenség esetén a pályadíj az Akadémia tőkéjét növeli. A jutalmazott mű a szerző tulajdona marad, amelyet önállóan vagy valamely folyóiratban kiadni köteles.

Az először 1883-ra meghirdetett jutalmat az évek során mindössze 8 esetben díjazta a bíráló bizottság, jóllehet a párhuzamosan futó költői pályázatok (Nádasdy-jutalom, Bulyovszky-jutalom) ellenére, a jutalomra aspiráló résztvevők száma lankadatlanul igen magas volt. A probléma a színvonalban volt keresendő, a pályázat évről-évre mindjobban elsekélyesedett. Voinovich Géza írta az 1911. évi Farkas–Raskó-pályázat bírálói jelentésében: „A szépirodalmi pályázatok általában divatjukat múlták, s ez a viszonyok természetes következménye. Az újságok és folyóiratok eleve lekötik minden jobb író munkásságát... Oly műfajoknál, melyek a sajtóban is helyet találnak, számottevő író ritkán lép a pályázat kerülő útjára... a verspályázatokat kezdő szárnypróbálgatások lepik el.”⁴ A Farkas–Raskó pályázatot értékelő bírálók véleménye évről-évre egybehangzó, negatív színezetű volt, melyből példaként egy összefoglaló vélemény Tolnai Vilmos tollából az 1912. évi pályázati jelentésből: „Elcsépelte vagy alkalmatlan tárgyak; költőietlen felfogás; széjjel hulló

* A Farkas–Raskó-pályázat = Ért. 1890. 202. p., A M. Tud. Akadémia pályakérdései. Farkas–Raskó-jutalom. = Ért. 1900. 522–523. p.

¹ RAL 428/1881 (végrendelet másolat)

² Ért. 1882. 163–164. p.

³ Ért. 1882. 163–164. p., MTA ügyrendje. MTA Alm. 1883. 114. p., RAL 436/1882

⁴ Ért. 1911. 158. p.

szerkezet vagy szerkezet teljes hiánya; mesterségesen felcsigázott érzelmek vagy teljesen érzelem nélküli szóvirágok; fogyatékos nyelvkészség; kezdetleges verselés.”⁵

Ez volt a szigorú valóság, amely az egyéb gazdasági körülményekkel együtt 1924-ben a jutalom megszűnéséhez vezetett.

1. **1883**
2. Kívántatik hazafias költemény, mely lehet himnusz, óda, elégia, ballada, költői beszély, tanköltemény vagy szatíra
3. A jutalmat nem adták ki
5. Baksay Sándor, Győry Vilmos, Beöthy Zsolt
6. MTA Évk. XVII. 1883. 78. p., Ért. 1883. 95. p., RAL 785/1882, RAL 113/1883, RAL 118/1883, RAL 204/1883

1. **1884**
2. ua.
3. **Vargha Gyula**
4. Magyar ember dala = Vargha Gyula költeményei. Bp. 1915. Franklin. 211–213. p.
5. Gyulai Pál, Szász Károly, Lehr Albert
6. Ért. 1884. 68–70. p.

1. **1885**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gyulai Pál, Vadnai Károly, Beöthy Zsolt
6. Ért. 1885. 55–56. p.

1. **1887**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gyulai Pál, Vadnai Károly, Csiky Gergely
6. Ért. 1887. 147–149. p.

1. **1888**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gyulai Pál, Baksay Sándor, Lehr Albert
6. Ért. 1888. 62–64. p.

1. **1889**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki

⁵ Ért. 1912. 209. p.

-
5. Vadnai Károly, Gyulai Pál, Baksay Sándor
 6. Ért. 1889. 66-69. p.
-
1. **1890**
 2. ua.
 3. **Kozma Andor**
 4. A magyar paraszt = Kozma Andor: Korképek. Bp. 1892. Franklin. 3–7. p.
 5. Szász Károly, Baksay Sándor, Lehr Albert
 6. Ért. 1890. 202–205. p.
-
1. **1891**
 2. ua.
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Lévay József, Lehr Albert, Zichy Antal
 6. Ért. 1891. 211–213. p., RAL 176/1890, RAL 45/1891
-
1. **1892**
 2. ua.
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Ponori Thewrewk Emil, Baksay Sándor, Lehr Albert
 6. Ért. 1892. 193–195. p.
-
1. **1893**
 2. ua.
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Szász Károly, Lévay József, Arany László
 6. Ért. 1893. 194–195. p., RAL 195/1893
-
1. **1894**
 2. ua.
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Gyulai Pál, Ponori Thewrewk Emil, Baksay Sándor
 6. Ért. 1894. 201–203. p.
-
1. **1895**
 2. ua.
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Beöthy Zsolt, Baksay Sándor, Csengeri János
 6. Ért. 1895. 230–232. p., RAL 169/1894
-
1. **1896**
 2. ua.
 3. A jutalmat nem adták ki

5. Arany László, Lehr Albert, Némethy Géza

6. Ért. 1896. 188–191. p.

1. **1897**

2. ua.

3. A jutalmat nem adták ki

5. Szász Károly, Arany László, Vadnai Károly

6. Ért. 1897. 158–164. p.

1. **1898**

2. ua.

3. A jutalmat nem adták ki

5. Baksay Sándor, Arany László, Négyesy László

6. Ért. 1898. 297–300. p.

1. **1899**

2. ua.

3. **Palágyi Lajos**

4. A vádaskodók

5. Baksay Sándor, Bánóczy József, Hegedűs István

6. Ért. 1899. 163–168. p.

1. **1900**

2. ua.

3. **Lampérth Géza**

4. Falusi levél = Pacsirtaszó. Újabb költemények. Bp. 1902. Singer és Wolfner. 42–44. p.

5. Endrődi Sándor, Lehr Albert, Riedl Frigyes

6. Ért. 1900. 199–201. p.

1. **1901**

2. ua.

3. A jutalmat nem adták ki

5. Lévy József, Vadnai Károly, Riedl Frigyes

6. Ért. 1901. 175–177. p.

1. **1902**

2. ua.

3. A jutalmat nem adták ki

5. Baksay Sándor, Endrődi Sándor, Lehr Albert

6. Ért. 1902. 169–170. p.

1. **1903**

2. ua.

3. A jutalmat nem adták ki
5. Lévy József, Baksay Sándor, Kozma Andor
6. Ért. 1903. 406–408. p.

1. **1904**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Baksay Sándor, Lehr Albert, Hegedűs István
6. Ért. 1904. 175–180. p.

1. **1905**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Baksay Sándor, Endrődi Sándor, Kozma Andor
6. Ért. 1905. 161–163. p.

1. **1906**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Baksay Sándor, Kozma Andor, Négyesy László
6. Ért. 1906. 260–262. p.

1. **1907**
2. ua.
3. **Balla Miklós**
4. A Királyhágón. = Vasárnapi Újság, 1907. 12. sz. 226. p.
5. Beöthy Zsolt, Négyesy László, Csengeri János
6. Ért. 1907. 300–303. p.

1. **1908**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Baksay Sándor, Lehr Albert, Endrődi Sándor
6. Ért. 1908. 200–201. p.

1. **1909**
2. ua.
3. **Sajó Sándor**
4. Az utolsó magyar = Sajó Sándor: Gordonka. Újabb költemények. Bp. 1910. Singer és Wolfner. 78–82. p.
5. Endrődi Sándor, Lehr Albert, Kozma Andor
6. Ért. 1909. 185–188. p.

1. **1910**
2. ua.
3. **Sajó Sándor**
4. Magyarnak lenni = Sajó Sándor: Gordonka. Újabb költemények. Bp. 1910. Singer és Wolfner. 108–110. p.
5. Lehr Albert, Szabolcska Mihály, Tolnai Vilmos
6. Ért. 1910. 204–210. p.

1. **1911**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Voinovich Géza, Hegedűs István, Lehr Albert
6. Ért. 1911. 158–161. p.

1. **1912**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Csengeri János, Haraszti Gyula, Tolnai Vilmos
6. Ért. 1912. 209–211. p.

1. **1913**
2. ua.
3. **Sajó Sándor**
4. Vagyunk még magyarok = Sajó Sándor: Tegnaptól holnapig. Újabb költemények. Bp. 1920. Franklin. 5–8. p.
5. Endrődi Sándor, Pekár Gyula
6. Ért. 1913. 376–387. p.

1. **1914**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Endrődi Sándor, Horváth Cyrill, Lehr Albert
6. Ért. 1914. 217–220. p.

1. **1915**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Endrődi Sándor, Kozma Andor, Vikár Béla
6. Ért. 1915. 204–205. p.

1. **1916**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki

5. Hegedűs István, Kozma Andor, Négyesy László
6. Ért. 1916. 237–240. p.

1. **1917**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Endrődi Sándor, Viszota Gyula, Négyesy László
6. Ért. 1917. 96–100. p.

1. **1918**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Lehr Albert, Horváth Cyrill, Tolnai Vilmos
6. Ért. 1918. 96. p.

1. **1919**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Endrődi Sándor, Kozma Andor, Vikár Béla
6. Ért. 1919. 92–94. p.

1. **1920**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Négyesy László, Kozma Andor, Tolnai Vilmos
6. Ért. 1920. 83–88. p.

1. **1921**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Négyesy László, Császár Elemér, Pintér Jenő
6. Ért. 1921. 220–221. p.

1. **1922**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vargha Damján, Négyesy László, Solymossy Sándor
6. Ért. 1922. 258. p.

1. **1923**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Badics Ferenc, Pintér Jenő, Solymossy Sándor
6. Ért. 1923. 67–69. p.

1. **1924**
2. ua.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Négyesy László, Pintér Jenő, Zlinszky Aladár
6. Ért. 1924. 167–170. p.

BULYOVSZKY-JUTALOM 1883-*

Bulyovszky Gyula (1827–1883) újságíró, ügyvéd, aki 1848 márciusában fontos szerepet játszott a pesti ifjúság élén, halála előtti szóbeli végakarata, majd az özvegye előterjesztése alapján, a közjegyző által írásba foglalt, 1883. máj. 12-én kelt végrendelete¹ szerint „Bulyovszky Gyula emlékalapítványa” címen 2000 forintot hagyományozott az Akadémiának. Az alapítvány kamataiból kitűzött díjat ódakölteményt író pályázók jutalmazására szánta. Az alapítványtevő kívánsága szerint az ódaköltemény tárgya lehetőleg az 1848–1849-es magyar függetlenségi harc eseményeiből vétessenek.

Az 1883. okt. 1-jei összes ülés, amelyen megtörtént az alapítvány bejelentése, megbízta az ügyben illetékes Nyelv- és Széptudományi Osztályt a jutalom ügyrendjének az összeállításával. A tervezetet az I. osztály az 1884. jún. 30-i összes ülésen² nyújtotta be. A javaslat szerint az Akadémia minden második évben hirdesse meg a pályázatot, s a jutalom olyan ódai költeményt illessen, melynek tárgya lehetőleg „a magyar nemzet hazafias küzdelmeinek érzelem- és eszmekörével” van kapcsolatban. Az Akadémia tehát az alapító szándékát figyelembe vette, de a pályázati költemények tárgyát szélesebb fogalomkörben határozta meg. A tervezet továbbá kimondta, hogy a jutalom csak önálló becsű művet illet meg. Amennyiben a jutalom megfelelő mű hiányában nem adható ki, akkor újra hirdetendő és ez esetben a sikeres pályázó kétszeres összegű díjban részesül. Ha a kétszeres összegű, azaz a pályázat 4 évi kamatát magában foglaló pályázat sem jár eredménnyel, akkor a jutalomdíj más irányban kerülhet felhasználásra. Mégpedig a Nyelv- és Széptudományi Osztály javaslata alapján a megkétszereződött pályadíj az előző négy év alatt nyomtatásban megjelent, jutalmat nem nyert, a „szépirodalmat emelő, eredeti magyar műnek” az utólagos jutalmazására fordítható. „A mű lehet óda vagy másnemű költemény, regény vagy beszély, esetleg tárcasorozat vagy akár kötött vagy kötetlen beszédben írt jeles vígjáték.”

Az I. osztály által készített javaslatot az 1884. jún. 30-i összes ülés elfogadta és a Bulyovszky-alapítvány szabályait ügyrendbe³ iktatta. A Bulyovszky-jutalom iránt élénk érdeklődés nyilvánult meg, minden pályázatra számos költemény érkezett, de megfelelő színvonal hiányában a pályázatok csak igen kis mértékben vezettek eredményre. Két ízben a pályadíjat már megjelent művek (Gyulai Pál, Kozma Andor) utólagos jutalmazására fordították, s csak két esetben, 1905-ben és 1910-ben ítélték oda a díjat a pályázatra írt ódaköltemény szerzőjének. A sorozatos sikertelenség okát az 1918. évi bíráló bizottság jelentésében⁴

* A M. Tud. Akadémia pályakérdései. 1893–1900. Bulyovszky-jutalom. = Ért. 1900. 522. p.

1 RAL 76/1884

2 Ért. 1884. 168–169. p.

3 MTA ügyrendje. MTA Alm. 1886. 111. p.

4 Ért. 1918. 293. p.

azzal magyarázta, hogy „a költői pályázatok szokása a XX. században teljesen elavult”, melyet a Bulyovszky-ódapályázat „a maga sivár eredménytelenségével” minden okoskodásnál jobban igazolt. Ennek a tételnek az igazságát támasztja alá az a körülmény, hogy a Bulyovszky-pályázathoz hasonló költői pályázatok mint a Nádasdy-jutalom vagy a Farkas–Raskó-pályázat szintén kudarcra voltak ítélve a pályázók nagy száma ellenére. A Bulyovszky-jutalmat utolsó ízben 1922-ben ítélték oda, az 1923. évi határidővel hirdett pályadíj elbírálására már nem került sor.

1. **1887**

2. Kíváncsítok ódai költemény, melynek tárgya lehetőleg a magyar nemzet hazafias küzdelmeinek érzelmek és eszméköréből vették
3. A jutalmat nem adták ki
5. Lévay József, Arany László, Lehr Albert
6. MTA Évk. XVII. 1887. 61. p., RAL 941/1886, RAL 953/1886, RAL 934/1887

1. **1889**

2. ua. (L. 1887)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Lévay József, Szigeti József, Gyulai Pál, Beöthy Zsolt
6. MTA Évk. XVII. 1889. 55. p., RAL 947/1888, RAL 913/1889, RAL 914/1889, RAL 915/1889

1. **1891**

2. ua. (L. 1887)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Gyulai Pál, Vadnai Károly, Csiky Gergely
6. Ért. 1891. 300. p., RAL 179/1890, RAL 111/1891, RAL 115/1891

1. **1893**

2. ua. (L. 1887)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Baksay Sándor, Bánóczy József, Vadnai Károly
6. Ért. 1893. 286–287., 352–355. p., RAL 128/1892, RAL 82/1893, RAL 90/1893

1. **1895**

2. ua. (L. 1887)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Szász Károly, Lévay József, Badics Ferenc
6. Ért. 1895. 293., 551–555. p., RAL 52/1895, RAL 113/1895

1. **1896**

2. ua. (L. 1887)
3. A jutalmat nem adták ki

5. Lévay József, Vadnai Károly, Baksay Sándor
 6. Ért. 1896. 263. p., RAL 11/1896, RAL 18/1896, RAL 430/1896
-
1. **1898**
 2. Az 1893–1896. évkörben megjelent szépirodalmi munkák utólagos jutalmazása
 3. **Gyulai Pál**
 4. Gyulai Pál költeményei. 1–2. köt. 3. bőv. kiad. Bp. 1894. Franklin. 310, 299 p.
 5. Vadnai Károly, Riedl Frigyes, Négyesy László
 6. Ért. 1898. 243–245. p.
-
1. **1898**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Lévay József, Badics Ferenc, Hegedűs István
 6. Ért. 1898. 249–250., 356–364. p., RAL 364/1898
-
1. **1899**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Gyulai Pál, Badics Ferenc, Lehr Albert
 6. Ért. 1899. 242., 354–355. p., RAL 311/1899
-
1. **1901**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Gyulai Pál, Lehr Albert, Endrődi Sándor
 6. Ért. 1901. 234–235. p.
-
1. **1902**
 2. Az 1898–1901. évkörben megjelent szépirodalmi munkák utólagos jutalmazása
 3. **Kozma Andor**
 4. Szatírák. Bp. 1898. Athenaeum. 238 p.
 5. Gyulai Pál, Szász Károly, Lehr Albert
 6. Ért. 1902. 273. p.
-
1. **1905**
 2. ua. (L. 1887)
 3. **Kun Béla**
 4. Deák Ferenc születésének százados évfordulójára. Óda.
 5. Gyulai Pál, Lévay József, Lehr Albert
 6. Ért. 1905. 228–230. p., RAL 551/1905

1. **1907**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Lévay József, Kozma Andor, Endrődi Sándor
 6. Ért. 1907. 376–377. p., RAL 712/1907
-
1. **1909**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Lévay József, Badics Ferenc, Hegedűs István
 6. Ért. 1909. 262. p., RAL 278/1910 (az irat dátuma: 1909. ápr. 20.)
-
1. **1910**
 2. ua. (L. 1887)
 3. **Maday Gyula**
 4. A Magyar tenger. Óda.
 5. Négyesy László, Csengeri János, Haraszi Gyula
 6. Ért. 1910. 268–271. p.
-
1. **1912**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Endrődi Sándor, Kozma Andor, Lehr Albert
 6. Ért. 1912. 283–284. p.
-
1. **1914**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Négyesy László, Tolnai Vilmos, Vikár Béla
 6. Ért. 1914. 309–310. p.
-
1. **1915**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Endrődi Sándor, Lehr Albert, Császár Elemér
 6. Ért. 1916. 255–258., 294–295. p.
-
1. **1918**
 2. ua. (L. 1887)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Endrődi Sándor, Kozma Andor, Császár Elemér
 6. Ért. 1918. 293–294. p.

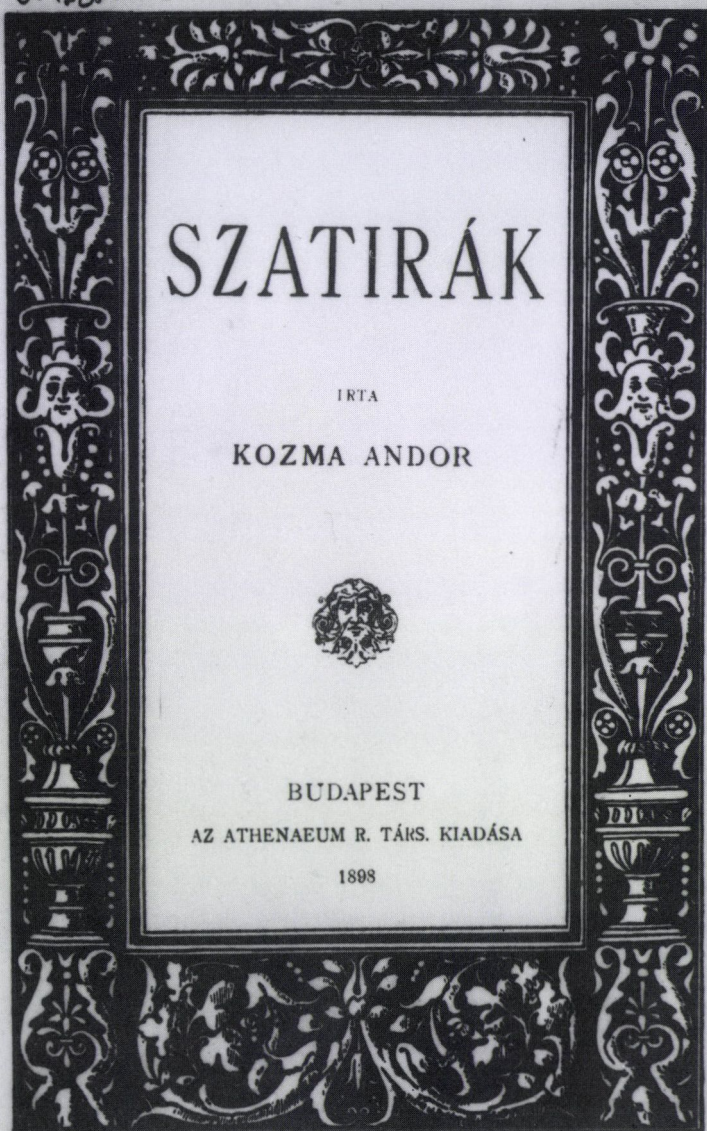
1. 1921

2. ua. (L. 1887)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Voinovich Géza, Hegedűs István, Vikár Béla
6. Ért. 1921. 264–265. p.

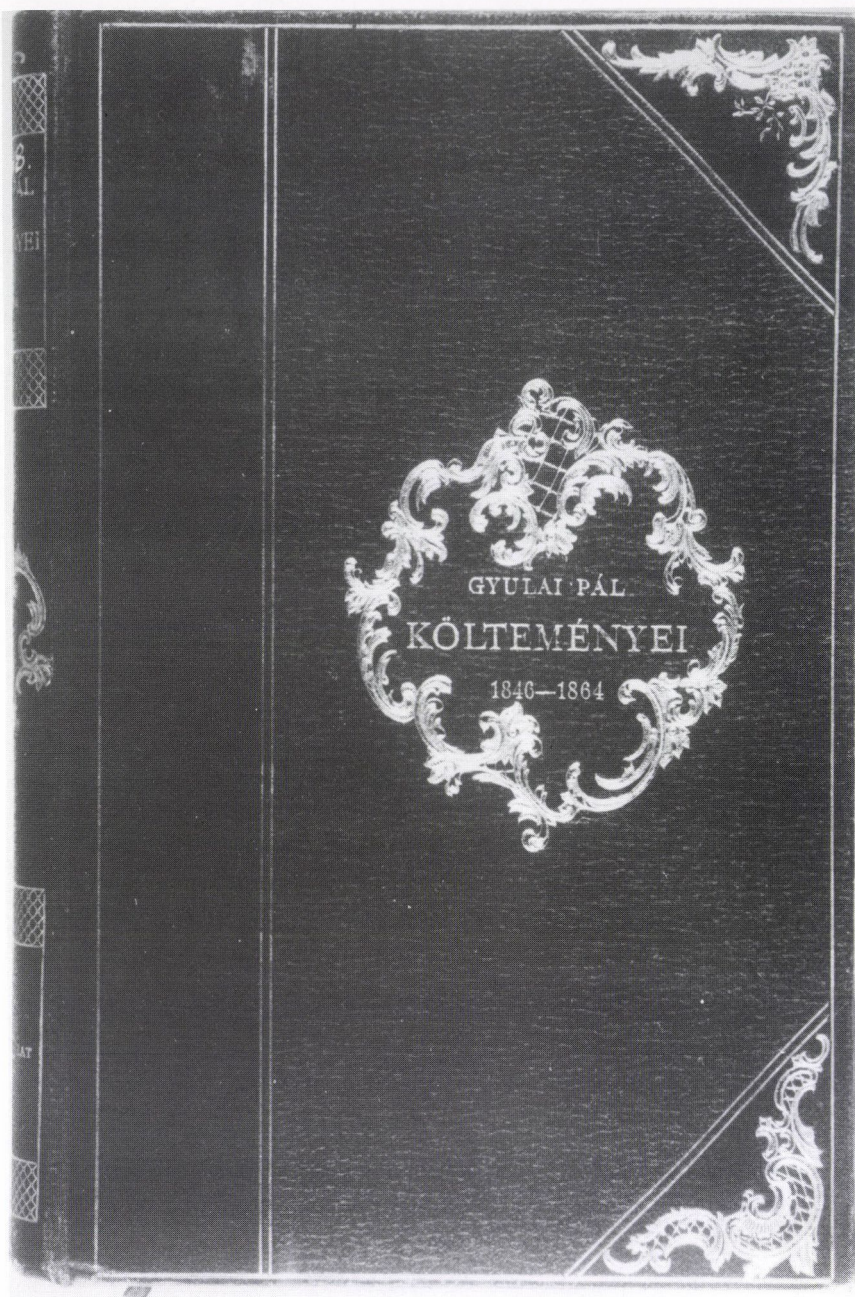
1. 1922

2. ua. (L. 1887)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vikár Béla, Tolnai Vilmos, Szinnyei Ferenc
6. Ért. 1922. 45. p.

M. u. 1221.

Az 1898–1901. évkörben megjelent szépirodalmi munkák közül
1902-ben Kozma Andor kötete nyerte el a Bulyovszky-jutalmat

Gyulai Pál költeményeinek 1894-ben megjelent két kötetét
1898-ban Bulyovszky-jutalommal tüntették ki

KANIZSAY KÁROLY-ALAPÍTVÁNY 1886–

Kanizsay Károly (1821–1886) tiszsaörsi apátplébános az 1886. ápr. 2-án kelt végrendeletében alapítványként 1000 forintot hagyott az Akadémiára, hogy e tőkének legalább 300 forintra menő kamataiból a hazai történelemből merített tárgyú korrajz jutalmazására pályadíjul szolgáljon.

Az 1888. márc. 4-i igazgatósági ülésen bejelentett alapítvány összege 1890. decemberében került az Akadémia pénztárába való befizetésre. A pályázat szabályzatát¹ az 1891. febr. 23-i összes ülés tárgyalta, mely szerint a pályázatot nyolc évenként írják ki. A jutalom csak abszolút becsű munkának adható ki. A kiadás joga egy évig a szerzőé, azon túlmenően a kiadás joga az Akadémiát illeti. A Kanizsay-jutalmat négyszer, 1898, 1907, 1914 és 1923-ra hirdették meg, de a kiírt történeti kérdésekre egyetlen pályamű sem érkezett, az alapítvány sorsát érdektelenség kísérte.

1. 1898

2. Kíváncsít magyar történelmi korrajz, melynek tárgyát a szerző a XVI. vagy XVII. századból szabadon választja. A munka a kiszemelt korszak társadalmi és politikai állapotait tüntesse fel
3. Eredménytelen maradt

1. 1907

2. Írandó egy, a magyar történelemből vett politikai vagy művelődési korrajz, melynek időszakát a szerző az 1301–1711 közti korból szabadon választhatja
3. Eredménytelen maradt

1. 1914

2. Írandó egy, a magyar történelemből vett korrajz, melynek időszakát a szerző Nagy Lajos és Mátyás király közti korból szabadon választja
3. Eredménytelen maradt

1. 1923

2. Írassék meg gróf Dessewffy Aurél jellemrajza
3. Eredménytelen maradt

1 Ért. 1891. 191. p., RAL 133/1891, MTA alapszabályok és ügyrend. Bp. 1901. Franklin. 125–126. p.

KÓCZÁN-JUTALOM 1887-*

Kóczán Ferenc (1841–1894) gyömrői földbirtokos 1887. jún. 6-án kelt alapítólevelében¹ 12 000 forintot hagyományozott az Akadémiára, hogy az összeg kamataiból évenként 100 db arannyal jutalmazza a legjobb magyar történeti színmű szerzőjét. Az 1887. jún. 8-án kelt pótalapítványi levelében az alapító további 2000 forintot biztosított, melynek az évi kamatát a jutalmak bírálójának díjazására szánta.

Kóczán Ferenc alapítványát a következő feltételekhez² kötötte. Az alapítványi összegből az Akadémia évenként magyar történeti színművekre írjon ki pályázatot oly módon, hogy az egész magyar történelem századokon át színre kerüljön, először Magyarországon, majd Erdély története. A színművek lehetnek szomorújátékok vagy vígjátékok, felöllelhetik a magyar rege- és mondavilágot is. A jutalom minden évben kiadandó a viszonylag legjobb műnek. Ha az évtizedek során a magyar történelemből vett témák kimerülnek, akkor az alapítvány tőkésített kamataiból az Akadémia a Magyar- és Erdélyországi Történelmi Színműtár sorozatcím alatt adja ki a pályanyertes színműveket.

A Nyelv- és Széptudományi Osztály nevében Zichy Antal, Gyulai Pál és Heinrich Gusztáv véleményezte az alapítványt, s több pontban eltért az elképzelésük az alapító szándékától. A bizottság egyeztetés céljából érintkezésbe lépett Kóczán Ferencsel, s felhívta az alapító figyelmét arra, hogy az Akadémia már több drámai jutalmat (Teleki-, Karátsonyi-, Péczely-jutalom) hirdetett, így célszerűbb lenne más műfajra, pl. regényre kiírni a pályázatot. A tematikát illetően a bizottság azon a véleményen volt, hogy a korszakok kijelölése nélkül, általában csak magyar történeti színművekre kellene kitűzni a jutalmat a pályázat nagyobb sikere érdekében. A jutalom kiadását a viszonylag legjobb műnek csak úgy látta a bizottság helyesnek, ha a szóban forgó mű legalább irodalmi színvonalon áll. Kóczán Ferenc bizonyos feltételeihez ragaszkodott, más esetben pedig előzékeny beleegyezést tanúsított az Akadémia javaslataival kapcsolatban. Végül is a jutalmi bizottság az alapító szándékát tiszteletben tartva, a vele való megegyezés után elkészítette a pályázat tervezetét.

A bizottság 1887. jún. 27-i összes ülésén³ terjesztette elő a Kóczán-pályázat feltételeit, melyeknek elfogadása után a jutalom ügyrendje⁴ az alábbiak szerint alakult. Az Akadémia a pályázó színművek tárgykörét úgy jelölte ki, hogy azok az ősmondákon kezdve, kisebb korszakokban felölleljék az egész magyar történelmet 1848-ig bezárólag. Történel-

* Kóczán-pályázat. = Ért. 1890. 46–47. p., A M. Tud. Akadémia pályakérdései 1893–1900. Kóczán-jutalom. = Ért. 1900. 521–522. p.

¹ RAL 411/1887

² Ért. 1887. 180. p.

³ Ért. 1887. 179–182. p., RAL 466/1887

⁴ MTA ügyrendje. MTA Alm. 1888. 130–132. p.

mi korszak megjelölése nélkül, általában magyar történeti színművekre csak akkor hirdethet az Akadémia pályázatot, ha a korszakok kronológiai rendje már egyszer véget ért. A színművek lehetnek tragédiák, vígjátékok, mondai és történeti háttérrel egyaránt. A jutalmat a viszonylag legjobb műnek mindig ki kell adni, mégpedig osztatlanul. Ha sikeres pályamű hiányában a bíráló bizottság olyan színműnek kénytelen a jutalmat odaítélni, mely nem áll az irodalom színvonalán, akkor azt a történelmi korszakot jelentő pályázatot mindaddig újra ki kell tűzni, míg az irodalmi színvonalat a kérdéses színmű megüti. Az irodalmi színvonalat képviselő pályaművek a „Magyar Történeti Színműtár” című sorozatban kiadásra kerülnek. A sorozat kiadási költségeit az egy vagy két évre felfüggesztett pályázat jutalomdíjainak összege fedezi. A jutalmat nyert színmű a nyertes tulajdona marad, bár mikor ki is adhatja, de a sorozat számára külön díjazás nélkül köteles azt publikálásra átadni. Az irodalmi színvonalat el nem érő pályázat a „Színműtárban” nem publikálható. A Kóczán-jutalomért versengő pályamunkák állandó beadási határideje május 31, a jutalom kiadásáé pedig az ezt követő december harmadika, az alapító nevenapja.

Az összes ülés a bizottság felterjesztését határozatilag elfogadta, erről az Akadémia értesítette Kóczán Ferencet és kérte az alapító végleges beleegyezését a jutalmi szabályokhoz.⁵

A Kóczán-jutalomban részesült művek közül tíz kötet került a „Magyar Történeti Színműtár”⁶ sorozatban publikálásra, de valójában sem ezek a viszonylag legjobb, sem pedig a kéziratban maradt díjazott művek nem jelentettek irodalmi értékeket. Ezt a körülményt fogalmazta meg Heinrich Gusztáv az 1910. évi Kóczán-pályázat bíráló bizottsága nevében: „az Akadémia siralmas dráma pályázatai közt a Kóczán-féle a legsiralmasabb; hisz húsz év lefolyása alatt sem eredményezett egyetlen darabot sem, mely akár irodalmi, akár színi szempontból nyereségnek volna tekinthető. ... Tehetséges drámaíróink, akiket szívesen látnánk a pályázók sorában, nem írnak magyar történeti színműveket, a tehetségtelenek pedig, kiket épp oly szívesen szeretnénk visszariasztani, nem tágítanak...”⁷ 1911-ben Bayer József, Heinrich Gusztáv és Endrődi Sándor a Kóczán-jutalom bírálói, összegezve a negyed százada fennálló jutalom kedvezőtlen mérlegét, kérték az Akadémiát, hogy tegyen lépéseket a Kóczán-jutalom eddigi szabályainak a megváltoztatására.⁸ A Kóczán-jutalom csak egyike volt az Akadémia szépirodalmi jutalmainak, amelyekről Heinrich Gusztáv az 1913. évi főtítkári jelentésében úgy nyilatkozott, hogy a szépirodalmi pályázatok, melyeket lelkes elődök csupa önfeláldozó hazafiságból tettek, örvendetesek és hasznosak voltak, „de az irodalmi fejlődés folyamán túlélték magukat és ma épp oly szükségtelenek mint céltalanok”.⁹

Egy-egy jutalom szabályainak a megreformálása azonban nemcsak a józan tényeken, az Akadémia hajlandóságán múlt, hanem a változtatáshoz meg kellett nyerni az alapító örököseit is. Ez pedig nem minden esetben volt járható út, mert kegyeleti okokból általa-

5 RAL 474/1887

6 Ért. 1893. 617–618. p.

7 Ért. 1910. 624–625. p.

8 Ért. 1911. 665–666. p., RAL 604/1911

9 Ért. 1913. 571. p.

ban ragaszkodtak az örökösök az alapítvány eredeti előírásaihoz. Valójában ez történt a Kóczán-jutalom esetében is, amikor a bíráló bizottságok javaslatait csak jóval később követték bizonyos reformkísérletek. A pályázatok teljes elsekélyedése ellen emelte fel szavát Ferenczi Zoltán az 1917. márc. 26-i összes ülésen,¹⁰ amikor helytelenítette az egyes irodalmi jutalmaknak – a pályamű értékétől függetlenül – a díj kötelező kiadását. Az ügy megvitatására az Akadémia egy bizottságot hozott létre, mely Concha Győző, Plósz Sándor és Wlassics Gyula akadémiai tagokból állt. A bizottság előterjesztését¹¹ az 1918. jan. 28-i összes ülés tárgyalta meg. Az előterjesztés egyértelműen amellelt foglalt állást, hogy a jövőben a Teleki-jutalom és a Kóczán-jutalom díját ne a viszonylagos érték, hanem az abszolút irodalmi színvonal alapján ítéljék oda. Ugyanis a pályázat létesítésekor a hazai irodalom és nemzeti színügy ápolása és gyarapítása, az írók buzdítása volt az alapítók célja, nem pedig az, hogy teljesen értéktelen, viszonylag legkevésbé rossz pályamunkák részesüljenek jutalomban. Az összes ülés a javaslatot elfogadta és a „viszonylag legjobb pályamű”-nek csak abban az esetben ítélte kiadhatónak a díjat, ha az egyértelműen irodalmi értéket jelentett.¹²

Az 1919. évi Kóczán-díjat már ilyen értelemben bírálta el az Akadémia, továbbá a pályázó darabok történeti korok megszabása nélkül, tetszőleges időszakból meríthették tárgyukat. Ezek a változtatások sem hoztak a Kóczán-jutalom történetében pozitív eredményt, 1919 után a pályadíjat megfelelő irodalmi szinten álló mű hiányában illetve pályázók híján nem adták ki többé.

E sikertelenség ismét felvetette az akadémiai irodalmi pályázatok körüli problémákat és Császár Elemér, mint a Kóczán jutalmi bizottság előadója az 1922. nov. 27-i összes ülésen felvetette a kérdést, hogy nem lehetne-e az Akadémia e nyomasztó terhén könnyíteni „a rokonpályázatok egyesítésével vagy egy-egy pályázat időbeli összevonásával, esetleg a legradikálisabb eszközzel, a drámapályázatoktól való megszabadulással.”¹³ Ilyen megfontolások alapján a Kóczán-jutalom megszüntetése az Akadémia pénzügyi helyzete folytán amúgy is elkerülhetetlenné vált.

1. 1888

2. Kíváncsítik színmű (akár dráma, akár tragédia), melynek tárgya a hun vagy magyar hősmundák köréből veendő

3. Szász Károly

4. Attila halála. Bp. 1893. MTA. 187 p. (Magyar Történeti Színműtár. 1.)

5. Berczik Árpád, Csiky Gergely, Pálffy Albert

6. Ért. 1888. 187–194. p.

10 Ért. 1917. 205. p.

11 Ért. 1918. 73–74. p.

12 Ért. 1918. 133–134. p.

13 Ért. 1923. 63. p.

1. **1889**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a honfoglalás, általában a vezérek korából veendő
3. **Szász Károly**
4. István vezér. Bp. 1893. MTA. 155 p. (Magyar Történeti Színműtár. 2.)
5. Berczik Árpád, Csiky Gergely, Pálffy Albert
6. Ért. 1890. 46–55. p.

1. **1890**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a magyar királyság és kereszténység megalapítása korából (Szent Istvántól I. Béláig) veendő
3. **Gabányi Árpád**
4. Pogány magyarok. Bp. 1893. MTA. 164 p. (Magyar Történeti Színműtár. 3.)
5. Szász Károly, Csiky Gergely, Pálffy Albert
6. Ért. 1890. 673–679. p.

1. **1891**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Salamon és Szent László király korából veendő
3. **Ferdinándy Béla**
4. A koronáért (Nem jelent meg) Kézirat: MTAK, M. Irod. Színműv. CXII. 1016/I.
5. Berczik Árpád, Csiky Gergely, Pálffy Albert
6. Ért. 1891. 689–694. p.

1. **1892**
2. Másodszor hirdetve az 1891. évi pályakérdés
3. **Váradi Antal**
4. Charitas. Bp. 1899. MTA. 176 p. (Magyar Történeti Színműtár. 4.)
5. Zichy Antal, Rákosi Jenő, Heinrich Gusztáv
6. Ért. 1892. 685–692. p.

1893–1894. évi jutalomösszegeket a „Magyar Történeti Színműtár” 1–4. kötetének kiadására fordították

1. **1895**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Könyves Kálmán vagy Vak Béla korából veendő
3. **Endrei Ödön Zalán**
4. Ilona királyné. Bp. 1899. MTA. 173 p. (Magyar Történeti Színműtár. 5.)
5. Bánóczi József, Szigeti József, Vadnai Károly
6. Ért. 1896. 24–38. p.

1. **1896**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya II. Géza vagy III. Béla korából veendő
3. **Somló Sándor**
4. IV. István. Bp. 1899. MTA. 212 p. (Magyar Történeti Színműtár. 6.)

5. Berczik Árpád, Hegedűs István, Vadnai Károly
6. Ért. 1897. 25–38. p.

1. **1897**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Imre, II. Endre vagy IV. Béla korából veendő
3. **Váradi Antal**
4. Szent Margit asszony. Bp. 1907. MTA. 200 p. (Magyar Történeti Színműtár. 7.)
5. Heinrich Gusztáv, Bánóczi József, Vadnai Károly
6. Ért. 1897. 637–652. p.

1898–1899. évi jutalomösszegeket a „Magyar Történeti Színműtár” 5–7. kötetének a kiadására fordították

1. **1900**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya V. István, IV. László és III. Endre korából veendő
3. **Varsányi Gyula**
4. László, a kun. Kun László címmel jelent meg. Bp. 1905. Singer és Wolfner. 182 p.
5. Bayer József, Vadnai Károly, Herczeg Ferenc
6. Ért. 1900. 597–610. p.

1. **1901**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Vencel, Ottó és Róbert Károly korából veendő
3. **Földes Imre**
4. A király arája. Bp. 1907. MTA. 221 p. (Magyar Történeti Színműtár. 8.)
5. Heinrich Gusztáv, Bánóczi József, Vadnai Károly
6. Ért. 1901. 561–574. p.

1. **1902**
2. Másodszor hirdetve az 1900. évi pályakérdés
3. **Földes Imre**
4. A királyné. Bp. 1907. MTA. 168 p. (Magyar Történeti Színműtár. 9.)
5. Vadnai Károly, Heinrich Gusztáv, Herczeg Ferenc
6. Ért. 1903. 49–58. p.

1. **1903**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Nagy Lajos korából veendő
3. **Földes Imre**
4. Daczos lelkek. Bp. 1907. MTA. 159 p. (Magyar Történeti Színműtár. 10.)
5. Heinrich Gusztáv, Kozma Andor, Riedl Frigyes
6. Ért. 1903. 625–629. p.

1. **1904**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Mária királyné és Zsigmond király korából veendő
3. **Kiss Ernő**
4. Zách (Nem jelent meg)
5. Haraszi Gyula, Herczeg Ferenc, Széchy Károly
6. Ért. 1904. 554–560. p., RAL 4/1903

1. **1905**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Albert vagy I. Ulászló korából veendő
3. **Illés Dávid**
4. Albert özvegye (Nem jelent meg)
5. Riedl Frigyes, Bayer József, Négyesy László
6. Ért. 1905. 664–668. p.

1. **1906**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya Hunyadi János kormányzó és V. László korából veendő
3. **Porzsolt Kálmán**
4. Gyermek király. Bp. é. n. Légrády. 137 p.
5. Heinrich Gusztáv, Herczeg Ferenc, Riedl Frigyes
6. Ért. 1906. 664–671. p.

1. **1907**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya I. Mátyás király korából veendő
3. **Zsirkay János**
4. Beatrix (Nem jelent meg)
5. Heinrich Gusztáv, Herczeg Ferenc, Riedl Frigyes
6. Ért. 1908. 13–21. p.

1908–1909. évi jutalomösszegeket a „Magyar Történeti Színműtár” 8–10. kötetének kiadására fordították

1. **1910**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya II. Ulászló vagy II. Lajos korából veendő
3. **Géczy István–Szávay Gyula**
4. A népvezér. Dózsa György címmel jelent meg. Debrecen, 1914. Városi ny. 172 p.
5. Bayer József, Ferenczi Zoltán, Heinrich Gusztáv
6. Ért. 1910. 624–630. p.

1. **1911**
2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a mohácsi vész utáni korból veendő
3. **Matolay Viktor**
4. Ráskay Magda. Bp. 1912. Simon. 174 p.

5. Bayer József, Heinrich Gusztáv, Endrődi Sándor

6. Ért. 1911. 649–666. p.

1. **1912**

2. Másodszor hirdetve az 1910. évi pályakérdés

3. **Balázs Sándor**

4. Mátyás után. Bp. 1914. Singer és Wolfner. 96 p.

5. Heinrich Gusztáv, Berczik Árpád, Bleyer Jakab, Váczy János

6. Ért. 1913. 40–50. p.

1. **1913**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya I. Ferdinánd király korából veendő

3. **Balázs Sándor**

4. Az ellenfelek (Nem jelent meg)

5. Bleyer Jakab, Pekár Gyula, Heinrich Gusztáv

6. Ért. 1914. 97–105. p.

1. **1914**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a török hódoltság korából veendő

3. **Balázs Sándor**

4. A poéta (Nem jelent meg)

5. Berczik Árpád, Heinrich Gusztáv, Viszota Gyula

6. Ért. 1914. 665–670. p.

1. **1915**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a kuruc korból (1664–1711) veendő

3. **Lampérth Géza**

4. Kurucvilág (Nem jelent meg)

5. Heinrich Gusztáv, Ambrus Zoltán, Viszota Gyula

6. Ért. 1916. 445–453. p.

1. **1916**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya III. Károly vagy Mária Terézia korából veendő

3. **Lampérth Géza**

4. Háló (Nem jelent meg)

5. Ambrus Zoltán, Szinnyi Ferenc, Heinrich Gusztáv

6. Ért. 1917. 163–168. p.

1. **1917**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya II. József, II. Lipót vagy I. Ferenc korából veendő

3. **Lenkei Sándor**

4. A magvetők (Nem jelent meg)

5. Ambrus Zoltán, Szinnyei Ferenc, Heinrich Gusztáv

6. Ért. 1918. 289–292. p.

1. **1919**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya V. Ferdinánd király uralkodása idejéből veendő

3. Eredménytelen maradt

1. **1920**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a magyar történelem bármely korszakából veendő

3. A jutalmat nem adták ki

5. Heinrich Gusztáv, Szinnyei Ferenc, Solymossy Sándor

6. Ért. 1920. 213–223. p.

1. **1921**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a magyar történelem bármely korszakából veendő

3. Eredménytelen maradt

1. **1922**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a magyar történelem bármely korszakából veendő

3. A jutalmat nem adták ki

5. Négyesy László, Horváth János, Császár Elemér

6. Ért. 1923. 54–63. p.

1. **1923**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a magyar történelem bármely korszakából veendő

3. A jutalmat nem adták ki

5. Kozma Andor, Császár Elemér, Horváth János

6. Ért. 1923. 194–195. p.

1. **1924**

2. Kívántatik színmű, melynek tárgya a magyar történelem bármely korszakából veendő

3. A jutalmat nem adták ki

5. Ferenczi Zoltán, Papp Ferenc, Jakab Ödön

6. Ért. 1925. 59–64. p.

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Kegyelmes Uram!

Abból az alkalomból, hogy
a Magyar Tudományos Akadémia
a háromezer koronás kirebb
Semsey-pályadíjjal tüntette
ki magyar irodalomtörténe-
tem két kötetét, el nem mu-
laszthatom, hogy hazánk nagy-
tekintélyű tudós testületének,
a Magyar Tudományos Akadé-
miának, halás köszönetet ne
mondjak az engem mód felett
megörvendeztető kitüntete-
sért.

Mint az összes valamirevaló segédszerektől igyszólván teljesen elszigetelt vidéki tanárnak, talán nem is sikerült egyelőre tökéletes munkát alkotnom, annál jobban fogok igyekezni, hogy jelen pályaművem lelkiismeretes kiegészítésével és befejezésével némiképpen meghaladjam a Tekintetes Akadémia belém helyezett bizalmát.

Kegyelmes Urannak,

Bánszabványban, 1908. évi május hó 11.-én,

mely tisztelettel aláíratosolgája:

Dr. Pinter Jenő
all. főgimnáziumi tanár.

RÓZSAY JÓZSEF-ALAPÍTVÁNY 1887–

Kőrösi József az MTA levelező tagja, mint néhai Rózsay József (1815–1885) Rókus-kórházi főorvos, akadémikus végrendeletének végrehajtója levélben¹ értesítette az Akadémiát az elhunyt alapítványtevő szándékáról. Az ügy az 1887. okt. 23-i igazgatósági ülésen és az 1887. okt. 31-i összes ülésen került bejelentésre.

Rózsay József 5000 forintot hagyott az Akadémiára, hogy az összeg kamataiból két évenként valamely orvosi vagy természettudományi munka nyerjen jutalmat. Az örökhatályú szándékának megfelelően az 1888. febr. 27-i összes ülésen² a III. osztály, névszerint Hőgyes Endre és Szily Kálmán által beterjesztett ügyrendi javaslat 2 évenként felváltva valamely orvosi vagy természettudományi kérdés kitűzését javasolta. Első ízben 1890-ben vált esedékessé az orvosi témájú pályázat kiírása. Csak olyan saját kutatásokon, kísérleteken alapuló, önálló becsű munkák tarthattak igényt a jutalomra, melyek ténylegesen új ismeretekkel gazdagították a tudományt. Az ügyrend úgy intézkedett, hogy a pályázat sikertelensége esetén az esedékes két évi kamat a megelőző négy év folyamán megjelent legjobb, legönállóbb magyar orvosi vagy természettudományi értekezést, felfedezést vagy találmányt illesse meg.

A fentiek alapján a tervezetet az 1888. febr. 27-i összes ülés elfogadta és a Rózsay-alapítványt ügyrendbe³ iktatta.

1. **1890**
2. Az idegrendszernek a veszettséggel és az ellene való immunitással járó kémiai változásai
3. **Udránszky László** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A központi idegrendszer kémiai összetételének megváltozásáról a veszettség folyamán. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 10. 1891/1892. 71–82. p.
5. Hőgyes Endre, Klug Nándor
6. Ért. 1890. 306. p., 1894. 289–290. p., RAL 97/1890, RAL 119/1890, RAL 44/1894, RAL 335/1894
1. **1892**
2. Az Alföld és Duna–Tisza közének geológiai kutatása és térképezése
3. **Halaváts Gyula** kapott megbízást a téma kidolgozására

1 RAL 481/1887

2 Ért. 1888. 20–21. p., RAL 180/1888

3 MTA alapszabályok és ügyrend. Bp. 1892. MTA. 119–122. p.

4. Az Alföld Duna, Tisza közötti részének földtani viszonyai. = Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve, XI/3. 1895. 103–176. p.
5. Inkey Béla, Lóczy Lajos
6. Ért. 1892. 283. p., 1894. 290. p., RAL 335/1894

1. **1894**
2. A vérsavó terápiajának tanulmányozása, különös tekintettel a veszettségre és lépfenére
3. **Székely Ágoston** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A vérsavótherapia. = Magyar Orvosi Archívum, 7. 1898. 541–643. p.
5. Kőnig Gyula
6. Ért. 1894. 290–291. p., 1898. 255–256. p., RAL 335/1894

1. **1896**
2. Az epe elválasztása és szerepe az anyagforgalomban
3. **Landauer Ármin** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Der Einfluss der Galle auf den Stoffwechsel. = Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn, 15. 1897. 75–114. p.
5. Hőgyes Endre, Klug Nándor
6. Ért. 1896. 267. p., 1898. 256. p., RAL 128/1896

1. **1898**
2. A sók jelentősége az anyagcsere élet- és kórtanában
3. **Hirschler Ágoston és Terray Pál** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A szervetlen sók jelentőségéről a szervezet anyagcseréjében. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 20. 1902. 477–561. p.
5. Klug Nándor
6. Ért. 1898. 256. p., 1902. 287., 468–470. p.

1. **1901**
2. A folyadékok dielektromos állandóinak a hőmérséklettel való változása
3. **Tangl Károly** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Folyadékok dielektromos állandójának változása a hőmérséklettel. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 20. 1902. 293–320. p.
5. Fröhlich Izidor, Schuller Alajos, Eötvös Loránd
6. Ért. 1901. 240. p., 1902. 288. p.

1. **1904**
2. Budapest altalajának földtani viszonyai
3. **Halaváts Gyula** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A neogénkorú üledékek Budapest környékén. = Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve, XVII/2. 1910. 257–358. p.
5. –
6. Ért. 1904. 240. p., 1906. 201. p.

1. 1906

2. A különböző emberi tuberkulosis bacillus-törzsek virulentiája
3. **Jancsó Miklós és Elfer Aladár** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Összehasonlító vizsgálatok a gyakorlatilag fontosabb saválló bacillusokról. Bp. 1910. Franklin. 469 p.
5. Lenhossék Mihály, Koch Antal, Tangl Ferenc, Genersich Antal
6. Ért. 1906. 202. p., 1908. 281., 617–626. p., RAL 7/a/1906, RAL 574/1908

1. 1908

2. A gázok mozgása
3. **Zemplén Győző** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Vizsgálatok a gázok belső súrlódásáról. 1. rész. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 27. 1909. 77–137. p., 2. rész. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 29. 1911. 645–718. p.
5. Eötvös Loránd, Fröhlich Izidor
6. Ért. 1908. 281–282. p., 1911. 257–262. p.

1. 1910

2. A természettudományok valamely fontosabb kérdése megoldásának tervezete
3. A megbízást nem adták ki
5. Tangl Ferenc, Udránszky László
6. Ért. 1910. 285–286. p.

1. 1912

2. Minő befolyással van az elektromos áram görbealakja az elektrizátorokban végbemennő kémiai reakciók lefolyására
3. **Lechner Gedeon** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Az áramgörbe alakjának befolyása a csendes kisülések chemiai hatására. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 33. 1915. 68–103. p.
5. Entz Géza, Buchböck Gusztáv, Fröhlich Izidor, Zemplén Győző, Schuller Alajos
6. Ért. 1912. 297–299. p., 1914. 357–360. p.

1. 1916

2. A felszín jelenségek élettani jelentősége
3. **Berczeller László** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A felszín feszültség biológiai jelentősége
5. Lenhossék Mihály, Preisz Hugó
6. Ért. 1916. 495–496. p., 1918. 265–267. p.

1. 1917

2. A ferromágneses fémek Faraday-effektusa
3. **Pogány Béla** kapott megbízást a téma kidolgozására

4. A vas Faraday-effektusának módosulása nem ferromágneses fémrétegek jelenlétében. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 35. 1917. 748–765. p.
 5. Fröhlich Izidor, Istvánffy Gyula, Szarvasy Imre
 6. Ért. 1917. 325–328. p.
-
1. **1918**
 2. A tuberculin-reakció viszonya a gümőkór prognózisához
 3. Eredménytelen maradt

RÖKK SZILÁRD-ALAPÍTVÁNY 1888–

Rökk Szilárd (1799–1888) ügyvéd az 1862-ben kelt végrendeletében hatalmas vagyonát közcélokra hagyta, többek között a tudományok pártolását, előmozdítását célozta az a 10 000 forintos alapítvány, melyet az Akadémia javára tett.

Az 1888 őszen érvénybe lépő végrendeletnek az Akadémiára vonatkozó részleteit az 1888. dec. 30-i igazgatósági ülés, majd az 1889. jan. 28-i összes ülés ismertette. Rökk Szilárd alapítványához a következő elképzelést fűzte: „Óhajtanám, hogy ezen tőkének kamatai a magyar nyelvtan és történelem tárgyában kiírandó pályázatok és pályaművek jutalmazására fordíttassanak.”¹

Hunfalvy Pál elnökletével az I. és II. osztály tagjaiból alakult bizottság javaslatot dolgozott ki az alapítvány tárgyában, melyet az 1889. febr. 25-i összes ülés² vitatott meg. A javaslattevő bizottság abból indult ki, hogy az alapító nem előírásként szabta meg, hanem csak óhaját fejezte ki az alapítványi pénz felhasználását illetően. Ezért az Akadémia nem érezte magát kötelezettnek arra, hogy az alapítvány kamatait kizárólag pályadíjak kifizetésére használja fel. Ugyanis az Akadémia már nagyszámú ilyen, kizárólag pályadíjakra fordítható alapítvánnyal rendelkezett, s amely pályázatok igen gyakran sikertelenek maradtak, a pályadíjak így nem kerültek kifizetésre, ezért a bizottság a következő javaslatot fogalmazta meg.

Tiszteletben tartva a végrendelező által megjelölt két tudományszakot (magyar nyelvészet, történelem) az alapítvány kamatai felváltva egyik évben az I. osztályt, a másik évben a II. osztályt illeti nyílt pályázat vagy megbízás útján megírt munkák jutalmazására. Ezen túlmenően azonban a bizottság úgy foglalt állást, hogy a rendelkezésre álló összeg – ugyancsak a nyelvtudomány és történettudomány területén – már benyújtott munkák kiadására illetve folyamatban lévő tudományos vállalkozások segélyezésére is fordítható legyen.

A bizottság javaslatát ilyen értelemben fogadta el az 1889. febr. 25-i összes ülés és rögzítette az akadémiai ügyrend.³ A gyakorlatban végül is az alapszabály adta lehetőségek közül a könyvkiadás finanszírozása, a szakírói tevékenység támogatása dominált. 1924-ig, az alapítvány fennállásáig több kötet támogatására és közzétételére nyílt ezen az alapon lehetőség, jöllehet a Rökk Szilárd-alapítvány kamataiból részesült vállalkozások nem mindig jutottak el a publikálás tényéig.

1 Ért. 1888. 209. p.

2 Ért. 1889. 22–23. p.

3 MTA Alm. MTA ügyrendje. 1890. 138. p.

1892

Támogatás az alábbi művek publikálásához:

Munkácsi Bernát: A votják nyelv szótára. Bp. 1896. MTA. XVI, 836 p. és**Fröhlich Róbert:** Pannónia történelmi földrajza az ókorban.**1894**Támogatás **Fejérpataky László:** II. Béla oklevelei c. értekezésének publikálásához**1898**

Támogatás az alábbi mű publikálásához:

Bubics Zsigmond: Eszterházy Pál Mars Hungaricus. Bp. 1898. Franklin. 95 p.1. **1907**

2. Bevezetés a nyelvtudományba, tekintettel a magyar nyelvészet szükségleteire

3. **Petz Gedeon** kapott megbízást a téma kidolgozására

4. –

5. –

6. Ért. 1907. 377. p.

1910Segélyezés **Gombos F. Albin:** Középkori krónikások 10–11. kötetének kidolgozására**1911**Támogatás **Munkácsi Bernát:** Vogul népköltési gyűjtemény munkálataihoz1. **1912**

2. A magyar hangutánzó kifejezések nyelvtörténeti és lélektani szempontból

3. A jutalmat nem adták ki

5. **Simonyi Zsigmond**, **Gombocz Zoltán**, **Melich János**

6. Ért. 1912. 300–304. p.

1912Támogatás **Dőry Ferenc:** A XVIII. századi nemességi vizsgálatok c. mű kidolgozásához1. **1913**

2. Másodszor hirdetve az 1912. évi pályakérdés (magyar hangutánzó kifejezések)

3. Eredménytelen maradt

1913

Támogatás az alábbi mű publikálásához:

I. Frigyes császár tettei. (Ottonis Episcopi Freisingensis gesta Friderici I. Imperatoris).

Ford. bev. és jegyzetekkel ell. **Gombos Ferenc Albin.** Bp. 1913. MTA. 220 p. (Középkori krónikások. 15–16.)

1913, 1914, 1915–

Támogatás **Munkácsi Bernát**: Vogul népköltési gyűjtemény munkálataihoz

1. **1924**
2. A hun hagyomány és monda kérdésének mai állása
3. **Hóman Bálint**
4. A magyar hun-hagyomány és hun-monda. Bp. 1925. Studium. 106 p.
5. Csánki Dezső, Domanovszky Sándor
6. Ért. 1924. 181–183. p.

Rökk Szilárd (1799–1888), az alapítványtevő ügyvéd portréja

41. SZÁM. 1889.

BUDAPEST, OKTÓBER 13.

XXXVI. ÉVFOLYAM.

Engedezkedés! VASÁRNAPI UJSÁG 1889. évi 41. sz. ára 12 ft. 60. Cseréje a VASÁRNAPI UJSÁG 1889. évi 41. sz. ára 12 ft. 60. Keltetési költségvetés a postai törvény 3. §-a szerinti módosítások miatt 1889. évi 41. sz. ára 12 ft. 60.

SEMSEY ANDOR.

Nézzet a magyar tudományos akadémia, nagyot a tudományos világ, de maga az egész nemzet is, annak az esetenek a hallatára, a melynek mását nem találjuk még eddig bejegyzve művelődésünk krónikás könyvébe. A magyar tudományos iradalom egy-egyére csak azon vette magát észre, hogy Maczenka van, a mint még eddig nem volt volna, a kilius hasonlított a legritkább nyugati országokban is csak keveset találunk. És éppen ebben jelenik meg, a melyet az öné, a ritkább utatirizmus korának szokás tartani.

Jól emlékeztetnek meg arra a napra, a melyen a magyar tud. akadémia új elnöke, b. Edzős Lőrinc elnöki székét elfoglalta. Székfoglaló beszédeben programot fejtett ki, melyben a magyar nemzet első könyvkiadójának mondta az akadémiát, de olyanának, a ki nem kel versenyre a magánkiadókkal, hanem azokat a könyveket veszi föl kiadványai sorába, melyek kiadványosnak lenni tökéletesen alkalmatlanok. S ki emelte, hogy a tudományos könyvek különböző faji közl. legkisebbé állanak a tudományos közönségnek dolgaiban, hogy a tudományok legnagyobb részében az elemi tankönyvekkel magasló fok magyar könyvvel nem rendelkezünk, hogy középiskolai tanáraink nagy része ugyanabból a könyvből tanul, a melyből tanult a hogy emek a hiányunk a pótlása az akadémiának ez idő szerint a legfontosabb és leg sürgetőbb teendője. Különösen fontos ez — mondá — éppen azokban a szakokban, melyek magyar hazánkra vonatkoznak, mert kell, hogy Magyarországi földrajzának, a magyar történetnek, a magyar nyelvnek más műveitünk megismerésén álló közönyvel legyenek.

Ki lett volna az a veres reményű ember, a ki elképzelte volna, hogy az a szavakban elrejtett mustármarc oly hamar termőföldre talál, a hogy nem telik bele egy harmad év és már megerjük kikéleszt?

Es pedig megértett ez a csoda, megértett nálunk a hol a legtöbb mustármarc az a végre, hogy utóbbra, honföldi vagy, székben hulljon. Olvasson el bárki S. Andor Andorának a magyar tud. akadémián a hó 7-én tartott ülésen kiadványok kiadványával, melyből az egész farsang beszélt az intenzív rendelkezésre, hogy azon a tudományok ágazatából, a melytől a közönség iránt, a meg fog győződni róla, hogy a tudományok elnöke első lépés az akadé-

mia bürgi elnöke által kijelölt programja megtestesítésére, sőt kiegészítésére. Az akadémiának felkeltetve megfogant az eszmé, ő azt magáévé fogadta, megelégedett a most inné előáll vele, hogy testet adjon neki.

Bizony nincs mit csodálni, ha az egész magyar sajtó a szokottnál nagyobb hangon emlékezik meg a nagy akadémiáról, melyhez hasonlóknak regisztrálásról régen elszokhatott. Más irány, más gondolkodás ma az általános irány, s a nagy a magyar iradalom is természetesen találja, hogy mire kell munkájukkal arányos olyan jutalomra, mint a nyugati nemzeteknél, számol ne tartassanak, hanem nyugodjanak meg benne, hogy erkölcsileg is, anyagilag is kevesebb siker kísérje fáradozásaikat, mint a kik valamely oly nyelven művelik a tudományt, melyek a közmegegyezés az ugynevezett világnyelv közé emelt.

Ez azonban a bizonyos tekintetben erőit és erényező rezignáció közepette kétszeresen is örvendés a meglepetés, ha előáll egy a sok közül, a ki a közfoglással szembe szállva ép az ellenkezőt tart hirdeti a felfutó a kérdést: hol van az megírja, hogy a kultúra kisebb vagy nagyobb foka a nemzeteknél ezek kisebb vagy

SEMSEY ANDOR.

Először a közönség előtt.

A Vasárnapi Újság vezércikke Semsey Andor nagyszabású alapítványáról, 1889

SEMSEY ANDOR-JUTALOM 1889-*

Báró Eötvös Loránd, az MTA újonnan megválasztott elnöke 1889. jún. 24-én tartott elnöki székfoglaló beszédében vázolta tudományos hitvallását s ezzel összefüggésben körvonalazta az Akadémia célkitűzéseit, feladatait. Kiemelve a tudósok szerepét, a tudomány művelésének fontosságát, mint tudománypolitikus többek között a következőket mondta: „A tudomány művelése mellett Akadémiánknak nem kevésbé fontos feladata arról gondoskodni, hogy az irodalom legkülönbözőbb ágait a magyar talajon is felvirágoztassa. Mondhatjuk, hogy Akadémiánk a magyar nemzet első kiadója, mint ilyen, nem kél versenyre a magánkiadókkal, ... a kiadandó mű megítélésénél nem azt kérdezi, kelendő lesz-e? hanem azt, jó-e és szükséges-e irodalmunkban?”¹ Továbbá vázolta az Akadémiának a könyvkiadás terén elért eredményeit így folytatta: „leghátrább állunk a tudományos kézikönyvek dolgában. A tudományszakok legnagyobb részében elemi tankönyveknél magasabb fokú magyar könyvvel nem igen rendelkezünk... Ezen hiány pótlása, nézetem szerint, a jelen pillanatban Akadémiánknak egyik fontos és elodázhatatlan teendője. Különösen fontos pedig éppen azon szakokban, melyek magyar hazánkra vonatkoznak, kell, hogy Magyarország földrajzának, a magyar történetnek, a magyar nyelvtannak mai ismereteink magaslatán álló kézikönyvei legyenek”.²

Ennek a ténymegállapításnak, felhívásnak a nyomán jelentette be Semsey Andor (1833–1923) természettudós, mineralógus, az MTA tiszteleti tagja az 1889. okt. 7-én kelt levelében alapítványi szándékát.³ Semsey Andor kora hazai tudományos életének páratlanul bőkezű mecénása 100 000 forintos alapítványt tett az Akadémiánál tudományos kézikönyvek pályázat útján való megírására. Az alapító 10 tudományterületet (magyar nyelvtan, magyar irodalom története, Magyarország archeológiája, története, földrajza, közgazdasága, geológiája, mineralógiája, flórája és faunája) határozott meg, amelyekre a kézikönyv pályázatot kiírják, továbbá alapvető követelményként jelölte meg, hogy ezeknek a megírandó kézikönyveknek a tudomány legújabb állását kell tükrözniük.

Az 1889. okt. 7-i összes ülés lelkesedéssel fogadta a nagylelkű adományt, amely az Akadémia jutalmai között páratlanul magas összeget biztosított a pályanyertes számára, s amely nagyvonalúságánál fogva reális megoldást kínált a tudományos kézikönyvek égető

* Semsey Andor adománya. = Vasárnapi Újság, 1889. 41. sz. 657–659. p., Százezer forint az Akadémiának. = Vasárnapi Újság, 1889. 41. sz. 667–668. p., Ilosvay Lajos: Semsey Andor emlékezete. Bp. 1925. MTA. 19–20. p., Pintér Jenő: Magyar irodalomtörténet. VII. köt. Bp. 1934. Stephaneum. 117. p., MTA másfél évszázada. Főszerk. Pach Zsigmond Pál. Bp. 1975. MTA. 174–175. p.

1 Ért. 1889. 147–148. p.

2 Ért. 1889. 148. p.

3 Ért. 1889. 163–164. p.

hiányának a pótlására. Az Akadémia nagy apparátussal készült fel a nagyszabásúnak ígérkező vállalkozás megszervezésére. Az Akadémia elnökeiből, főtítkárából, a három osztály elnökeiből, titkáraiból és az adományozó személyéből egy külön bizottság alakult, melyhez az osztályok további 2–2 tagot választottak. A Semsey-bizottság feladata volt a pályatételek pontos és részletes meghatározása és a pályázat ügyrendjének a kidolgozása. A pályázati szabályzatot⁴ a kiírandó pályakérdésekkel együtt a Semsey-bizottság az 1890. márc. 17-i összes ülésen ismertette, amelyet az ülés egyetértéssel elfogadott.

A Semsey-jutalom pályadíját 10 000 forintban állapították meg. Adott esetben másodjutalom adható, mely az adomány időközi kamataiból 1500 forint. A pályadíjat, valamint a másodjutalmat is csak abszolút becsű munkák nyerhetik el. Az Akadémia 1890-ben meghirdette a pályázatot 1895. szept. 30-i határidővel.

A bírálóakra kész bizottság azonban megdöbbenéssel vette tudomásul a pályázat iránt megnyilvánult érdektelenséget. A tíz pályázatból mindössze három, a történelmi, az archeológiai és a földrajzi kérdésre érkezett pályamű, s azokból is csak az archeológiai pályázat érdemelte ki mindössze a másodjutalmat. A további hét meghirdetett téma eredménytelen maradt. A Semsey-bizottság 1896. máj. 9-i ülésének jegyzőkönyve⁵ a bíráló véleményekre alapozva kifejtette, hogy a sikertelen pályázatot mind a tíz kérdésben hirdesse újra az Akadémia 1901. szept. 30-i határnappal. A másodszori hirdetésre Magyarország közgazdasága, Magyarország története és Magyarország flórája című témában érkeztek be pályamunkák. Az utóbbi nem merítette ki a pályázat feltételeit, így nem volt bírálatra bocsátható, a történelmi kérdéssel foglalkozó munka nem volt jutalmazásra érdemes, egyedül a közgazdasági pályamű szerzője Milhoffer Sándor nyerte el a másodjutalmat. Semsey Andor látva adományának sikertelenségét, a pályázat további sorsát illetően levéllel fordult az Akadémiához. Semsey Andornak ezt az 1902. ápr. 26-án kelt levelét⁶ az 1902. évi nagygyűlésen ismertették, melyben annak a meggyőződésének adott hangot, hogy az adománya kétszeri próbálkozással sem érte el célját, ezért a további próbálkozás sem nyújtana ígéretes kilátást. Ezért Semsey Andor úgy határozott, hogy a pályázatot megszüntetve az alapítványi összeget az Akadémia rendelkezésére bocsátja, melynek kamatai nagyobb szabású és költségesebb tudományos és irodalmi munkálatok finanszírozását szolgálják. Utolsó próbálkozásként a beérkezett tervezetek alapján az 1903. évi nagygyűlés 1907. szept. 30-i határidővel 5 témában (nyelvtan, irodalomtörténet, történelem, ásványtan, növénytan) még kiírta a pályázatokat. Az 1908. évi nagygyűlés első és egyetlen esetben kiadta a nagyoösszegű jutalmat Krenner József magyar ásványtani kézikönyvének. A magyar irodalomtörténetre beérkezett pályamunka másodjutalomban részesült, melynek szerzője Pintér Jenő volt. A további három, a magyar nyelvten, magyar történet és Magyarország növénytana tárgyában hirdetett jutalmat megfelelő színvonal hiányában nem adták ki. Ezzel az eredeti céllal kitűzött jutalom Semsey Andor határozata értelmében megszűnt. Heinrich Gusztáv az 1909. évi főtítkári jelentésében⁷ részletesen szolt a Semsey-

4 Ért. 1890. 318–324. p.

5 RAL 400/1896

6 Ért. 1902. 356–357. p.

7 Ért. 1909. 298–300. p.

pályázatról, az adomány sorsáról és az eredménytelenségével kapcsolatos tapasztalatokról. Szerinte a pályázat feltette, hogy az országban vannak kellő számmal tudósok, akik a feladatnak meg tudnak felelni, ez a feltevés azonban nem volt összhangban a tényleges hazai tudományos viszonyokkal. Másrészt a sikertelenség okát a titkos pályázatok elavult módszerével magyarázta, ami eleve eredménytelenségre volt ítélve a nyílt pályázattal, a megbízásos módszerrel szemben.

Az adomány fel nem használt kamatairól Semsey Andor úgy intézkedett még az 1902. ápr. 26-án kelt levelében, hogy azt 1903-tól az Akadémia az Alföld geofizikai viszonyainak tudományos feltárására fordítsa. Majd az Akadémia igazgató tanácsának 1913. márc. 6-i ülése a Semsey-adomány kamatait 1920 végéig a Szótári Bizottságnak, a magyar nagyszótár kidolgozására engedte át.

Tudományos kézikönyvek íratásának, kiadásának gondolata egyidős az Akadémiával. Ennek a tudományos programnak a megvalósításához hozzájárultak az akadémiai jutalmazások, alapítványok is. Nagyjutalomban, Marczibányi-jutalomban részesült számos, máig is használatos kézikönyv. Kifejezetten ez volt a célja a Hölgyek alapítványának, részben a Bük László-féle jutalomnak, a Szilágyi-alapítványnak, de ezek az utóbbiak csak igen kis mértékben váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Semsey Andornak kézikönyvek megírására szánt bőkezű adománya is hasonló sikertelen sorsra volt ítélve, ami nagy csatlódása és vesztesége volt a magyar tudományos életnek.

1. 1896

2. Kíváncsodik tudományos magyar nyelvtan, – mely tárgyaúl a magyar nyelvnek valamennyi élő változatait s az emlékekben megmaradt régiebb nyelvalakokat felöleli, – a fölveendő tények gondos megállapítása után (a nyelvre nézve nemcsak a nyelvészeti szakirodalomban megjelent részletes feldolgozások használandók, hanem az újabb és régiebb korból közölt nyelvanyagnak önálló átkutatása is kíváncsodik) – főszű helyezendű a történeti fejlődés kimutatására, melyben a magyar nyelvtörténetből meríthetű adatok kiegészítésére mindazon tanúságok is fölhasználándók, melyeket eddig a rokonnyelvek összehasonlítása szolgáltatott. – A nyelvtannak teljes rendszere dolgozandű ki, melynek részei: *Hangtan*, *Írásműd*: a magyar nyelvhangok pontos leírása, a magyar hangalak története, a hangváltoztatás (annak külön nevei szerint: független és kapcsolatbeli, föltételhez kötött rendes változás és kivételes); – *Szótan*, melyben a szűképzésre is kellű figyelem fordítandű; s mely a jelentéstant is akár külön szakaszban, akár az illetű szűosztályokhoz kapcsolva magában foglalja. – *Mondattan*, mondattani kategóriák alapján; a szűrend tárgyalása mellű, mondattani functiójánál fogva, a hangsűlyozásű helyezendű.

A nyelvtant előzze meg *Bevezetés*, mely a magyar nyelvnek más nyelvek körében, jelesen a rokonnyelvek körében kijelölhetű helyéről számot ad; nagy vonásokban a nyelv történetűt, főleg az abban kimutathatű idegen hatásokat ecseteli: előadja az irodalmi nyelv alakulását és megállapodását, s végre a mai élő nyelvváltozatok körvonalozását és jellemzésűt. Ehhez hozzűcsatlolhatű a magyar nyelvtan-irodalom bírálati ismertetűse.

Ehhez, a történeti fejtegetés céljával készülő tudományos nyelvтанhoz járuljon az egész munka befejező részeül, – mint gyakorlati célú nyelvtan – a *mai irodalmi nyelv* nyelvteni ismertetése. *Hangtan*, mely a hangalaki ingadozások meddigvaló engedhetőségéről is szól. – *Szótan*, mely a használandó alakok meghatározásán kívül, a szóképzéstanban a nyelvújításra való tekintettel, a szabályosnak elfogadható képzésmódokat tanítja. – *Mondattan*, mely a szólások és szerkezetek igazi magyarosságának az idegenszerűségektől való megkülönböztetésére is módot nyújt. A gyakorlati nyelvten egyébiránt – a tüzetes eredet-fejtegetések mellőzésével – a tudományos nyelvtenra való hivatkozásokkal élhet. Így terjedelme jóval kisebb lesz; előadása is jobban számba veheti a nagy művelt közönség használatát. Az egész munkához részletes és pontos index csatolandó. Terjedelme legföljebb 120 nyomtatott ív.

3. Eredménytelen maradt

1. **1896**

2. Kíváncsít a magyar irodalom története a legrégibb időktől 1867-ig, mely tartalmára és alakjára nézve egyaránt megfeleljen a tudomány és művelt közönség igényeinek. Az irodalom története főleg a költők és prózaírók tárgyalása, mely nem foglalja magában az egyes tudományszakoknak, mint ilyeneknek, történetét; de azért a tudomány, művészet, állam és társadalom történetéből beolvasztható mindaz, ami az irodalom és nemzeti szellem fejlődésére hatással volt. Különösen nálunk nem mellőzendők a középkori latin krónikaírók, akik nemzeti mondáinkat fenntartották, továbbá a renaissance magyarországi latin irodalma, melyben akkori műveltségünk kifejezésre jutott, valamint a későbbi nem magyar nyelvű történetírók sem, kik a magyar nyelvű történetírást előkészítették. Kiváló gond fordítandó a költői és prózai stíl fejlődésére, s codexeink is leginkább e szempontból vizsgálándók. A korszakoknak nemcsak nagy képviselői tárgyalandók, hanem rövidebben a kisebb csoportozatok és mozzanatok közül is azok, melyek a fejlődésre hatással voltak. Általában szerves kapcsolatban adassék elő irodalmunk története a kiderített vagy kiderítendő hazai és külföldi tényezők és adatok feldolgozásával. Eddigi irodalomtörténetírásunk az 1848-iki évet szokta ugyan határkövének tekinteni, de némely irány és kitűnő író teljes kifejlődése a forradalmat követő évekre esvén, helyesebbnek mutatkozott az 1867-ik év fölvétele. Minthogy azonban e korszakban úgyszólván még benne élünk, a legújabb irányok képviselői nem annyira rendszeresen, mint inkább csak néhány tájékoztató fővonással tárgyalandók. Az egész munkához részletes és pontos index csatolandó. Terjedelme legföljebb 100 nyomtatott ív.

3. Eredménytelen maradt

1. **1896**

2. Adassék elő Magyarország archaeológiája a meglevő emlékek alapján és az összes szakirodalom fölhasználásával.

Az egész mű három részre oszlik.

Az első kötet tartalma az őskor, római és népvándorlási kor a magyar honfoglalásig.

A második kötet a honfoglalástól a renaissanceig terjed.

A harmadik kötet a renaissancetól a XVIII. század végéig terjedő kort öleli át. A munkához a szövegbe illeszthető rajzok bőségesen csatolandók, s legyen a végén kimerítő betűrendes hely- és tárgymutató.

A három kötet terjedelme, az Archaeologiai Értesítő jelen alakjában, az illusztrációkkal együtt legföljebb 150 nyomtatott ív.

3. **Pulszky Ferenc** (másodjutalmat kapott)
4. Magyarország archaeológiája. 1–2. köt. Bp. 1897. Pallas. 342, 376 p.
5. Finály Henrik, Czobor Béla, Zichy Antal
6. Ért. 1896. 270–271. p., RAL 68/1896, RAL 69/1896, RAL 380/1896, RAL 430/1896

1. 1896

2. Adassék elő Magyarország története a honfoglalástól kezdve I. Ferencz József király ő felsége megkoronázásig, az eddig kiderített források alapján, a művelt nagy közönség által is élvezhető formában, oly módon, hogy a külső események mellett azokkal szerves összefüggésben az ország szervezeti, társadalmi, vallási, nemzetiségi és műveltségi viszonyai is tárgyalassanak; a szereplő emberek egyénisége, jelleme, a lehetőséghez képest, kiemeltessék és kijelöltessék az a hely, melyet Magyarország elsősorban szomszédjaival, azután a világ többi művelt nemzeteivel szemben, időnként elfoglal. Terjedelme 120–150 ív.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Hajnik Imre, Pauler Gyula, Thallóczy Lajos
6. Ért. 1896. 267–268. p., 370–396. p., RAL 307/1896, RAL 517/1896

1. 1896

2. Kíváncsatik a Szent-István koronája alá tartozó országok földrajza, a természeti viszonyok bő tárgyalása mellett, a politikai földrajznak is méltó szerepet juttatva. Az első részben a physikai (hegy- vízrajzi, éghajlati) viszonyok tárgyalásában az oknyomozó leírás szolgáltatssa a zsinórmértéket, az összehasonlító elv különös méltánylatával, s a szomszédos területek szembeötlő eltéréseinek figyelembe vételével. A chartographiai fejezet nyújtson áttekintést Magyarország régi és újabb térképeiről és adjon számot a hazánkat érdeklő geodaeiai és egyéb chartographiai mérésekről. A második rész az ország részletes leírását tartalmazza, akár természetes csoportokban, akár az adminisztratív felosztás szerint. Itt a cél az legyen, hogy eddigi ismereteink teljes felhasználása mellett, a könyv hű képet adjon hazánk tetemesen különböző vidékeiről és viszonyairól. Kísérje a munkát minél nagyobb számú rajz, szövegbe illeszthető térkép és tájkép és a mű végén részletes index. Terjedelme legföljebb 150 nyomtatott ív.
3. A jutalmat nem adták ki
5. Semsey Andor, Lóczy Lajos, Csánki Dezső
6. Ért. 1896. 268–270. p., 396–406. p., RAL 387/1896, RAL 430/1896

1. 1896

2. A feladat: Magyarország közgazdaságát úgy tárgyalni, amint az kifejlett és jelenleg előttünk áll; tehát nyomozni a nemzetgazdasági fejlődést, a nemzetgazdasági törvények érvényesüléseit vagy mellőzéseit a törvényhozási intézkedések, állami és hatósági működés és a társulati és magán tevékenység irányában és eredményeiben. Viszszamenni a jelenlegi helyzet magyarázatában a tényezőknek keletkezésére és érvényesítésére és a tudomány és külföldi tapasztalatok segítségével kimutatni a hiányokat és hibákat, az előnyöket és erőket, melyek nemzetgazdasági helyzetünkben léteznek. A munka tehát: először leíró, másodszor oknyomozó, harmadszor pragmatikus módon tárja elénk Magyarország közgazdaságát árny- és fényoldalaival, hogy a mű a létező állapotnak nemcsak rendszeres előadása és tudományos kifejtése, hanem a tanulságok irányadó összefoglalása, a múltnak kritikája és a jelennek tudományos magyarázata legyen. Terjedelme 70–100 nyomtatott ív.
3. Eredménytelen maradt

1. 1896

2. Kívántatik a Magyar birodalom geológiájának leírása, és pedig: 1. A Magyar birodalom geológiai ismeretének fejlődése a múlt század második felétől a mai napig. 2. Az ország hegy- és vízrajzi viszonyainak áttekintő megismertetése és földtani viszonyainak általános képe, utalással azon szerepre, melyet hegységeink és rónáink a szomszédos európai domborzati viszonyokkal szemben játszanak. 3. Az ország részletes geológiája. Itt az ország geológiai szerkezete és közettani összetétele, áttekintést engedő alakban és a mai ismeretek színvonalán részletesen tárgyalandó. A különböző geológiai korszakok üledékes és tömeges kőzetei akár fel-, akár leszálló sorrendben tárgyalhatók. Ezeknek minősége, elterjedése, települési viszonyai, az üledékes képződményeknél pedig szerves zárvényaik felsorolandók. Az itt levonható általános következtetésekre és tapasztalható jelenségekre kellő figyelem fordítandó, valamint főbb vonásokban megismertetendők az azonosságok vagy hasonlatosságok is, melyek képződményeink és Európának velünk szomszédos területeinek e fajta képződményei között constatálhatók, mind petrographiai, mind palaeontológiai irányban. A térbeli kapcsolatok, melyek képződményeink és a szomszédos vidékek hasonló képződményei között léteznek, szintén figyelemmel kísérendők. – Vázlatosan megismertetendők: a gyakorlatilag figyelemre méltó ásványok és kőzetek fekhelyei, szintűgy nevezetesebb ásványvizeink előfordulása, különös tekintettel a Magyar birodalom földtani alkatához való viszonyukra. A jellemző szelvények és kövületek rajzai a szövegbe veendőek fel; és geológiailag színezett, átnézetes térkép és részletes index egészítse ki a művet. Terjedelme legföljebb 150 nyomtatott ív.
3. Eredménytelen maradt

1. 1896

2. Kívántatik Magyarország ásványainak tudományos leírása az e tárgyra vonatkozó hazai és külföldi irodalom felhasználásával oly módon, hogy a munka e téren eddig gyűjtött ismereteinket lehetőleg teljesen összefoglalván, további kutatásokra az ala-

pot megvesse. Az anyag csoportosítása történjék valamely kémiai, p. a Dana-féle rendszer szerint, melyben felsoroltatván a Magyarországon talált ásványfajok (hozzávéván a pseudomorphokat is), azoknak sajátosságai a kémiai összetétel, az alak és az optikai magaviselet szempontjából, amennyire lehet, pontosan leírassanak. Különös gond fordítandó a lelőhelyek biztos megállapítására és a paragenetikai viszonyokra. Minden egyes faj leírását a rá vonatkozó irodalom ismertetése kövesse. Végre írassanak le vázlatosan a legfontosabb lelőhelyek, az ott előforduló ásványok felsorolásával. A munkához felvilágosító rajzok bőségesen csatolandók, s legyen a végén kimerítő betűrendes hely- és tárgymutató, mely az egyes fajok, lelőhelyek és szerzők felkeresését megkönnyítse. Terjedelme legföljebb 100 nyomtatott ív.

3. Eredménytelen maradt

1. **1896**

2. Kívántatik Magyarország flórájának megírása. – Célja a munkának egyfelől az, hogy összefoglalva előtüntesse hazánk növényzeti viszonyaira vonatkozó ismereteink jelen állását, kritikailag megállapítva a már eddig elért eredményeket, olyképpen, hogy az a jövőben teljesen megbízható forrásul szolgáljon; másfelől pedig az, hogy a jelenben biztos kalauz, jó és alapos kézikönyv legyen a benne tárgyalt növények tágabb vagy szűkebb körű csoportjainak, neveinek és fajainak meghatározására s elterjedési viszonyaiknak megismerésére. A munka első része az egyes növénycsoportok részletes morfológiájával foglalkozzék a tudomány jelen állásának megfelelően és úgy, hogy abból a növények meghatározásához szükséges ismereteket alaposan el lehessen sajátítani. – A második rész tárgyalja az ország területén termő, eddig ismeretes és leírt összes növényfajokat és varietásokat (a népies elnevezések megemlítésével) s míg egyfelől azokat a rendszertan mai állásának megfelelően csoportosítva foglalja össze, másfelől nyújtja az egyes alakok synoptikus leírását, tekintettel a termő helyekre, ezeknek sajátosságaira, s a tárgyra vonatkozó irodalomra. Végül a harmadik rész tárgyalja flóránkat növény-geográfiai szempontból és pedig előbb úgy, mint önálló egész, részletesen kitüntetve flóránk fajainak elterjedési viszonyait s különösen kiemelve azon fajokat és varietásokat, amelyek hazánk flórájára bármely tekintetben jellemzők és fontosak; továbbá összehasonlítólá, úgy mint tagját continensünk flórájának. A tárgyra vonatkozó szakirodalom, az egyes növénycsoportok szerint összeállítva, közlendő. Kívánatos, hogy a munka tartalmát pontosan előtüntető, indexxel legyen ellátva. Terjedelme legföljebb 100 nyomtatott ív.

3. Eredménytelen maradt

1. **1896**

2. Kívántatik Magyarország faunájának megírása oly módon, hogy a munka az e tárgyra vonatkozó ismereteinknek jelenlegi állását kitüntetvén, a jövőben teendő búvárlatokban megbízható kalauzul, alapmunkául szolgáljon. A munka két részből álljon. Az első bevezető rész legyen a zoológiának kézikönyve, mely az állatok tanulmányozására szükséges alapismereteket, azaz az állati test morfológiáját és physiológiáját, valamint az állatok biológiáját (oecológiáját) a tudomány mai állásának megfelelő, de

könnyen érthető modorban és röviden tárgyalja. A második részben adassék Magyarország állatvilágának leírása, azaz írassanak le rendszertani keretbe foglalva, röviden, könnyen felismerhető jegyeik szerint, hazánk állatfajai és varietásai lelőhelyeiknek s eddig ismert hazai elterjedésüknek és népies elnevezéseik pontos megjelölésével. Fajokban igen gazdag rendek (ilyenek nevezetesen a rovarok) összes fajainak bármily rövid leírása a munkát túlságosan kibővítené, s ezért ily rendekből csak jól kiszemelt választék ismertetése kívánatos. Mindenesetre súly fektetendő azonban arra, hogy a feltűnőbb, valamint a hazánk faunájára nézve jellemző fajok ismertetése el ne maradjon, valamint arra, hogy az emberre nézve hasznos vagy kártékony, valamint az életmódjoknál fogva érdekesebb fajok tüzetesebb tárgyalásban részesüljenek. Foglalkozzék továbbá a munka ezen második része külön fejezetben, s a munka előző részében előadottakra támaszkodva, a hazai faunának általános állatgeographiai szempontok szerint való beható és részletes méltatásával. Végül melléklendő a magyar faunára vonatkozó teljes irodalom összefoglalása, rendszeresen csoportosítva, valamint azon külföldi munkáknak felemlítése, melyek valamint az állatok szervezetének, életmódjának és elterjedésének, úgy az egyes állatcsoportok behatóbb rendszertani tanulmányozására szükségesek, szóval az úgynevezett alapmunkák. Kísérje a munkát a szövegbe nyomható számos, pontos rajz, illetőleg a más munkákból veendő rajzok pontos megjelölése, hely- és tárgymutató. Terjedelme legfőljebb 150 nyomtatott ív.

3. Eredménytelen maradt

1. **1902**

2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (magyar nyelvtan)

3. Eredménytelen maradt

1. **1902**

2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (magyar irodalom története)

3. Eredménytelen maradt

1. **1902**

2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország archeológiája)

3. Eredménytelen maradt

1. **1902**

2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország története)

3. A jutalmat nem adták ki

5. Békefi Remig, Pauler Gyula, Ballagi Géza

6. Ért. 1902. 288–290. p., 471–500. p., RAL 226/1902

1. **1902**

2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország földrajza)

3. Eredménytelen maradt

1. **1902**
 2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország közgazdasága)
 3. **Milhoffer Sándor** (másodjutalmat kapott)
 4. Magyarország közgazdasága. 1–3. köt. Bp. 1904. Franklin. VIII, 580, 471, 567 p.
 5. Láng Lajos, Földes Béla
 6. Ért. 1902. 290–291. p., RAL 228/1902
-
1. **1902**
 2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország geológiája)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1902**
 2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország ásványai)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1902**
 2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország flórája)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1902**
 2. Másodszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország faunája)
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1908**
 2. Harmadszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (magyar nyelvtan)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Szinnyi József, Gombocz Zoltán, Melich János
 6. Ért. 1908. 367–374. p.
-
1. **1908**
 2. Harmadszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (magyar irodalom története)
 3. **Pintér Jenő** (másodjutalmat kapott)
 4. A magyar irodalom története a legrégebb időkől Bessenyei György fellépéséig. 1–2. köt. Bp. 1909. Rényi. XIX, 358, VIII, 510 p.
 5. Szilády Áron, Ferenczi Zoltán, Riedl Frigyes
 6. Ért. 1908. 265–269. p., 374–383. p.
-
1. **1908**
 2. Harmadszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország története)
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Thaly Kálmán, Békefi Remig, Csánki Dezső
 6. Ért. 1908. 383–391. p.

1. **1908**
2. Harmadszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország ásványai)
3. **Krenner József**
4. Magyarország ásványai. A munka nagy része elkészült, de nem jelent meg (MTA Emlékszemlédek. XXI/18. 8. p.)
5. Semsey Andor, Schafarzik Ferenc, Wartha Vince
6. Ért. 1908. 391–396. p., RAL 141/1908, RAL 201/1908

1. **1908**
2. Harmadszor hirdetve az 1896. évi pályakérdés (Magyarország flórája)
3. A jutalmat nem adták ki
5. Klein Gyula, Mágócsy-Dietz Sándor, Istvánffy Gyula
6. Ért. 1908. 396–397. p., RAL 219/1908

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Kegyelmes Uram!

Abból az alkalomból, hogy
a Magyar Tudományos Akadémia
a háromezer koronás kisebb
Semsey-pályadíjjal tüntette
ki magyar irodalomtörténe-
tem két kötetét, el nem mu-
laszthatom, hogy hazánk nagy-
tekintélyű tudós testületének,
a Magyar Tudományos Akadé-
miának, hálás köszönetet ne
mondjak az engem mód felett
megörvendeztető kitünteté-
sért.

Mint az önkös valamirevaló segédeszközöktől függésből teljesen elszigetelt vidéki tanárnak, talán nem is sikerült egyelőre tökéletes munkát alkotnom, annál jobban fogok igyekezni, hogy jelen pályaművem lelkiismeretes kiegészítésével és befejezésével némiképpen megháláljam a Tekintetes Akadémia belém helyezett bizalmát.

Kegyelmes Urannak,

Tátraberegyben, 1908. évi május hó 11.-én,

mely tisztelettel aláíratos szolgája:

Dr. Pinter Jenő

all. főgimnáziumi tanár.

BRÓDY ZSIGMOND-JUTALOM 1890-*

Bródy Zsigmond (1840–1906) újságíró az 1890. nov. 14-én kelt alapítólevelében 20 000 forintos 5 %-os magyar papíráradékot bocsátott az Akadémia rendelkezésére publicisztikai művek jutalmazására. Az alapítólevél hangsúlyozta a magyar publicisztika hivatását, nemzeti és kulturális vonatkozásban betöltött fontos szerepét. Az 1890. nov. 24-i összes ülés¹ örömmel elfogadta az alapítvány kezelését és megtette a szükséges intézkedéseket a Bródy-jutalom szabályzatának az elkészítésére. Az e célból megalakult bizottság tagjai voltak az I. osztály részéről Zichy Antal és Gyulai Pál, a II. osztály részéről pedig Matlekovits Sándor és Pulszky Ágost. A kidolgozott s az alapítótól jóváhagyott jutalmi ügyrendet² a bizottság az 1891. márc. 23-i összes ülésen ismertette.

A Bródy-féle publicisztikai díjat az Akadémia 1894-től kezdődően 3 évenként adta ki. A pályázati díj a társadalomtudományok azon ágait illette, melyek az „államtudományok és történelmük”, „nemzetek joga” és a „közjog” körébe tartoznak, a statisztika, az etnográfia, a törvények elmélete és története, a magánjog, az egyházi jog, jogtudomány történelme, az összehasonlító jogtudomány ki voltak zárva a pályázat fogalomköréből. A díj elsősorban olyan publicisztikai mű (könyv, röpirat, tanulmány, cikksorozat) jutalmazására volt fordítandó, amely a jutalomhirdetést megelőző utolsó három évben nyomtatásban megjelent. Ilyen munka hiányában jutalmazható a Bródy-díjjal egy-egy publicisztikai életmű. Ugyanaz az író általános hírlapírói működéséért 10 évenként csak egy ízben jutalmazható, de ha a díjat egyes művei után kapja a publicista, akkor a díj kiadásának nincsenek időbeli korlátai. A Bródy-jutalmat az I. és II. osztályból választott bizottság véleményezte, s előterjesztésük alapján a nagygyűlés ítélte oda.

A Bródy-jutalomban első ízben 1894-ben Pulszky Ferenc, majd 1897-ben Andrássy Gyula részesült. A következő Bródy-jutalom 1900-ra volt esedékes, azonban a díj odaítélése körül komoly viták támadtak a bírálóbizottság és az Akadémia között. A Bródy-bizottság (Concha Győző, Pauler Gyula, Heinrich Gusztáv, Ballagi Aladár, Riedl Frigyes) 1900. ápr. 23-i ülése jegyzőkönyvileg rögzítette, hogy a díjat Kaas Ivor publicisztikai működéséért javasolja odaítélni. A bizottság előterjesztését azonban az 1900. máj. 2-i nagygyűlés leszavazta. Ennek az eseménynek a visszhangja volt a Bródy-bizottság lemondása és Ballagi Aladárnak az 1900. máj. 28-i összes ülésen ismertetett, a Bródy-jutalomra vonatkozó beadványa.³

* Bródy Zsigmond alapítványa = Ért. 1891. 253–254. p., A M. Tud. Akadémia pályakérdései 1893–1900. Bródy-jutalom. = Ért. 1900. 520. p., Bródy Zsigmond [alapítvány] = Pintér Jenő magyar irodalomtörténete. 7. köt. Bp. 1934. Stephaneum. 116. p.

1 Ért. 1890. 709. p., RAL 195/1890

2 Ért. 1891. 253–254. p., RAL 191/1890

3 RAL 291/1900

Ebben támadta az Akadémiát, mivel a bizottság megalapozott véleményét indoklás nélkül leszavazta a testület, tudományos vita nélkül tett pontot az ügyre, s ezzel úgy tűnik az érvényesülő politikai áramlatok felett kívánt véleményt nyilvánítani, szemben a bíráló bizottsággal, amely kifejezte jelentésében, hogy nem politizál, hanem tisztán erkölcsi, értelmi és művészi szempontok vezérlik véleményalkotásukat. Ballagi Aladár felhívta az Akadémia figyelmét arra, mivel a publicisztika az aktuális politikai működés része, így a Bródy-jutalomról mondott véleménynyilvánítás óhatatlanul belesodorja az Akadémiát a pártküzdelmekbe s ezért azt indítványozta, hogy az Akadémia mondjon le a jutalom kezeléséről. Ugyanakkor az említett májusi összes ülésen Szily Kálmán is egy indítványt nyújtott be a Bródy-jutalomra vonatkozóan.

Ballagi Aladár és Szily Kálmán javaslatait az I. és II. osztály illetékes bizottságai⁴ vizsgálat alá vették és megegyeztek abban, hogy Szily Kálmán javaslata alapján az 1900. évi másodsorra kitűzött jutalmat a régi szabályoknak megfelelően ítélik oda. Az alapítóval történt megegyezés alapján az Akadémia Ballagi Aladár indítványát elvetette és az eredeti ügyrenden változtatásokat eszközölt. A jutalmi szabályzathoz egy záradék került, hogy ha a megfelelő alapszabályi kritériumok hiányoznak, a jutalomdíjat nem kell feltétlenül kiadni. Ez esetben a jutalomösszeg fele a Magyar Írók Segélyegyletét, másik fele a Hírlapírók Nyugdíjintézetét illeti meg, amelyet szükség szerint használhatnak fel.

Az alapszabálynak ezt a paragrafusát csak egy ízben, 1906-ban alkalmazta az Akadémia. Egyébként az 1900–1902 között a Bródy-jutalom tárgyában lezajlott vita végül is nem sokat változtatott a megelőző évek gyakorlatán. Legföljebb annyit, hogy a bíráló bizottság minden alkalommal hangsúlyozta, hogy felülemelkedett pártszempontokon, tisztán és kizárólag a díjnyertes publicisztikai működésének a közéletre gyakorolt hatását, irodalmi értékét mérlegelte.

Az 1924-ig fennálló jutalom a korszak magyar publicisztikájába ad betekintési lehetőséget.

1. **1894 (1891–1893)**

2. **Pulszky Ferenc** nyerte el a díjat publicisztikai működéséért
3. Tisza Kálmán, Zichy Antal, Gyulai Pál, Hegedüs Sándor, Concha Győző
4. Ért. 1894. 282–284., 410–414. p., RAL 632/1894

1. **1897 (1894–1896)**

2. **Andrássy Gyula:** Az 1867-diki kiegyezésről. Bp. 1896. Franklin. 446 p.
3. Pauler Gyula, Pulszky Ágoston, Kovács Gyula, Zichy Antal, Gyulai Pál
4. Ért. 1897. 233–238. p.

1. **1900 (1897–1899)**

2. **Kaas Ivornak** javasolta a bizottság a díjat kiadni publicisztikai működéséért

4 RAL 303/1900, RAL 309/1900

3. Concha Győző, Ballagi Aladár, Heinrich Gusztáv, Pauler Gyula, Riedl Frigyes
 4. Ért. 1900. 261–265. p., RAL 309/1900
Az 1900. máj. 2-i nagygyűlés a bizottság javaslatát leszavazta és az I. és II. osztályt új javaslatkérdésre utasította
-
1. **1900 (1897–1899)** (Másodszor)
 2. **Jancsó Benedek:** A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota. 2. köt. Bp. 1899. Lampel. 800 p.
 3. Gyulai Pál, Ponori Thewrewk Emil, Pulszky Ágost, Nyáry Jenő
 4. RAL 440/1900, Ért. 1901. 214. p.
-
1. **1903 (1900–1902)**
 2. **Beksics Gusztáv** nyerte el a díjat publicisztikai működéséért
 3. Pauler Gyula, Kautz Gyula, Ballagi Géza, Gyulai Pál, Beöthy Zsolt
 4. Ért. 1903. 284–287. p., RAL 686/1903
-
1. **1906 (1903–1905)**
 2. A jutalmat nem adták ki. A jutalomdíjat fele részben a Magyar Írók Segélyegylete, fele részben a Magyarországi Hírlapírók Nyugdíjintézete kapta meg
 3. Beöthy Zsolt, Heinrich Gusztáv, Vécsey Tamás, Ballagi Géza
 4. Ért. 1906. 184–189. p.
-
1. **1909 (1906–1908)**
 2. **Kaas Ivor** nyerte el a díjat publicisztikai működéséért
 3. Thaly Kálmán, Berczik Árpád, Rákosi Jenő, Asbóth János, Concha Győző
 4. Ért. 1909. 248–254. p.
-
1. **1912 (1909–1911)**
 2. **Halász Imre** nyerte el a díjat publicisztikai működéséért
 3. Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Ferenczi Zoltán, Gaál Jenő, Rákosi Jenő
 4. Ért. 1912. 276–280. p.
-
1. **1915 (1912–1914)**
 2. **Rákosi Jenő** nyerte el a díjat publicisztikai működéséért
 3. Concha Győző, Beöthy Zsolt, Ferenczi Zoltán, Gaál Jenő, Angyal Dávid
 4. Ért. 1915. 318–325. p.
-
1. **1918 (1915–1917)**
 2. **Moldován Gergely** nyerte el a díjat publicisztikai működéséért
 3. Angyal Dávid, Balogh Jenő, Concha Győző, Bleyer Jakab, Beöthy Zsolt
 4. Ért. 1918. 229–236. p.

1. 1921 (1918–1920)

2. **Réz Mihály** nyerte el a díjat publicisztikai működéséért
3. Csánki Dezső, Angyal Dávid, Rákosi Jenő, Concha Győző, Ferenczi Zoltán
4. Ért. 1921. 89–94. p., RAL 492/1921

1. 1924 (1921–1923)

2. **Wlassics Gyula:** Deák Ferenc. Bp. 1923. Franklin. 169 p. című kötete és publicisztikai működése
3. Csánki Dezső, Ferenczi Zoltán, Balogh Jenő, Papp Ferenc, Concha Győző
4. Ért. 1924. 88–91. p.

A M. Tud. Akadémia főtthkárának
előterjesztése
a Bródy-jutalomság t. tagjaihoz.

A M. Tud. Akadémia 1900. május 28-án tartott köz-
ülésén

1. Gyúly Kálmán r. t. indítványozta, kiegészítve az
Akadémia Bródy Reigmund urad, hogy a költő alapított
s költő elismerését jutalomdíj szabályzata - az ő hon-
járulása mellett - perisio alá vétefőlt.

2. Ballagi István r. t. emelt ellenében indítványozta,
hogy az Akadémia a Bródy-jutalomról mondjon le s
halális kifejezésnek kifejezés mellett továbbra is
az egy-éjreget a nagyjelű alapítói emlékeztetésére.

A köz-ülés mind a két indítványt kiadta az
I. és II. osztályoknak.

Az I. osztály véleményes jelentésével Gyúly Kálmán
r. t., Joarmovics György, Fókai Hor t., Bródy Reigmund
Gyula r. t. és az II. osztály pedig Gyúly Kálmán
r. t. és az I. osztály halála után Gyula Gyula r. t., Lajos
Lajos, Lőncse György r. t., Ballagi István és Gyula Gyula
r. t. köz-ülésről álló bizottságot küldött ki.

Az 1901. márciusi havában tartott bizottsági ülés-
en Gyúly Kálmán r. t. mint egyik indítványozó, elárta,
hogy az ő véleménye szerint a Bródy-jutalom szabály-
zata az a módosítást minden esetben meg kellene
tenni, hogy a jutalomdíjat ne kifizessék önkéntlenül
kiadni, akkor van rá érdem, akkor nincs. Ennek kö-
vetkeztében a bizottság felkérte a főtthkárát, javasolva
arról előzetes tudomást, vajjon Bródy Reigmund ur

bejegyzések-e a protokollat így értelemben történő
megváltottakába.

A főtábla Bródy Zsigmond úrval a tárgyalás f.
évi február hó 24. in a / alatt íve mellékelt levelet vette,
s a bizottság f. évi március 8. i. kára írásos írásban
megjelent tagoknak, a // alatt íve csatolt indítvány
kiszáradtában, elterjesztette.

A most említett március 8. i. ki bizottsági ülésen
Gyulai Pál, Székely Zoltán l. tagok az így írásban írt
ványat elfogadták, Lónyai György v. l. pedig kijelentette,
hogy a Ballagi Aladár l. t. indítványát elvonta,
kérte.

De minthogy a bizottság tagjai nem jelentették meg
határozatképesen, a megjelentek azon, kha,
jüket fejezték ki: fejtené ki a főtábla a bizot.
sági tagokhoz intézendő körlevélben az így írt,
legi állását, s tovább meg töltött: kívánják-e a
bizottságot újra írásban írt, vagy ha nem kívánják,
jelenteniük ki, hogy a két indítvány közül melyik
hoz csatolatkörnek véleményeiket.

Küty Halomán
indítványához:

Lónyai Pál

Lónyai György

Lónyai György

Lónyai György

Lónyai György

Lónyai György

Lónyai György

Ballagi Aladár
indítványához:

Lónyai György

Ballagi Aladár

IPOLYI ARNOLD-JUTALOM 1892–

Ipolyi Arnold (1823–1886) művészettörténész, nagyvárad püspök, az MTA tagja végrendeletileg¹ úgy intézkedett, hogy hagyatékának egy meghatározott része a Magyar Tudományos Akadémiát és a Magyar Országos Képzőművészeti Társulatot illesse. Az említett intézmények közös kérelmére a hagyaték összege egy 1891. szept. 23-i határozat értelmében került átutalásra az MTA javára. Ennek a körülménynek a bejelentése az 1892. jan. 25-i összes ülésen történt meg, ahol a II. osztály megbízást kapott az alapítványra vonatkozó alapszabály elkészítésére.

Az 1892. ápr. 25-én tartott összes ülésen előterjesztett alapítványi tervezet szerint az örökhatályú szándékának megfelelően a két egyesített tőkeösszeg kamataiból, legalább 1000 forintnyi összeg, „a magyar nemzet egyházi, politikai, irodalmi, műveltségi vagy műtörténetből vett tárgyú művek jutalmazására és esetleg kiadására fordíttatik”.

Az Akadémia a felsorolt öt tudomány szak sorrendjében, egyenlőre két évenként írta ki a pályázatot. Az egyháztörténet, a politika történet a II. osztály hatáskörébe, az irodalomtörténet az I. osztály, a műveltségtörténet a II. osztály, s a műtörténet ismét az I. osztály illetékességébe tartozott. A ciklus végeztével a sorrend megismétlődött. Esetenként az illetékes osztály tagjaiból, szükség esetén a Magyar Történelmi Társulat bevonásával alakult bizottság döntött arról, hogy pályázat vagy egyenes megbízás alapján kerüljön a jutalom kiírásra vagy a témában már megírt, benyújtott mű nyomtatási, kiadási költsége fedezésére szolgáljon-e a rendelkezésre álló összeg. A bizottság tagjait az alapítvány kamataiból tiszteletdíj illette meg. A jutalomban csak abszolút becsű mű részesülhetett. Ha valamely évben a jutalom kiadására méltó mű nem volt, a jutalomösszeg a tőkét, illetve az elkövetkező jutalom összegét növelte.

A II. és I. osztály együttes megállapodása alapján az Ipolyi-alapítvány ügyrendjét² az 1892. okt. 31-i összes ülés szentesítette, s ezt követően a jutalom első kiírására 1894-ben került sor. Az Ipolyi-jutalom közel két évtizedes fennállása alatt történeti művek megírására, s már elkészült munkák megjelentetésére felváltva írták ki a pályázatokat.

1. **1894**
2. Oláh Miklós esztergomi érsek élet- és jellemrajza, tekintettel államférfiúi működésére
3. **Fraknói Vilmos** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Oláh Miklós esztergomi érsek élet- és jellemrajza
5. –
6. Ért. 1894. 289. p., RAL 335/1894

¹ Ipolyi Arnold végrendelete = Pesti Napló, 1886. 339. sz. 2. p.

² Ért. 1893. 488–489. p., MTA alapszabályok és ügyrend. Bp. 1901. Franklin. 122–125. p., RAL 94/1892

1. **1896**

2. Bocskai István élete
3. **Károlyi Árpád** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. Bocskai szerepe a történetben. Felolvasás. Bp. 1898. Hornyánszky. 20 p.
5. Szilágyi Sándor, Pauler Gyula, Thaly Kálmán
6. Ért. 1896. 266. p.

1. **1898**

2. Az alapítvány kamatait Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem c. művének új kiadására fordították
4. Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. 6. kiad. Bp. 1898. Franklin. 303 p.
5. –
6. Ért. 1898. 249. p.

1. **1901**

2. A magyar nemzet művelődésének története az Árpádok korában
3. **Békefi Remig** kapott megbízást a téma megírására
4. Békefi Remig 1914-ben lemondta a megbízást
5. Pauler Gyula, Hajnik Imre, Fejérpataky László
6. Ért. 1901. 240. p.

1. **1902**

2. Magyar nyelvű kódexeink forrásainak kimutatása a XVI. század közepéig
3. **Vargha Damján**
4. Magyar nyelvű kódexeink forrásainak kimutatása a XVI. század közepéig (Nem jelent meg. MTA tagajánlás. 1919. 11. p.)
5. Heinrich Gusztáv, Szilády Áron, Katona Lajos
6. Ért. 1902. 276–277. p., RAL 272/1902

1. **1905**

2. Kíváncsatik Magyarország középkori festészeti emlékeinek, jelesen a szárnyas oltároknak művészettörténeti ismertetése, megvilágosítva legalább néhány jellemző emlék fényképi fölvételével
3. Eredménytelen maradt

1. **1908**

2. A magyarországi görög szertartású katolikus egyház története
3. **Hodinka Antal** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A munkácsi görögkatolikus püspökség története. Bp. 1910. MTA. VIII, 856 p.
5. –
6. Ért. 1905. 241–242. p., 1908. 270–271. p., RAL 213/1908

1. **1910**
 2. A cseh-huszita mozgalmaknak és uralomnak története Magyarországon
 3. **Tóth-Szabó Pál**
 4. A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon. Bp. 1917. MTA. XVI, 474 p.
 5. Békefi Remig, Borovszky Samu
 6. Ért. 1910. 274–276. p., 1911. 171–181. p.
-
1. **1910**
 2. Az alapítvány kamatait Főgel József: II. Ulászló udvartartása c. művének kiadására fordították
 4. Főgel József: II. Ulászló udvartartása 1490–1516. Bp. 1913. MTA. 166 p.
 5. Csánki Dezső, Békefi Remig, Angyal Dávid
 6. Ért. 1910. 280. p., RAL 5/a/1910
-
1. **1911**
 2. Bajza József életrajza
 3. **Bajza József [Szücsi József] (1885–1938)**
 4. Bajza József. Bp. 1914. MTA. 497 p.
 5. Badics Ferenc, Beöthy Zsolt, Riedl Frigyes
 6. Ért. 1911. 231–232., 383–390. p., 1914. 307–309. p.
-
1. **1914**
 2. Kíváncsít a magyar ötvösművészet története a XIX. század elejéig, megfelelő számú képanyaggal
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1916**
 2. Kíváncsít a szerémi püspökség és káptalan története 1526-ig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1920**
 2. A magyar politikai szónoklat 1790-től 1836-ig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1920**
 2. Hunyadi János élete és kora
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1920**
 2. A szepesi városok árumegállítási joga
 3. **Domanovszky Sándor** kapott megbízást a téma megírására

4. A szepesi városok árumegállító joga. Lőcse és Késmárk küzdelme az árumegállításért 1358–1570. Bp. 1922. MTA. 522 p.
5. Csánki Dezső, Áldásy Antal, Hóman Bálint
6. Ért. 1920. 227. p., 1921. 102–103. p., RAL 1594/1921

Ipolyi Arnold (1823–1886) nagyváradai püspök, az MTA tagja, akinek a nevéhez különféle jelentős alapítványok fűződnek

M. P. o. 3631.

A SZEPESI VÁROSOK ÁRÚMEGÁLLÍTÓ-JOGA

*

LÓCSE ÉS KÉSMÁRK KÜZDELME AZ
ÁRÚMEGÁLLÍTÁSÉRT

1358—1570

*

ÍRTA

DOMANOVSKY SÁNDOR

L-TAG

AZ IPOLYI-DÍJJAL JUTALMAZOTT PÁLYAMUNKA

OKLEVÉLTÁRRAL ÉS EGY TÉRKÉPMELLÉKLETTEL

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1922

Domanovszky Sándornak 1920-ban Ipolyi-jutalmat nyert történeti munkája

PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANK ALAPÍTVÁNYA 1892–

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 50 éves fennállásának alkalmából a közgazdasági és pénzügyi tudományok művelőinek támogatására alapítványt hozott létre. Az 1892. ápr. 7-én kelt alapítólevél¹ értelmében a Bank 5000 forintos záloglevelet bocsátott az Akadémia rendelkezésére.

Az 1892. ápr. 25-i összes ülésen ismertetett alapítványi jutalom 5 évenként került kiosztásra. A jutalomdíj olyan közgazdasági munkát illetett meg, mely az előző 5 évben magyar nyelven, nyomtatásban megjelent, s a mű „a közgazdasági életre vagy a pénzügyi gazdálkodásra gyakorlati fontossággal bíró kérdést kellő tudományos készültséggel tárgyal vagy ily mű nem léteben a hazai közgazdasági és pénzügyi ismeretek előbbre vitelében számot tevő irodalmi terméknek ismertetik el.” A jutalmat az öt éven belül megjelent viszonylag legjobb műnek minden esetben ki kellett adni.

Az Akadémia által felállított alapítványi szabályzathoz² a Kereskedelmi Bank hozzájárult³ s az ügyrendnek megfelelően a jutalom 1897-től kezdődően került kiosztásra. Az 1922-ig fennálló jutalmat 6 ízben adták ki, majd 1925-ben az Akadémia 100 éves fennállásának évfordulója alkalmából a Bank egy újabb alapítványnak, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank gróf Széchenyi István alapítványnak adta át a helyét.

1. **1897 (1892–1896)**
2. **Dobieczycki Sándor:** Helyi érdekű vasutaink alapítása, építése és üzlete. Bp. 1893. Kiadón. VIII, 340 p.
3. Gaál Jenő, Hegedüs Sándor, Nagy Ferenc
4. Ért. 1897. 248–249., 452–458. p.

1. **1902 (1897–1901)** (Megosztva)
2. **Fellner Frigyes:** A járadék birtokrendszere és alkalmazása Magyarországon. Bp. 1900. Franklin. VIII, 203 p. és
Krisztinkovich Ede: A mesterséges víziutak kérdése Magyarországon. Budapest–Csongárdi és Vukovár–Samaci hajózó csatornák. A tervezett magyar és osztrák csatornák térképével. Bp. 1902. Athenaeum. VI, 96 p.
3. Ráth Zoltán, Kautz Gyula, Láng Lajos
Ért. 1902. 278–279., 444–449. p.

1 RAL 154/1892

2 Ért. 1893. 489. p., RAL 75/1893

3 RAL 159/1893

1. **1907 (1902–1906)** (Megosztva)
2. **Thirring Gusztáv:** A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság. Bp. 1904. Kilián. X, 367 p., és
Bernát István: A magyar földbirtok tehermentesítése. Bp. 1905. Kilián. VIII, 206 p.
3. Kautz Gyula, Gaál Jenő, Ballagi Géza
4. Ért. 1907. 379–380., 544–550. p., RAL 243/1907

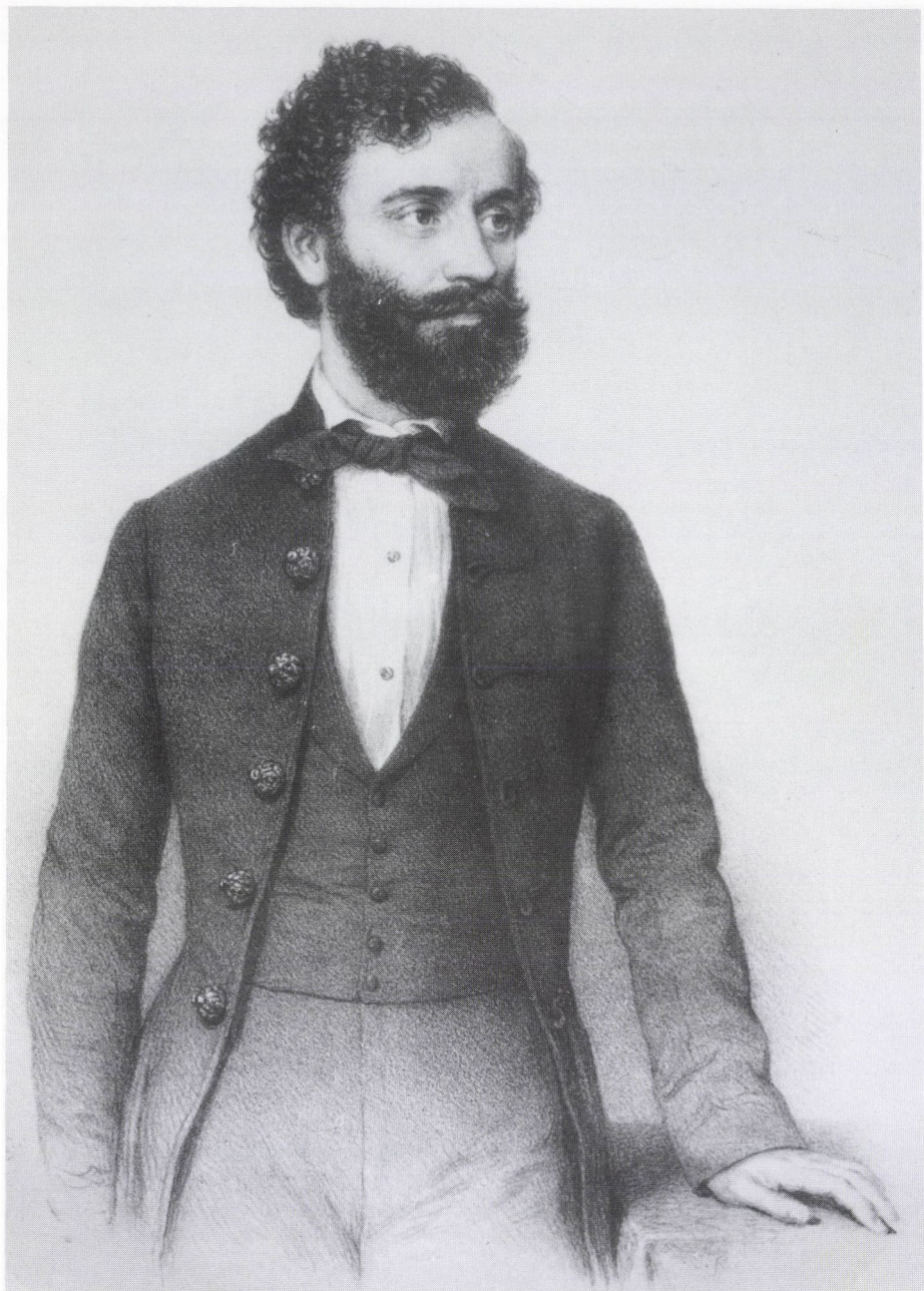
1. **1913 (1908–1912)**
2. **Exner Kornél:** Magyar pénzügyi jog. Bp. 1901. Athenaeum. 512 p.
3. Matlekovits Sándor, Gaál Jenő
4. Ért. 1913. 326–327. p.

1. **1917 (1912–1916)** (Megosztva)
2. **Fellner Frigyes:** Ausztria és Magyarország nemzeti vagyona. Bp. 1916. Athenaeum. VII, 152 p. és
Czettler Jenő: Magyar mezőgazdasági szociálpolitika. Bp. 1914. Magyar Gazda Szöv. 1103 p.
3. Földes Béla, Bernát István, György Endre
4. Ért. 1917. 304–324. p., RAL 346/1917

1. **1922 (1917–1921)**
2. **Kaán Károly:** Erdőgazdaságpolitikai kérdések. Bp. 1920. Pátria. 100 p.
3. Matlekovits Sándor, Fellner Frigyes, György Endre
4. Ért. 1922. 113–116. p., RAL 583/1922

Az alapítványt tevő Pesti Magyar Kereskedelmi Bank székháza
(a mai Belügyminisztérium)

Tomori Anasztáz (1824–1894) mérnök, az MTA tagja,
a hazai tudományok és művészetek bőkezű mecénása

TOMORI ANASZTÁZ-ALAPÍTVÁNY 1894–

Tomori Anasztáz (1824–1894) mérnök, az MTA levelező tagja, bőkezű mecénás, aki örökölt vagyona nagy részét a hazai tudományok és művészetek támogatására fordította. Különböző egyleteket, intézeteket pártfogolt, drámai pályadíjat tűzött ki, irodalmi és művészeti vállalkozások megvalósulását segítette elő.

Áldozatkészségének egyik momentumra volt, hogy az 1894. máj. 16-án kelt végrendeletében az Akadémia javára is rendelkezett, mégpedig a következőképpen: „a m. tud. Akadémiának hagyok tízezer forintot, hogy ezen összeg két évi kamatával matematikai mű díjaztassék, előre kihirdetett pályázat mellett”.¹

Az Akadémia elfogadva az alapítványt az 1895. máj. 27-i összes ülésen vitatta meg a III. osztály által benyújtott ügyrendi szövegezést.² Az elfogadott alapszabály szerint az Akadémia először 1897-ben hirdette meg a jutalmat és a továbbiakban a hagyományozott összeg kamatainak függvényében került a pályadíj nyílt vagy zárt pályázati kiírásra.

A jutalom csak az önálló becsű művet illette meg. Amennyiben a pályázat sikertelen maradt, a III. osztály javaslata alapján másodízben is ki lehetett hirdetni ugyanazt a pályakérdést kettőzött jutalom mellett vagy más matematikai tárgyú munkák kiadására fordítani a rendelkezésre álló alapítványi összeget. Mindkét lehetőséggel élt az akadémiai bíráló bizottság az 1923-ig fennálló, eredményeiben változó képet mutató Tomori-jutalom kiadását illetően.

1. 1897 (Nyílt pályázat)

2. Az analysis azon fontos ágát, mely az analitikai függvények elméletével foglalkozik, hazai irodalmunkban ez ideig csak szórványosan – egyes értekezésekben – tárgyalták. Oly munka, amely akár az analitikai függvények általános elméletét, akár pedig az egyes fontosabb, speciális függvényosztályokat rendszeresen és kimerítően tárgyalná, mindez ideig hiányzik. Ez okból a M. T. Akadémia a jelen alkalommal a következő pályakérdést tűzi ki:

Kíváncsiak egy oly munka, mely körülbelül 25 nyomtatott ívnyi terjedelemben a függvénytan szakirodalom gondos és rendszeres felhasználásával az analitikai függvények általános elméletének alapelveit tárgyalja és e mellett annak alkalmazását valamely fontosabb speciális függvényosztály elméletének kifejtésére bemutatja. E speciális függvényosztály lehetne az algebrai, az elliptikus, illetőleg Abel-féle függvények osztálya, vagy pedig bemutathatná a munka az n -edrendű lineár differenciálegyenlet függvénytan elméletét és az ezáltal definiált függvényosztályokat.

¹ Ért. 1894. 723. p.

² Ért. 1895. 558–559. p., RAL 310/1895

Az Akadémia ezúttal önálló búvárlaton alapuló új eredményeket nem kíván, és inkább arra helyez súlyt, hogy a benyújtandó munka általános függvénytani bevezetésével együtt a választott specziális függvényosztály tanulmányozására alkalmas, jól áttekinthető kézikönyv legyen

3. **Beke Manó** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A homogen lineáris differenciál egyenletek resolvenseinek alapegyenleteiről. = Matematikai és Természettudományi Értesítő, 16. 1898. 407–420. p.
5. Kőnig Gyula, Kürschák József, Rados Gusztáv
6. RAL 582/1897

1. 1904

2. Kívántatik oly vizsgálat, mely a differenciál-invariánsok valamely osztályának meghatározását nyújtja vagy legalább valamely osztályuk elméletét jelentékenyebb lépéssel előbbre viszi
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kőnig Gyula, Kürschák József, Rados Gusztáv
6. Ért. 1904. 239. p.

1. 1906 (Nyílt pályázat)

2. Kívántatik olyan mű, mely az abszolút geometriát tárgyalja. Az Akadémia ezúttal önálló búvárlatokon alapuló, új eredményeket nem kíván, hanem inkább csak arra helyez súlyt, hogy a pályamű az abszolút geometria tanulására alkalmas, jól áttekinthető kézikönyv legyen
3. **Schlesinger Lajos** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A tér absolute igaz tudománya. Nem jelent meg. (Szénássy B.: Magyarországi matematika tört. Bp. 1974. 274. p.)
5. Kőnig Gyula, Kürschák József, Rados Gusztáv
6. Ért. 1906. 202–203. p.

1. 1911

2. Kívántatik a szakirodalom gondos és rendszeres felhasználásával a $p=1$ genusú síkbeli és térbeli algebrai görbék elméletének monográfia-szerű tárgyalása
3. Eredménytelen maradt

1. 1914 (Nyílt pályázat)

2. Kívántatik oly munka, mely a szakirodalom gondos és módszeres felhasználásával a matematika fontos, modern fejezetét rendszeresen tárgyalja
3. **Geöcze Zoárd** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A halmazelmélet geometriai alkalmazásai. Nem jelent meg. (Szénássy B.: A magyarországi matematika tört. Bp. 1974. 335. p.)
5. Rados Gusztáv, Fejér Lipót, Kürschák József
6. Ért. 1914. 362–363. p.

1. 1916

2. Másodszor hirdetve az 1911. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt. Rados Gusztáv, Kürschák József és Fejér Lipót javaslatára a két ízben sikertelen pályázat díjának esedékes összegét Kőnig Dénes: *Analysis situs* elemei c. művének kidolgozására és kiadására fordítják. (Ért. 1916. 492–493. p.).

1. 1918 (Nyílt pályázat)

2. Kíváncsítik oly matematikai munka, mely a lineáris integrálegyenleteket tárgyalja a quadratikuss és bilineáris alakok kapcsolatos elméletének kifejtésével és kellően kiválasztott függvénytan és fizikai alkalmazásokkal együtt
3. **Riesz Frigyes** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A lineáris integrálegyenletek elmélete
5. Kürschák József, Fejér Lipót
6. Ért. 1918. 267. p.

1. 1922

2. Kíváncsítik egy önálló vizsgálatot tartalmazó értekezés a valós vagy a komplex változós függvények elméletéből
3. Eredménytelen maradt

1. 1923

2. Másodszor hirdetve az 1922. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Rados Gusztáv, Kürschák József
6. Ért. 1924. 186. p., RAL 18/1924

POLLÁK HENRIK-ALAPÍTVÁNY 1894–

Pollák Jakab 1894. márc. 17-én kelt levelében¹ értesítette az Akadémiát, hogy elhunyt bátyja, Pollák Henrik (1821–1894) orvos emlékére 6000 forintos alapítványt kíván tenni. Az 1894. márc. 19-i összes ülésen bejelentett alapítványt az Akadémia elfogadta és az ügyrendi szöveg elkészítésére Than Károly, Vécsey Tamás és Szily Kálmán akadémiai tagokból álló bizottságot kérte fel.

Az ügyrend tervezete az alapítványtevő kívánságának megfelelően kimondta, hogy a tőke kamataiból elsősorban orvosi és statisztikai művek kerüljenek jutalmazásra, másodszorban pedig a tőke jövedelme a nemzeti közművelődés céljait szolgálja. Ennek értelmében a három évenként kitűzött jutalom felváltva illette meg az orvostudományi, természettudományi, statisztikai illetve egyéb társadalomtudományi pályaműveket. A jutalom csak abszolút becsű munkának volt odaítélhető, ennek hiányában a jutalom kétharmada a Válás- és Közoktatásügyi Minisztérium kezelése alatt álló, a Felvidék közművelődési céljaira szánt Kőrösy József-féle alaphoz került, egyharmada pedig az MTA alaptőkéjét növelte. Az ügyrendet² az 1894. jún. 25-i összes ülés hagyta jóvá.

Az 1923-ig fennálló jutalmat mindössze kétszer adták ki, 1905-ben Thirring Gusztávnak és 1921-ben pedig Saile Tivadarnak, ezen kívül a Pollák-alapítványt részben szakmai érdektelenség kísérte, részben pedig a benyújtott pályaművek színvonala nem elégtette ki a kívánalmakat.

1. 1897

2. Fejtsék ki a demográfia feladata, szervezete és módszere a modern állami és társadalmi kérdések szempontjából
3. Eredménytelen maradt

1. 1900

2. Kíváncsiak azon fő elvek kritikai kifejtése, melyeken Magyarország, Ausztria, Német-, Olasz-, Franciaország és Anglia az utolsó három évtizedben tartott népszámlálásainak demográfiai része – tehát az ipar és foglalkozási statisztika mellőzésével – alapszik, úgyszintén az ezen államok országos és nagyvárosi népszámlálási munkáiban tartalmazott demográfiai újítások kritikai méltatása
3. Eredménytelen maradt

¹ RAL 139/1894

² Ért. 1895. 192. p., MTA alapszabályok és ügyrend. Bp. 1901. Franklin. 151–153. p.

1. 1902

2. Adassék elő a vidéki és városi népesség egymáshoz való viszonya hazánkban, különös tekintettel a belső vándorlásra és a vidéki népesség születési arányának alakulására
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kőrösy József, Than Károly, Lipthay Sándor
6. Ért. 1902. 286. p., RAL 296/1904 (dátuma: 1902. febr. 25.)

1. 1905

2. A születési és termékenységi statisztikánk az utolsó harminc év alatti fejlődése. Adassék elő és bíraltassék az a haladás, mely a demológia ezen terén Magyarország és a fontosabb külföldi államok, illetőleg városok hivatalos statisztikájában, valamint a szakirodalomban az utolsó évtized alatt észlelhető
3. **Thirring Gusztáv**
4. Városi és vidéki népesség állapota
5. Kőrösy József, Than Károly, Lipthay Sándor
6. Ért. 1905. 246–247. p., RAL 296/1904

1. 1908

2. Kívántatik a születési és termékenységi statisztika eredményeinek tudományos alapon való feldolgozása. Adassanak elő és bíraltassanak meg, úgy a statisztikai valamint a biológiai vizsgálódások alapján a születések és termékenység tekintetében, a hazai és a külföldi szakirodalomban elért eredmények, különös tekintettel a nemi arányra, a vitalitásra, a törvénytelen születésekre és a termékenység konkrét kérdéseire
3. Eredménytelen maradt

1. 1912

2. Kívántatik oly munka, mely az európai államok halandósági viszonyait ismerteti, különös tekintettel korra, halálokra, foglalkozásra, jólétre és társadalmi osztályra
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vargha Gyula, Thirring Gusztáv, Rados Gusztáv
6. Ért. 1912. 424–428. p., RAL 234/1912, RAL 336/1912

1. 1916

2. Kívántatik a legújabb szakirodalom gondos felhasználásával a matematikai statisztika elméletének monográfiászerű tárgyalása és ennek alkalmazása valamely fontosabb jelenségre
3. Eredménytelen maradt

1. 1918

2. A kolera és a tifusz elleni oltások statisztikája. Kívántatik: 1. Az eddigi közzétett külföldi statisztikák eredményei és kritikája. 2. Az újabb oltások eredményei a katonaság

és a polgári lakosság körében, különös tekintettel Magyarországra és Ausztriára. 3.
A védőoltások eredményei az oltóanyag különböző készítményeinek szerint

3. Eredménytelen maradt

1. **1921**

2. Kíváncsi Kőrösy József statisztikusunk demográfiai működésének kritikai méltatása, különös tekintettel statisztikai módszereire

3. **Saile Tivadar**

4. Kőrösy József hatása a statisztika fejlődésére. Bp. 1927. MTA. 240 p.

5. Horváth Géza, Harkányi Béla, Thirring Gusztáv

6. Ért. 1921. 106–107. p.

1. **1923**

2. Az újabb eugenetikai törekvések biológiai és örökléstani alapjai

3. A jutalmat nem adták ki

5. Méhelly Lajos, Lenhossék Mihály

6. RAL 14/1924, RAL 15/1924

FORSTER GYULA ALAPÍTVÁNYA FORSTER JÁNOS NEVÉRE 1894–

Forster Gyula (1846–1932) művészeti író, az MTA tagja, a Magyar Földhitelintézet igazgatója, apjának néhai Forster Jánosnak (1810–1891), az esztergomi főképtalanai jószágkormányzónak nevére 12 500 forint értékű kötvényt tett le az Akadémiánál alapítványi célból.¹ Az alapítványtevő mezőgazdasági jutalmával a hazai földművelés fejlődését kívánta előmozdítani.

Az alapítvány az 1894. nov. 26-i összes ülésen került bejelentésre, majd az 1895. jún. 24-i összes ülés tárgyalta a mezőgazdasági tudományokban illetékes III. osztály előterjesztését a jutalomra vonatkozóan.

A javaslat szerint a jutalmazásnál irodalmi művek, gyakorlati értékű találmányok vagy felfedezések egyaránt számításba jöhetnek. A pályadíj oly mű, találmány vagy felfedezés számára adható ki, mely a hazai földművelés bármely ágában, a mezői gazdálkodás, állattenyésztés, erdészeti, szőlőművelés és kertészet terén elméleti vagy gyakorlati vonatkozásban jelentős haladást foglal magában. Ezen az általános meghatározáson belül, közelebből a jutalom vonatkozhat a szántóföldek, erdők, rétek, szőlők, kertek művelésének módszereire, eszközeire, állatok és gazdasági növények meghonosítására és tenyésztésére, állatok és növények betegségeinek a gyógyítására, a járványok elleni védekezésre, a gazdasági termékek feldolgozására, takarmányozásra, talajjavításra, gazdasági építkezésre, a kártékony rovarok elleni védekezésre és egyéb bármely szakismeret megismertetésére.

A pályadíj három évenként kerül kiosztásra, felváltva önálló becsű irodalmi művek, találmányok, felfedezések utólagos jutalmazására, illetve zárt, nyílt vagy megbízás útján hirdetett pályázatok díjazására.

A beküldött pályázatokat öt tagú bizottság bírálja felül, melynek három tagját az Akadémia III. osztálya, egy tagját az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, egy tagját pedig az Országos Erdészeti Egyesület delegálja. Ha megfelelő munka hiányában a pályadíj nem adható ki, az ekként fennmaradó összeg felerészben az Akadémia tőkéjéhez csatolandó, felerészben pedig földművelésre vonatkozó egyéb munkák kiadására fordítandó.²

Az 1895. jún. 24-i összes ülés³ a fentiek értelmében elfogadta a Forster János-alapítvány ügyrendjét, s a jutalom első kiadásának időpontját 1897-re tűzte ki. A jutalom első ízbeni kiadását követően a jutalmi bizottság véleményét figyelembe véve,⁴ az 1897. nov. 29-i összes ülésen Szily Kálmán egy ügyrend módosító javaslatot⁵ terjesztett elő, hogy a

1 RAL 551/1894

2 Ért. 1895. 556–558. p.

3 RAL 387/1895

4 RAL 580/1897

5 Ért. 1897. 679. p., RAL 3/1897, RAL 582/1897

Forster János-jutalomban önálló becsű művek, találmányok, felfedezések mellett, velük párhuzamosan életművükért is elnyerhessék a jutalmat olyan magyar állampolgárok, akik „a földművelés terén akár a tudomány előbbrevitele, akár a gyakorlati találmányok, szerkezetek vagy szervezetek és intézmények fejlesztése és fölvirágoztatása szempontjából az illető évkörben legnagyobb érdemeket szerzetek”. Az ügyrendi módosítást az összes ülés elfogadta és a jutalom történetében az alapszabályban felsorolt valamennyi jutalmazási variáció előfordult.

A Forster János-jutalommal kapcsolatban megjegyzendő, hogy a századfordulóig ez volt az Akadémia egyetlen olyan jutalma, ami kizárólag a mezőgazdasági tudományokat volt hivatva elismerni.

1. 1897

2. **Cserhádi Sándor** nyerte el a jutalmat a mezőgazdaság területén elért eredményeiért
3. Horváth Géza, Szily Kálmán, Galgóczy Károly, Kodolányi Antal, Bedő Albert
4. Ért. 1897. 249–250., 504–508. p., RAL 196/1897

1. 1900

2. Kíváncsodik a mezőgazdasági növények vetőmag termesztésének és nemesítésének tárgyalása
3. **Rácz Imre** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A vetőmag termesztése és nemesítése
5. Bedő Albert, Galgóczy Károly, Mágócsy-Dietz Sándor, Szilassy Zoltán, Tavi Gusztáv
6. Ért. 1900. 272–273. p., RAL 4/1900, RAL 196/1900, RAL 211/1900

1. 1903

2. **Sierbán Jánosnak** a zöldségtermesztésnek kazlakban való erjesztésére vonatkozó találmánya nyerte el a jutalmat
3. Lengyel Béla, Bedő Albert, Kodolányi Antal, Mágócsy-Dietz Sándor, Tormay Béla
4. Ért. 1903. 299., 539–543. p., RAL 681/1903

1. 1906

2. Kíváncsodik a kender és a len termesztésének hazánkban, valamint az ezzel összefüggő kérdéseknek rendszeres tárgyalása
3. **Zórád István** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A kender és a len termesztésének jövője Magyarországon
5. Lengyel Béla, Mágócsy-Dietz Sándor, Tormay Béla, Kodolányi Antal, Tavi Gusztáv
6. Ért. 1906. 201. p., 1908. 281. p.

1. 1909

2. **Cserhádi Sándor:** Az Alföld mezőgazdasági viszonyainak reformja. Bp. 1907. Pátia. 46 p. és Általános és különleges növénytermelés. 1–2. köt. 2. bőv. kiad. Győr, 1905–1906. Vitsmann.

3. Lengyel Béla, Klein Gyula, Mágócsy-Dietz Sándor, Kerpely Kálmán, Bedő Albert
4. Ért. 1909. 278. p., RAL 302/1909

1. **1912**

2. Kívántatik a hazai mezőgazdasági terményeknek és termékeknek mint élelmiszereknek és azok hamisításának ismertetése
3. A jutalmat nem adták ki
5. Lengyel Béla, Mágócsy-Dietz Sándor, Tangl Ferenc, Tuzson János, Bedő Albert
6. Ért. 1912. 299–300. p.

1. **1915**

2. A hazai élelmiszerek monográfiája. Kívántatik a táplálékul használt, hazánkban termelt mezőgazdasági terményeknek és termékeknek részletes leíró és magyarázó ismertetése
3. **Weiser István** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. –
5. Mágócsy-Dietz Sándor, Tangl Ferenc, Bugarszky István
6. Ért. 1915. 427–429. p.

1. **1918**

2. Milyen módon érhet el hazánkban a burgonyatermelés legnagyobb eredményt? Állapíttassék meg, hogy hazánk különböző termelő vidékein miféle talajművelési, trágyázási, ápolási és védekezési eljárásokkal és miféle burgonyafajtákkal érhetünk el katasztrális holdanként legnagyobb kalória termelést
3. Eredménytelen maradt

1. **1928**

2. Mily módon befolyásolja a búza nemesítése a liszt minőségét, tekintettel az ún. sütőképességre
3. **‘Sigmond Elek és Hankóczy Jenő** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. –
5. Mágócsy-Dietz Sándor, Zemplén Géza, Filárszky Nándor, Tuzson János, Fabricius Endre
6. Ért. 1928. 150–153. p.

FORSTER GYULA ALAPÍTVÁNYA SCITOVSZKY JÁNOS NEVÉRE 1894–

Forster Gyula (1846–1932) művészeti író, az MTA tagja, a Magyar Földhitelintézet igazgatója sokoldalú tudományos, tudománypártoló tevékenységet fejtett ki. Apjának Forster Jánosnak a nevére tett mezőgazdasági jutalma mellett egy másik alapítványt is tett néhai Scitovszky János (1785–1866) esztergomi érsek, hercegprímás, az MTA igazgató tagja emlékére.

Az 1894. júl. 1-jén kelt alapítólevél¹ 15 000 forint névértékű kötvényt ajánlott fel az Akadémiának, oly rendeltetéssel, hogy az évi kamatokból 10 évenként felváltva magyar egyháztörténeti vonatkozásban irodalmi művek jutalmazását, levéltári kutatások támogatását tegye lehetővé.

Az 1894. okt. 8-i összes ülés megbízása alapján a Történelmi Bizottság által készített ügyrendi szövegezést² az 1895. jan. 28-i összes ülés fogadta el. Az ügyrend értelmében az első tíz éves ciklusban az alapítvány kamatait Fraknói Vilmostól Rómában alapított Magyar Történeti Intézetbe küldött ösztöndíjasok kapják. A következő ciklusban az alapítvány kamatai együttvéve, osztatlanul egy magyar egyháztörténeti tárgyú monográfia megírására, közzétételére fordítandók. Továbbá az ügyrend az Akadémia belátására bízta, hogy a megfelelő időben egy összefoglaló magyar egyháztörténet megírására adjon megbízást, több ciklus kamatainak a ráfordításával. Egy ilyen összefoglaló magyar egyháztörténeti mű megjelenése után az alapítvány kamatait az ügyrend magyar történelmi munkák közzétételére szánja. Az alapítvány kamatai felhasználásának joga a Történelmi Bizottság meghallgatása mellett a II. osztályt illette meg.

A Scitovszky János nevére tett alapítvány három teljes tíz éves ciklust ért meg. Az első ciklusban 1895–1904 között hét magyar ösztöndíjas jutott el Rómába az alapítvány segítségével, ahol a római levéltárakban magyar egyháztörténeti, egyházpolitikai kutatásokat folytattak. A második ciklus, az 1905–1914 közti évek alapítványi kamataiból Karácsonyi János kapott megbízást a Szent Ferenc rend magyarországi történetének a megírására. 1915-ben a harmadik ciklus nyitányaként Angyal Dávid kapott anyagi támogatást Bethlen Gábor korára vonatkozó római levéltári kutatásaihoz, majd ugyanezen ciklusban az 1920-as évek elején az alapítvány utolsó ténykedéseként Karácsonyi János említett művének elhúzódtott megjelentetését segítette elő.

1 RAL 551/1894

2 Ért. 1895. 191–192., 555–556. p.

1895–1904 ciklus

Az alábbi ösztöndíjasok kaptak támogatást a római levéltárakban folytatott magyar egyháztörténeti kutatásaikhoz:

- 1896 **Kollányi Ferenc**
- 1897 **Beke Antal**
- 1898 **Schönherr Gyula**
- 1900 **Veress Endre**
- 1900 **Tóth Szabó Pál**
- 1904 **Hadzsega Gyula**
- 1904 **Czaich A. Gilbert**

1905–1914 ciklus

1906 Támogatás az alábbi mű megírásához:

Karácsonyi János: Szent Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig.
1–2. köt. Bp. 1922–1924. MTA. 562, 663 p.

1915–1924 ciklus

- 1915 **Angyal Dávid** kapott támogatást a római levéltárakban folytatott magyar egyház történeti kutatásaihoz
- 1921 **Karácsonyi János:** Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig.
1–2. köt. Bp. 1922–1924. c. művének kinyomtatását támogatta az alapítvány.

IFJ. VIGYÁZÓ SÁNDOR-ALAPÍTVÁNY 1895–

Vigyázó Sándor (1825–1921) cs. és kir. kamarás, valamint felesége báró Podmaniczky Zsuzsanna (1838–1923), Sándor fiuk 1894-ben bekövetkezett halála után, emlékének megörökítésére az 1895. máj. 4-én kelt nyilatkozatukkal¹ történeti pályakérdések jutalmazására 20 000 forintos alapítványt² hoztak létre az Akadémiánál.

Az alapítványi összeg évi kamatainak négyötöd része került felhasználásra, felváltva az I., II. és III. osztály között. Az I. osztály a magyar irodalom és művészettörténet, a II. osztály a magyar történelem, magyar jog- és kultúrtörténet, a III. osztály pedig a körébe tartozó természettudományok történetét tárgyaló pályakérdések kiírására volt jogosult. Az alapítvány évi jövedelmének a további egyötöd része, az esetleges sikertelen pályázatok pályadíjaival együtt az alaptőke összegét növelték.

Az alapítvány szabályzatát a Történelmi Bizottság javaslata³ alapján az 1895. jún. 24-i összes ülés vitatta meg, melynek eredményéről értesítették az alapítványtevőket. Vigyázó Sándor és neje 1895. júl. 1-jén kelt válaszlevelükben⁴ némi módosítással éltek az alapítvány szabályzatát illetően. Nem értettek egyet az 1895. jún. 24-i összes ülés javaslatának azzal a pontjával, hogy ha a feladat nagysága úgy indokolja, akkor a díj két vagy több évenként kerüljön kiosztásra. Az alapítványtevők ragaszkodtak a díj évenkénti kiadásához, sikertelenség esetén pedig a díjnak a tőkéhez való csatolásához. Többszöri levélváltás után az alapszabályt⁵ az 1895. okt. 7-i összes ülés szövegezte meg, majd az MTA és az alapítók között 1895. dec. 30-án jött létre a végleges megállapodás, melyet Vigyázó Sándor és neje mellett Eötvös Loránd, az MTA elnöke látott el kézjeggyével. Az aláírással egyidejűleg az alapítványi összeg átutalása a Magyar Földhitelintézethez megtörtént.*

A jutalom csak az önálló becsű művet illette meg. Ennek a mércének megfelelően a pályázat az 1898, 1903, 1911, 1912, 1913, 1917 és 1922. években járt sikerrel, mely pályaművek a magyar történeti, a magyar tudománytörténeti irodalmat gazdagították.

1. **1898**
2. Fejtsék ki mikor és mennyiben vált az 1222-iki aranybulla a magyar közjog egyik alaptörvényévé
3. **Ferdinándy Géza**
4. Az arany bulla. Bp. 1899. MTA. 182 p.

1 RAL 149/1895

2 Vargha Zoltán: Gróf Vigyázó Sándorné, báró Podmaniczky Zsuzsanna életrajza. Bp. 1931. MTA. 112–114. p.

3 Ért. 1895. 497. p., RAL 419/1895

4 Ért. 1895. 667. p.

5 Ért. 1896. 61. p.

5. Hajnik Imre, Pauler Gyula
 6. Ért. 1898. 252–253. p., 411–412. p., RAL 21/1898, RAL 293/1898
-
1. **1900**
 2. Kíváncsi a magyar jobbágyság története 1514-től Mária Terézia koráig
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Márki Sándor, Acsády Ignác
 6. Ért. 1900. 271–272. p., 487–492. p., RAL 211/1900
-
1. **1900**
 2. Adassék elő a neoacquistica commissio szervezete, működése és hatása 1745-ig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1901**
 2. A természetutáncz elve és határai a görög–római elméletben és művészetben
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1903**
 2. Kíváncsi az antiseptikus és aseptikus orvoslási módok története, Semmelweis tanár idevágó munkálatainak méltatásával
 3. **Manninger Vilmos**
 4. Az antiseptikus és aseptikus orvoslásmódok története. Bp. 1903. Orvosi Könyvkiadó Társ. 152 p.
 5. Genersich Antal, Hőgyes Endre
 6. Ért. 1903. 299–300. p., 544–549. p.
-
1. **1903**
 2. Adassék elő a magyar haditörténet valamely nevezetesebb eseménye
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Pauler Gyula, Nagy Gyula
 6. Ért. 1903. 294–295. p., 483–486. p.
-
1. **1905**
 2. Adassék elő a társadalmi élet a Thököly- és Rákóczi-korban
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Radvánszky Béla, Angyal Dávid
 6. Ért. 1905. 240–241. p., 560–563. p.
-
1. **1905**
 2. Adassék elő a magyarországi vármegyék szervezetének fejlődése a mohácsi vésztől a m. kir. helytartótanács felállításáig
 3. Eredménytelen maradt

1. 1906

2. A magyar regény a XIX. század második felében
3. Eredménytelen maradt

1. 1907

2. Kívántatik a magyar botanikai terminológia és nomenclatura fejlődésének története, a honi botanika történelme fonalán, a legrégibb időktől máig, különös tekintettel Diószegi-Fazekas munkáira
3. Eredménytelen maradt

1. 1909

2. Kívántatik a magyar királyi udvari kancellária története 1690-től 1848-ig, a korábbi fejlődést feltüntető bevezetés kíséretében
3. Eredménytelen maradt

1. 1911

2. Írassék meg történelmi források alapján a Thököly- és Rákóczi-korabeli társadalmi élet 1670–1711-ig
3. **Czobor Alfréd**
4. A Thököly- és Rákóczi-korabeli társadalmi élet 1670–1711-ig. Nem jelent meg. (Gulyás P.: Magy. írók. 5. köt. 102. p.)
5. Békefi Remig, Csánki Dezső
6. Ért. 1911. 241–243. p., 380–383. p.

1. 1911

2. Kívántatik a Corvina-könyvtár méltatása és részletes története
3. Eredménytelen maradt

1. 1912

2. Adassék elő az erdélyi fejedelemség területi változásainak története
3. **Lukinich Imre**
4. Erdély területi változásai a török hódítás korában 1541–1711. Bp. 1918. MTA. 646 p.
5. Angyal Dávid, Szádeczky-Kardoss Lajos
6. Ért. 1912. 289–291. p.

1. 1913

2. A magyar botanikai terminológia és nomenclatura fejlődésének története a honi botanika története fonalán
3. **Gombocz Endre**
4. Nem jelent meg (MTA tagaj. 1939. 68. p.). Részlet jelent meg a műből: A magyar botanikai szótárból. = Magyar Nyelv, 1914. 1. 15–24. p. – A mű kézirat a Természettudományi Múzeum Növénytárának könyvtárába került.
5. Szily Kálmán, Tuzson János, Mágócsy-Dietz Sándor
6. Ért. 1913. 330–332. p.

1. **1914**
 2. Adassék elő az erdélyi vajdaság intézményének története a fejedelemség megalakulásáig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1915**
 2. Társadalmi és családi élet Magyarországon a XVI. század második felében
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1916**
 2. A XVIII. század lírai és elbeszélő költészete, főtekintettel a költők forrásaira és mintáira
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1917**
 2. Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése 1542-től 1690-ig
 3. **Bíró Vencel**
 4. Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése 1542–1690. Kolozsvár, 1917. Stief. 164 p.
 5. Márki Sándor, Szádeczky-Kardoss Lajos
 6. Ért. 1916. 472–481. p.
-
1. **1919**
 2. Adassék elő a fizikai tudományok hazai irodalmának története és magyar műnyelvének fejlődése 1867-ig, az alkotmány visszaállításáig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1920**
 2. Az Árpád-házi királyok és királyi hercegek címei, az illető országok és tartományok eredetének, határainak és kormányzatának ismertetésével
 3. A jutalmat nem adták ki
 5. Hóman Bálint, Domanovszky Sándor
 6. Ért. 1920. 45–47. p., RAL 225/1920
-
1. **1920**
 2. A banderiális szervezet története Magyarországon
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1920**
 2. A magyarság letelepedése s a birtok illetve birtokjog alakulása az aranybulla koráig
 3. Eredménytelen maradt
-
1. **1922**
 2. Másodszor hirdetve az 1919. évi pályakérdés

3. Batta István

4. A fizikai tudományok hazai irodalmának története és a magyar műnyelvének fejlődése 1867-ig, az alkotmány visszaállításáig
5. Szily Kálmán, Fröhlich Izidor
6. Ért. 1922. 116–117. p.

1. 1922

2. A humanizmus története Magyarországon
3. Eredménytelen maradt

1. 1923

2. A diplomatika története Magyarországon
3. Eredménytelen maradt

1. 1925

2. Másodszor hirdetve az 1923. évi pályakérdés
3. Eredménytelen maradt

1. 1926

2. Másodszor hirdetve az 1920. évi pályakérdés (banderiális szervezet)
3. Eredménytelen maradt

1. 1932 (Nyílt pályázat)

2. Ismertetni kell tudományos és publicisztikus politikai irodalmunkat 1800–1847-ig bezárólag. (Gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos irodalmi működésének kikapcsolásával.)
Kíváncsok elsősorban a külön kötetben vagy füzetben megjelent munkáknak és iratoknak, úgyszintén a gyűjteményekben, folyóiratokban, gyűlési naplókban és időszaki lapokban közzétett munkáknak bibliográfiája, mégpedig a magyar nyelvűeké mellett a latin és más élőnyelvűeké is. A bibliográfiai anyag pontos leltározása alapján ki kell fejteni ennek az irodalomnak tudományos, politikai és szellemtörténeti jelentőségét, viszonyítva az előbbi századvégi irodalomhoz
3. A megbízást nem adták ki
5. Concha Győző, Domanovszky Sándor
6. Ért. 1932. 168–169. p.

A magyar tudományok akadémia
nagytekintetű Igazgató-ágának

Elhatáro azon fontosságától mely-
lyel a magyar történelem művelése a nem-
zet életére bír, megboldogult, feljuthellen
emlékü Sándor fiunk nevének megőre-
kítésére, ifj. bojáré Vigyázó Sándor
név alatt a magyar tudományok akade-
mia részére a magyar történelem mű-
velésének előmozdítása céljából 20.000
az ar.: Huszezer forint arany-estékü a
alapítványt tesszünk, a következő má-
dazatok mellett:

Ezen teljesen külföldön kezelendő a
alapítvány évenkénti jövedelmének
4/5 része a magyar történelem kös-
től f. idéstve a magyar. jog-, és kul-
tur történetet is. / Kifizendő pályá-
kérdezők jutalmazása, 1/5 része pedig
tőke szaporításra fordítandó.

A pályázatoknak csakis éartak le-
hetnek.

A pályázatokra vonatkozó pa-
lyázati szabályok pontos megállapítá-

Vigyázó Sándor és Vigyázó Sándorné, báró Podmaniczky Zsuzsanna nyilatkozata
ifj. Vigyázó Sándor nevére tett alapítványuk ügyében ►

sára, nékve phajtanánk, hogy azok a
tudományos akademiák tört. birott-
sága s a mi vagy megbirottunk kö-
bejötté mellett s a mi belségei -
süntekel állapittassanak meg.

A pályadíjak mindig ifj. bojár
"Viggyőző Sándor pályadíj" címén
társaságok is adassanak ki. A pályá-
zatok eredménye pedig ifj. bojár
"Viggyőző Sándor" nevének felemlé-
tisével évente újsságilag közzéte-
endő.

Emelfogva tisztetettel kírjuka
a nagytekintetű Magyarságot hogy
ezen általunk lenni szándékolt ala-
pítványra vonatkozólag a jelen kör-
vényben jelzett irányban propositio-
it megtenni s azokat a mi tuda-
mányunkra juttatni, s azokat a
talunk leendő elfogadásra eseten az
alapszóra alapítványi oklevelet ki-
bocsátani miltotassuk.

Kiváló-tisztetettel
Kelt Budapest 1895 évi május hó 4-én

Viggyőző Sándor
Viggyőző Sándor
Lőrinc Bodmaniczky Gusztáv

EGYESÜLT BUDAPESTI FŐVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR ALAPÍTVÁNYA 1896–

Az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár ötven éves fennállása alkalmából 1896. okt. 18-án 4000 forintos alapítványt¹ tett az Akadémiánál közgazdasági és pénzügyi munkák jutalmazására. Az 1896. okt. 26-i összes ülésen bejelentett jutalom ügyrendi szövegét a Nemzetgazdasági Bizottság előterjesztése² alapján az 1897. ápr. 26-i összes ülés tárgyalta. A II. osztály véleményezte³ a javaslatot és az ügyrendi szöveg⁴ az 1898. dec. 19-i összes ülésen került elfogadásra.

Az alapítványi tőke kamatai minden harmadik évben az MTA Nemzetgazdasági Bizottság javaslatára, a közgazdasági vagy pénzügyi tudományok köréből kiírt pályakérdésre beérkező legjobb monografikus művet illette. A díj csak önálló becsű műnek volt odaítélhető. A díjazott mű a szerző tulajdona maradt, melynek kiadásáról egy éven belül gondoskodni tartozott. A nyomtatásban megjelent mű 4 példányára a Takarékpénztár igényt tartott.

A jutalom 1905 és 1924 között volt hirdetve, három ízben vezetett a pályadíj kitűzése eredményre, de nyomtatásban mindössze egy kötet, Eckhart Ferencnek a bécsi udvar gazdaságpolitikájáról szóló munkája látott napvilágot.

1. 1905

2. Tárgyaltassék az értéknövekedés megadóztatásának (betterment tax) kérdése
3. A jutalmat nem adták ki
5. Kautz Gyula, Földes Béla
6. Ért. 1905. 236–237., 571. p.

1. 1909

2. Fejtsék ki a hazánkból Amerika felé irányuló kivándorlás gazdasági hatásának főbb jelenségei
3. A jutalmat nem adták ki
5. Vargha Gyula, Gaál Jenő
6. Ért. 1909. 270–273. p.

1 RAL 758/1896

2 RAL 249/1897

3 RAL 524/1897

4 Ért. 1899. 148. p., RAL 687/1898

1. 1911

2. Másodszor hirdetve az 1909. évi pályakérdés
3. A jutalmat nem adták ki
5. Thirring Gusztáv, Gaál Jenő
6. Ért. 1911. 238–240. p.

1. 1913

2. Adassék elő a magyar államadósság története 1867 óta
3. **Makai Ernő**
4. A magyar államadósság története 1867 óta
5. Földes Béla, György Endre
6. Ért. 1913. 324–325. p.

1. 1915

2. Fejtessék ki a drágaság kérdése
3. A jutalmat nem adták ki
5. Bernát István, Buday László
6. Ért. 1915. 424–426. p.

1. 1918

2. Fejtessék ki, mennyiben lehetnek az egyedáruságok a háború után a közgazdasági és pénzügyi kibontakozás segédeszközei
3. Eredménytelen maradt

1. 1921 (Nyílt pályázat)

2. Magyarország közgazdasági viszonyainak méltatása Mária Terézia korában
3. **Eckhart Ferenc** kapott megbízást a téma kidolgozására
4. A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia korában. Bp. 1922. Budavári Tud. Társ. 380 p.
5. Gaál Jenő, Domanovszky Sándor
6. Ért. 1921. 101–102. p., 1923. 83–84. p.

1. 1924 (Nyílt pályázat)

2. Írassék meg a vasúti kamatgaranciák története hazánkban, s ezek hatása az állami pénzügyek alakulására s az általános közgazdasági helyzetre
3. **Glogoni Andreich** kapott megbízást a téma kidolgozására
5. Heller Farkas, Czettler Jenő
6. Ért. 1924. 177–178. p., RAL 636/1924

NYERTES SZERZŐK NÉVINDEXE

Beke Antal		Bogyó Samu	
1897 Forster Gyula alapítványa		1907 Pesti Hazai Első Takarékpénztár	
Scitovszky János nevére	169	Egyesület Fáy András	
		alapítványa	51
Beke Manó		Bubics Zsigmond	
1897 Tomori Anasztáz-alapítvány	160	1898 Röck Szilárd-alapítvány	136
Békefi Remig		Buday László	
1901 Ipolyi Arnold-jutalom	154	1920 Lévy Henrik-díj	82
1905 Oltványi-jutalom	65	1924 Pesti Hazai Első Takarékpénztár	
1909 Oltványi-jutalom	65	Egyesület Fáy András	
Beksics Gusztáv		alapítványa	53
1903 Bródy Zsigmond-jutalom	151	Bugarszky István	
Beöthy Leó		1902 Lukács Krisztina-jutalom	97
1875 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		Concha Győző	
Egyesület Fáy András		1907 Sztrokay-jutalom	60
alapítványa	46		
Berczeller László		Crişian János	
1916 Rózsay József-alapítvány	133	1888 Fekesházy-alapítvány	42
Berényi Pál		Czaich A. Gilbert	
1903 Első Magyar Általános Biztosító		1904 Forster Gyula alapítványa	
Társaság alapítványa	30	Scitovszky János nevére	169
Bernát István		Czeizel János	
1907 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank		1909 Lévy Henrik-díj	80
alapítványa	158		
Berzeviczy Albert		Czettler Jenő	
1924 Szilágyi-alapítvány	39	1916 Pesti Hazai Első Takarékpénztár	
Bihari Károly		Egyesület Fáy András	
1913 Sztrokay-jutalom	61	alapítványa	52
		1917 Pesti Magyar Kereskedelmi	
		Bank alapítványa	158
Bíró Vencel		Czobor Alfréd	
1917 ifj. Vigyázó Sándor-alapítvány	173	1911 ifj. Vigyázó Sándor-alapítvány	172

Cserhádi Sándor		Elfer Aladár	
1897 Forster Gyula alapítványa		1906 Rózsay József-alapítvány	133
Forster János nevére	166		
1909 Forster Gyula alapítványa		Endrei Ödön Zalán	
Forster János nevére	166	1895 Kóczán-jutalom	125
Csopei László		Entz Géza	
1881 Fekésházy-alapítvány	42	1909 Lukács Krisztina-jutalom	99
Deák Farkas		Erdélyi Aladár	
1882 Lévy Henrik-díj	74	1915 Sztrokay-jutalom	61
Dedek Crescenc Lajos		Erekly István	
1888 Oltványi-jutalom	65	1921 Sztrokay-jutalom	62
Dezső Gyula		Érkövy Adolf	
1919 Sztrokay-jutalom	61	1883 Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa	27
Divéky Adorján		Exner Kornél	
1919 Lévy Henrik-díj	81	1913 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank alapítványa	158
Dobieczi Sándor		Faragó Lipót	
1897 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank alapítványa	157	1902 Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Fáy András alapítványa	50
Domanovszky Sándor		Fejérpataky László	
1920 Ipolyi Arnold-jutalom	155	1894 Röck Szilárd-alapítvány	136
Dőry Ferenc		Fekete Gyula	
1912 Röck Szilárd-alapítvány	136	1890 Sztrokay-jutalom	59
Eckhart Ferenc		Fellner Frigyes	
1921 Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár alapítványa	176	1902 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank alapítványa	157
Ecseri Lajos		1907 Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Fáy András alapítványa	51
1884 Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa	27	1917 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank alapítványa	158
Edvi Illés Aladár			
1893 Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa	28		

1919	Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Fáy András alapítványa	52	Géczy István 1910 Kóczán-jutalom	127
Ferdinándy Béla 1891	Kóczán-jutalom	125	Geöcze Zoárd 1914 Tomori Anasztáz-alapítvány	160
Ferdinándy Géza 1898	ifj. Vigyázó Sándor-alapítvány	170	Glogoni Andreich 1924 Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár alapítványa	176
Fógel József 1910	Ipolyi Arnold-jutalom	155	Gombocz Endre 1913 ifj. Vigyázó Sándor-alapítvány	172
Földes Béla (l. még Weisz [Földes] Béla) 1882	Magyar Kereskedelmi Csarnok Széchenyi-adománya	88	Gombocz Zoltán 1906 Lukács Krisztina-jutalom	98
Földes Imre 1901	Kóczán-jutalom	126	Gombos Ferenc Albin 1910 Röck Szilárd-alapítvány	136
1902	Kóczán-jutalom	126	1913 Röck Szilárd-alapítvány	136
1903	Kóczán-jutalom	126	Greguss Gyula 1860 Magyar Hölgyek díja	15
Fraknói Vilmos 1887	Bük László-jutalom	103	1863 Magyar Hölgyek díja	16
1894	Ipolyi Arnold-jutalom	153	Grosschmid Benő 1873 Sztrokay-jutalom	57
1905	Szilágyi-alapítvány	39	György Aladár 1887 Magyar Kereskedelmi Csarnok Széchenyi-adománya	88
Fröhlich Izidor 1887	Bézsán-jutalom	69	1898 Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa	29
Fröhlich Róbert 1892	Röck Szilárd-alapítvány	136	György Endre 1874 Dóra-jutalom	34
Gabányi Árpád 1890	Kóczán-jutalom	125	Gyulai Pál 1898 Bulyovszky-jutalom	117
Galamb Sándor 1932	Bézsán-jutalom	71	Hadzsega Gyula 1904 Forster Gyula alapítványa Scitovszky János nevére	169
Gáspár János 1897	Lévay Henrik-díj	77		

Hajnik Imre		Hirschler Ágoston	
1900 Sztrokay-jutalom	60	1898 Rózsay József-alapítvány	132
Halász Imre		Hodinka Antal	
1912 Bródy Zsigmond-jutalom	151	1908 Ipolyi Arnold-jutalom	154
		1922 Bézsán-jutalom	71
Halász Sándor		Hollósy Jusztnián	
1900 Magyar Kereskedelmi Csarnok		1861 Magyar Hölgyek díja	16
Széchenyi-adománya	89		
Halaváts Gyula		Hóman Bálint	
1892 Rózsay József-alapítvány	131	1924 Röck Szilárd-alapítvány	137
1904 Rózsay József-alapítvány	132		
Hankó Vilmos		Horváth Géza	
1897 Lévy Henrik-díj	77	1918 Bézsán-jutalom	71
		Horváth Mihály	
Hankóczy Jenő		1874 Szilágyi-alapítvány	38
1928 Forster Gyula alapítványa			
Forster János nevére	167	Illés Dávid	
		1905 Kóczán-jutalom	127
Hantos Elemér			
1914 Lévy Henrik-díj	80	Jancsó Benedek	
		1900 Bródy Zsigmond-jutalom	151
Havas Miksa		Jancsó Miklós	
1907 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		1906 Rózsay József-alapítvány	133
Egyesület Fáy András			
alapítványa	51	Jankovich Béla	
		1889 Lévy Henrik-díj	76
Heller Farkas			
1904 Ullmann Károly-jutalom	85	Jekelfalussy József	
1923 Sztrokay-jutalom	62	1884 Első Magyar Általános Biztosító	
		Társaság alapítványa	27
Heltai Ferenc		1894 Első Magyar Általános Biztosító	
1883 Első Magyar Általános Biztosító		Társaság alapítványa	28
Társaság alapítványa	27		
		Jezerniczky János	
Hieronimi Károly		1886 Dóra-jutalom	35
1902 Pesti Hazai Első Takarékpénztár			
Egyesület Fáy András			
alapítványa	50		

Jónás Károly		Keleti Ferenc	
1907 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		1882 Sztrokay-jutalom	58
Egyesület Fáy András			
alapítványa	51	Kilényi Hugó	
		1880 Lévay Henrik-díj	74
Kaán Károly			
1922 Pesti Magyar Kereskedelmi		Kiss Ernő	
Bank alapítványa	158	1904 Kóczán-jutalom	127
Kaas Ivor		Kloesz Viktor	
1909 Bródy Zsigmond-jutalom	151	1888 Fekesházy-alapítvány	42
Kanyaró Ferenc		Knauz Nándor	
1890 Lukács Krisztina-jutalom	95	1872 Magyar Hölgyek díja	22
Karácsonyi János		Kohn Dávid	
1906 Forster Gyula alapítványa		1890 Dóra-jutalom	35
Scitovszky János nevére	169	1893 Első Magyar Általános Biztosító	
1921 Forster Gyula alapítványa		Társaság alapítványa	28
Scitovszky János nevére	169		
		Kollányi Ferenc	
Károlyi Árpád		1896 Forster Gyula alapítványa	
1896 Ipolyi Arnold-jutalom	154	Scitovszky János nevére	169
Karvasy Ágoston		Komáromy András	
1860 Magyar Hölgyek díja	15	1899 Bük László-jutalom	104
Katona Mór		Konek Sándor	
1884 Sztrokay-jutalom	58	1875 Pesti Hazai Első Takarékpénztár	
		Egyesület Fáy András	
		alapítványa	46
Kautz Gyula			
1865 Első Magyar Általános Biztosító		Kosutány Ignác	
Társaság alapítványa	26	1885 Oltványi-jutalom	65
1868 Pesti Hazai Első Takarékpénztár			
Egyesület Fáy András			
alapítványa	46	Kovács Gyula	
1870 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		1881 Dóra-jutalom	34
Egyesület Fáy András			
alapítványa	46	Kozma Andor	
		1890 Farkas–Raskó-pályázat	109
Kéky Lajos		1902 Bulyovszky-jutalom	117
1908 Lévay Henrik-díj	79		
1915 Lévay Henrik-díj	81		

Kőnig Gyula		Lenkei Sándor	
1884 Bézsan-jutalom	68	1917 Kóczán-jutalom	128
Krenner József		Loos József	
1908 Semsey Andor-jutalom	148	1872 Fekesházy-alapítvány	42
Kreutzer Lipót		Lukinich Imre	
1912 Magyar Kereskedelmi Csarnok		1912 ifj. Vigyázó Sándor-alapítvány	172
Széchenyi-adománya	89	1914 Bük László-jutalom	105
Krisztinkovich Ede		Madarassy László	
1902 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank		1872 Sztrokay-jutalom	56
alapítványa	157		
1910 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		Maday Gyula	
Egyesület Fáy András		1910 Bulyovszky-jutalom	118
alapítványa	52		
Kun Béla		Makai Ernő	
1905 Bulyovszky-jutalom	117	1904 Dóra-jutalom	36
		1913 Egyesült Budapesti Fővárosi	
		Takarékpénztár alapítványa	176
Kunos Ignác		Mályusz Elemér	
1902 Lukács Krisztina-jutalom	97	1921 Lukács Krisztina-jutalom	101
Kvassay Jenő		Manninger Vilmos	
1879 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		1903 ifj. Vigyázó Sándor-alapítvány	171
Egyesület Fáy András			
alapítványa	47	Marczali Henrik	
Laky Dezső		1917 Bük László-jutalom	106
1925 Pesti Hazai Első Takarékpénztár			
Egyesület Fáy András		Márki Sándor	
alapítványa	53	1917 Bük László-jutalom	106
Lampérth Géza		Matlekovits Sándor	
1900 Farkas-Raskó-pályázat	110	1871 Dóra-jutalom	33
1915 Kóczán-jutalom	128		
1916 Kóczán-jutalom	128	Matolay Viktor	
		1911 Kóczán-jutalom	127
Landauer Ármin		Mauthner Nándor	
1896 Rózsay József-alapítvány	132	1916 Lukács Krisztina-jutalom	100
Lechner Gedeon			
1912 Rózsay József-alapítvány	133		

Méhely Lajos		Pauler Tivadar	
1897 Bézsan-jutalom	69	1867 Sztrokay-jutalom	50
Melich János		Petz Gedeon	
1906 Lukács Krisztina-jutalom	98	1907 Röck Szilárd-alapítvány	136
Meszlény Artúr		Pintér Jenő	
1905 Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa	30	1908 Semsey Andor-jutalom	147
Milhoffer Sándor		Pisztóry Mór	
1897 Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa	29	1885 Lévy Henrik-díj	75
1902 Semsey Andor-jutalom	147	1889 Lévy Henrik-díj	76
Moldován Gergely		Pogány Béla	
1918 Bródy Zsigmond-jutalom	151	1917 Rózsay József-alapítvány	133
Munkácsi Bernát		Pólya Jakab	
1892 Röck Szilárd-alapítvány	136	1890 Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítványa	27
1902 Lukács Krisztina-jutalom	97	1890 Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Fáy András alapítványa	48
1911 Röck Szilárd-alapítvány	136	1892 Dóra-jutalom	35
1913 Röck Szilárd-alapítvány	137	Pór Antal	
1914 Röck Szilárd-alapítvány	137	1869 Magyar Hölgyek díja	20
1915 Röck Szilárd-alapítvány	137	1871 Magyar Hölgyek díja	21
Nagy Ferenc		Porzolt Kálmán	
1898 Sztrokay-jutalom	60	1906 Kóczán-jutalom	127
Oslay Ferenc		Pulszky Ferenc	
1914 Lukács Krisztina-jutalom	99	1894 Bródy Zsigmond-jutalom	150
Palágyi Lajos		1896 Semsey Andor-jutalom	143
1899 Farkas–Raskó-pályázat	110	Putnoky Miklós	
Pap Dezső		1885 Fekesházy-alapítvány	42
1904 Dóra-jutalom	36	1888 Fekesházy-alapítvány	42
Pauler Gyula		Rácz Lajos	
1894 Szilágyi-alapítvány	39	1912 Magyar Kereskedelmi Csarnok Széchenyi-adománya	89
1900 Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Fáy András alapítványa	50		

Rados Gusztáv		Schnierer Gyula	
1895 Lukács Krisztina-jutalom	96	1868 Sztrokay-jutalom	56
Rajnik Béla		Schönherr Gyula	
1909 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		1898 Forster Gyula alapítványa	
Egyesület Fáy András		Scitovszky János nevére	169
alapítványa	52		
Rákosi Jenő		Schreyer Jakab	
1915 Bródy Zsigmond-jutalom	151	1878 Sztrokay-jutalom	57
Rázsó Imre		Schwarz Bódog	
1900 Forster Gyula alapítványa		1882 Magyar Kereskedelmi Csarnok	
Forster János nevére	166	Széchenyi-adománya	88
Réz Mihály		Sierbán János	
1921 Bródy Zsigmond-jutalom	152	1903 Forster Gyula alapítványa	
		Forster János nevére	166
Riesz Frigyes		'Sigmund Elek	
1918 Tomori Anasztáz-alapítvány	161	1902 Lukács Krisztina-jutalom	97
		1919 Lévy Henrik-díj	81
Riesz Marcel		1928 Forster Gyula alapítványa	
1917 Lukács Krisztina-jutalom	100	Forster János nevére	167
Róth Viktor		Simonyi Zsigmond	
1916 Bézsán-jutalom	71	1885 Lukács Krisztina-jutalom	94
		1893 Lukács Krisztina-jutalom	95
Ruzitska Béla		1915 Lukács Krisztina-jutalom	100
1916 Lukács Krisztina-jutalom	100		
Saile Tivadar		Soltész János	
1921 Pollák Henrik-alapítvány	164	1869 Magyar Hölgyek díja	20
1924 Magyar Kereskedelmi Csarnok		Somló Sándor	
Széchenyi-adománya	90	1896 Kóczán-jutalom	125
Sajó Sándor		Somogyi József	
1909 Farkas-Raskó-pályázat	111	1923 Lukács Krisztina-jutalom	101
1910 Farkas-Raskó-pályázat	112		
1913 Farkas-Raskó-pályázat	112	Somorjai Soma	
		1882 Lévy Henrik-díj	74
Schlesinger Lajos		Suták József	
1906 Tomori Anasztáz-alapítvány	160	1895 Lukács Krisztina-jutalom	96

Szabó Ignác		Tangl Károly	
1871 Magyar Hölgyek díja	22	1901 Rózsay József-alapítvány	132
		1909 Bézsán-jutalom	70
Szalágyi Aurél			
1893 Ullmann Károly-jutalom	84	Tarnai János	
		1915 Sztrokay-jutalom	61
Szalágyi Kornél			
1915 Léway Henrik-díj	81	Terray Pál	
		1898 Rózsay József-alapítvány	132
Szalay Gyula János			
1924 Oltványi-jutalom	66	Thaisz Lajos	
		1906 Léway Henrik-díj	79
Szalay József			
1884 Szilágyi-alapítvány	39	Thallóczy Lajos	
		1899 Pesti Hazai Első Takarékpénztár	
Szántó Menyhért		Egyesület Fáy András	
1892 Első Magyar Általános Biztosító		alapítványa	49
Társaság alapítványa	28		
1901 Dóra-jutalom	36	Thirring Gusztáv	
1902 Léway Henrik-díj	78	1905 Pollák Henrik-alapítvány	163
1907 Léway Henrik-díj	79	1907 Pesti Magyar Kereskedelmi	
		Bank alapítványa	158
Szántó Mihály			
1893 Sztrokay-jutalom	59	Tóth Károly	
		1878 Dóra-jutalom	34
Szász Károly			
1888 Kóczán-jutalom	124	Tóth-Szabó Pál	
1889 Kóczán-jutalom	125	1900 Forster Gyula alapítványa	
		Scitovszky János nevére	169
Szászy-Schwarz Gusztáv		1910 Ipolyi Arnold-jutalom	155
1913 Sztrokay-jutalom	61		
		Tóth Zoltán	
Szávay Gyula		1922 Léway Henrik-díj	82
1910 Kóczán-jutalom	127		
		Treitz Péter	
Székely Ágoston		1906 Léway Henrik-díj	79
1894 Rózsay József-alapítvány	132		
		Trócsányi Zoltán	
Takáts Sándor		1919 Lukács Krisztina-jutalom	101
1907 Lukács Krisztina-jutalom	98		
1919 Bük László-jutalom	106	Udránszky László	
		1890 Rózsay József-alapítvány	131

Váczy János		Weiser István	
1893 Lévy Henrik-díj	76	1910 Lévy Henrik-díj	80
1909 Lévy Henrik-díj	80	1915 Forster Gyula alapítványa	
		Forster János nevére	167
Váradi Antal		Weisz [Földes] Béla (l. még Földes Béla)	
1892 Kóczán-jutalom	125	1881 Dóra-jutalom	34
1897 Kóczán-jutalom	126		
Varga Kálmán		Wertheimer Ede	
1914 Lévy Henrik-díj	80	1914 Szilágyi-alapítvány	39
Varga Zsigmond		Wlassics Gyula	
1920 Pesti Hazai Első Takarékpénztár		1884 Sztrokay-jutalom	58
Egyesület Fáy András		1924 Bródy Zsigmond-jutalom	152
alapítványa	53		
Vargha Damján		Zaitschek Artúr	
1902 Ipolyi Arnold-jutalom	154	1910 Lévy Henrik-díj	80
		1915 Lévy Henrik-díj	81
Vargha Gyula		Zemplén Győző	
1884 Farkas–Raskó-pályázat	108	1908 Rózsay József-alapítvány	133
1894 Első Magyar Általános Biztosító		Zlinszky Imre	
Társaság alapítványa	28	1874 Sztrokay-jutalom	57
		1876 Sztrokay-jutalom	57
Varsányi Gyula		Zórád István	
1900 Kóczán-jutalom	126	1906 Forster Gyula alapítványa	
Veress Endre		Forster János nevére	166
1900 Forster Gyula alapítványa			
Scitovszky János nevére	169	Zsilinszky Mihály	
Vincze Frigyes		1896 Bük László-jutalom	104
1915 Magyar Kereskedelmi Csarnok		Zsirkay János	
Széchenyi-adománya	90	1907 Kóczán-jutalom	127
Wachtel Aurél			
1883 Pesti Hazai Első Takarékpénztár			
Egyesület Fáy András			
alapítványa	47		

SUMMARY

FEKETE, MAGDOLNA: THE REWARDS OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES 1859–1900

Since its foundation up to 1867 the Academy was financed from public subscription. After this date besides state subsidy various foundations, among others those of reward meant a new financial source for the institution. From the sixties onwards the social circle of endowers has considerably enlarged. In addition to the representatives of Hungarian intellectual life bankers, industrial magnates, landowners, wholesale merchants as well as various institutions like banks, savings-banks, insurance companies, trading companies started to set foundations of reward. The objectives and themes of these foundations have been expanded accordingly. Beyond those fields accepted from the very beginning – like literature, linguistics, history – national economy, commerce, statistics, public finance, jurisprudence, and natural science have become of greater importance.

The system of foundations of reward, the themes of competitions and the aspects of their judgement reflect the scientific orientation of the Academy of the age as well as the financial possibilities of the public body. The ratio of successful and unsuccessful postings give an insight into the state of the art in the field of science concerned. Though at different level of efficiency the system of competitions posted by foundations has definitely promoted the scientific research work and has become integrated into Hungarian scholarship.

This book is about the rewards announced between 1859 and 1900 (and a sequel to the book entitled „The rewards of the Hungarian Academy of Sciences announced between 1831 and 1858” published from the same author in 1988). The compilation – made on the basis of printed and archival materials – is primarily of factfinding character.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei
(Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae)

Új sorozat

- 1(76). A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára munkatársainak szakirodalmi munkássága 1950–1975. Bibliográfia. Összeáll. *Fekete Gézáné*. Bp. 1976. 80 p.
- 2(77). Fejezetek a 150 éves Akadémiai Könyvtár történetéből. [Cikkgyűjtemény.] Bp. 1976. 62 p.
- 3(78). *Bükyné Horváth Mária*: Az Akadémiai Könyvtár kurrens külföldi periodikum állománya az 1970-es években. Bp. 1977. 78 p.
- 4(79). *Vitályos László*: Ady–Léda–Csinszka. Visszaemlékezések és levelek a költő életrajzához. Bp. 1977. 164 p.
- 5(80). *Scientia et virtus*. Un commentaire anonyme de la Consolation de Boèce. Introduit et publié par *Sándor Durzsa*. Bp. 1978. 87 p.
- 6(81). *Rozsonдай Marianne*: Anton Koberger működése és a Koberger-kötések. Bp. 1978. 148 p. 75 t.
- 7(82). *Körmendy Kinga*: A Kanuz-hagyaték kódextörédei és az esztergomi egyház középkori könyvtárának sorsa. Bp. 1979. 149 p.
- 8(83). *Bibó István*: A rákoskeresztúri egykori Podmaniczky–Vigyázó kastély története. Bp. 1979. 84 p.
- 9(84). *Vitályos László–Orosz László*: Ady-bibliográfia 1896–1977. 2. bőv. kiad. Bp. 1980. 408 p.
- 10(85). *Rolla Margit*: A fiatal Kaffka Margit. Bp. 1980. 178 p.
- 11(86). *Szántó György Tibor*: Az akadémiai könyv és folyóiratkiadás története. Bp. 1983. 126 p.
- 12(87). *Rolla Margit*: Kaffka Margit. 2. Út a révig... Bp. 1983. 226 p.
- 13(88). *Bükyné Horváth Mária*: A periodikumok használatának átalakulása az Akadémiai Könyvtárban (1966, 1973, 1980). Bp. 1983. 244 p.
- 14(89). *Náday Károly–Sáfrán Györgyi*: Történeti kutatások Kufsteinban. Czuczor Gergey rabsága. Bp. 1984. 213 p.
- 15(90). *Csapodi Csaba*: A budai királyi palotában 1686-ban talált kódexek és nyomtatott könyvek. Bp. 1984. 112 p.
- 16(91). *Rózsa György*: „Tudományok és művészségek szeretete...” Írások az MTA Könyvtáráról. Bp. 1986. 168 p.
- 17(92). *Taxner-Tóth Ernő*: A fiatal Vörösmarty barátainak levelezéséből. Bp. 1987. 194 p.
- 18(93). *Fráter Jánosné*: A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárosai. Bp. 1987. 158 p.
- 19(94). *F. Csanak Dóra*: Egy debreceni kereskedő Nyugat-Európában. Csanak József úti levelei 1862-ből. Bp. 1987. 78 p.
- 20(95). *Fráter Jánosné*: Az MTA könyvtári bizottságának iratai 1866–1949. Bp. 1988. 148 p.
- 21(96). *Fekete Gézáné*: Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtételei és előzményei. Bp. 1988. 230 p.

- 22(97). *M. Kondor Viktória*: A Hornyánszky-nyomda és az Akadémia könyvkiadása. Bp. 1989. 214 p.
- 23(98). *Csapodi Csaba–Csapodiné Gárdonyi Klára*: Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt. I. Főnmaradt kötetek: 1. A–J. Bp. 1988. 477 p.
- 24(99). Telekiek alapítványa. Az Akadémiai Könyvtár az alapítástól az önálló könyvtáráépületig 1826–1988. Összeállította: *Fekete Gézáné*. Bp. 1989. 200 p.
- 25(100). *May István*: Die Briefe von Antal Reguly an A. A. Kunik 1845–1855. Bp. 1990. 138 p.
- 26(101). *Kabdebó Tamás*: Blackwell küldetése. Bp. 1990. 308 p.
- 27(102). *Gyárfás Ágnes*: Az első magyar bölcseleti mű és története. Bárány Péter: Jelen-séges lélek = mény. Bp. 1990. 375 p.
- 28(103). *Vitályos László*: Ady-bibliográfia 1896–1987. Kiegészítő kötet. Bp. 1990. 425 p.
- 29(104). *Rejtő István*: Mikszáthiáda. Cikkek, tanulmányok. Bp. 1992. 348 p.
- 30(105). „Gondolatok a könyvtárban” – „Thoughts in the library.” Szerk. *Domsa Károlyné, Fekete Gézáné, Kovács Mária*. Bp. 1992. 195 p.
- 31(106). *Csapodi Csaba–Csapodiné Gárdonyi Klára*: Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt. II. Főnmaradt kötetek: 2. K–Z. Bp. 1993. 448 p.
- 32(107). *Kónya Sándor*: „Magyar Akadémia állíttassék fel...” Akadémiai törvények, alapszabályok, ügyrendek 1827–1990. Bp. 1994. 513 p.
- 33(108). *Csapodi Csaba–Csapodiné Gárdonyi Klára*: Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt. III. Adatok elveszett kötetekről. Bp. 1994. 360 p.
- 34(109). *Csapodi Csaba–Csapodiné Gárdonyi Klára*: Ariadne. A középkori magyarországi irodalom kéziratainak lelőhelykatalógusa. Bp. 1995. 138 p.
- 35(110). *Kónya Sándor*: A Magyar Tudományos Tanács 1948–1949. Bp. 1998. 196 p.

* * *

A kiadványok megvásárolhatók: MTA Könyvtára (Portaszolgálat) Bp. V., Arany János u. 1.

A kiadványok megrendelhetők: MTA Könyvtára – 1245 Bp. Pf. 1002

1000-, Ft